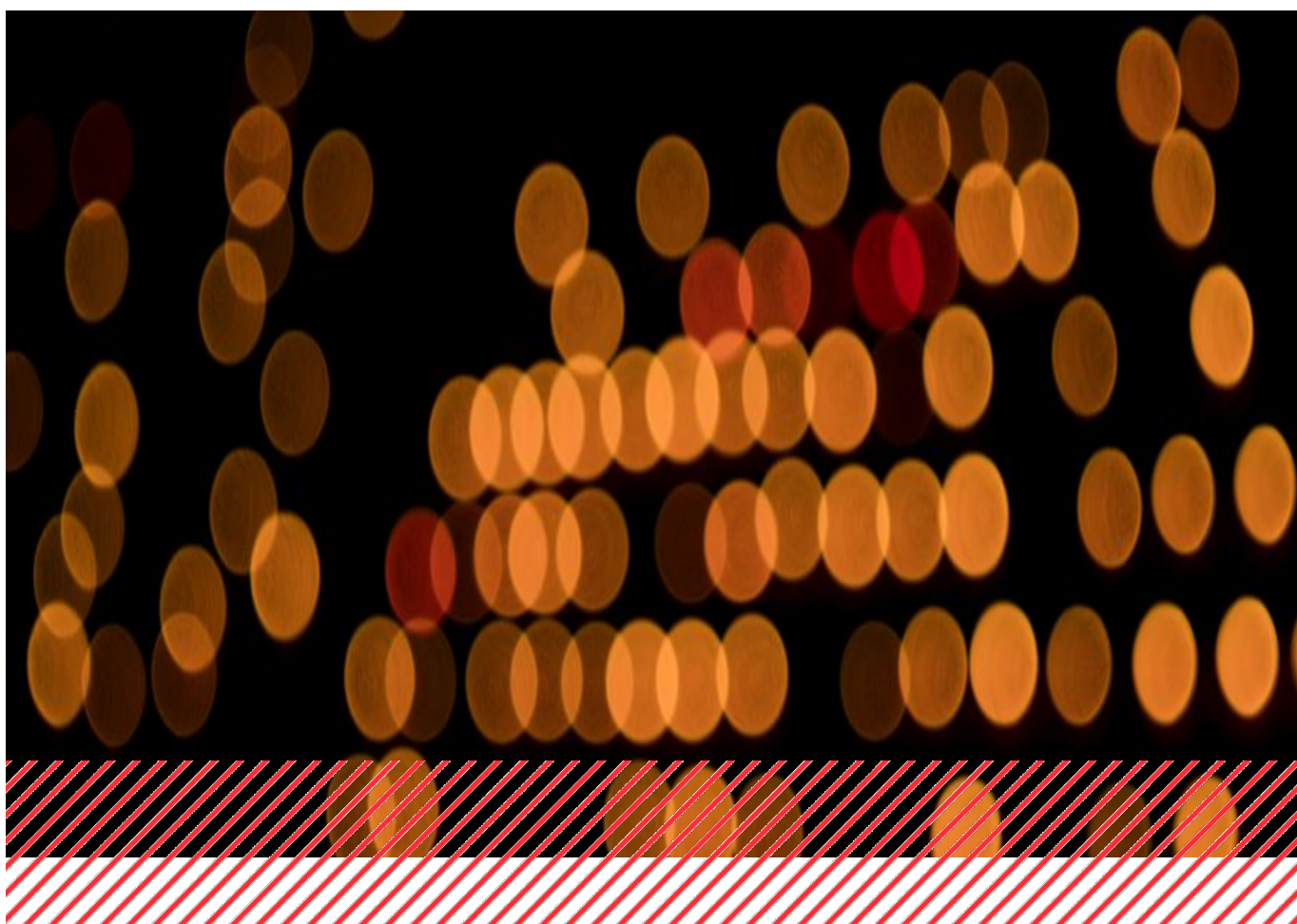

Rapport

National strategi mod æresrelaterede konflikter

En evaluering

Anika Liversage

National strategi mod æresrelaterede konflikter – En evaluering

© VIVE og forfatterne, 2017

e-ISBN: 978-87-7119-483-8

Projekt: 100667

VIVE – Viden til Velfærd

Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd

Herluf Trolles Gade 11, 1052 København K

www.vive.dk

VIVE blev etableret den 1. juli 2017 efter en fusion mellem KORA og SFI. Centeret er en uafhængig statslig institution, som skal levere viden, der bidrager til at udvikle velfærdssamfundet og den offentlige sektor. VIVE beskæftiger sig med de samme emneområder og typer af opgaver som de to hidtidige organisationer.

VIVEs publikationer kan frit citeres med tydelig kildeangivelse.

FORORD

Et antal børn og unge, blandt andet i nogle etniske minoritetsfamilier, udsættes for æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol. Både for at forebygge denne form for udfordringer og for at give hjælp og støtte til ofrene blev der i 2012 vedtaget en National Strategi mod Æresrelaterede Konflikter. Denne fireårige strategi lagde sig i forlængelse af tidligere arbejde på området og bestod af i alt 32 forskellige initiativer.

Denne rapport er en retrospektiv evaluering af denne nationale strategi. Rapporten fokuserer især på at belyse, hvordan tre af initiativerne – en særlig grundskolevejlederindsats, et kursus for UU-vejledere og det såkaldte Dialogkorps – har fungeret i praksis. På den måde kan rapporten forhåbentlig bidrage til at kvalificere det fremadrettede arbejde på området.

Rapporten bygger primært på kvalitative interview, og VIVE ønsker at takke de personer, der velvilligt har bidraget med deres viden om området. Til undersøgelsen har været knyttet en følgegruppe, bestående af medarbejdere fra VIVE, fra Udlændinge- og Integrationsministeriet samt fra SIRI – Styrelsen for International Rekruttering og Integration. Andre deltagere i følgegruppen har været lektor Marianne Skytte, Aalborg Universitet og Farwha Nielsen, leder af Tværkulturel Familierådgivning og Konfliktmægling. Forsker Hilde Lidén, Institutt for Samfunnsforskning i Norge, har været ekstern referent på rapporten. Vi takker alle involverede for deres gode input og kommentarer.

Rapporten er skrevet af seniorforsker Anika Liversage. Studentermedhjælper Helene Jepsen har bidraget til arbejdet.

Rapporten er igangsat og finansieret af SIRI – Styrelsen for International Rekruttering og Integration.

København, december 2017
Torben Tranæs

INDHOLD

SAMMENFATNING	7
1 INTRODUCTION, METODE OG DATA	17
1.1 Om definition af æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol.....	17
1.2 Tilgang i evalueringen.....	23
1.3 Evalueringens datagrundlag.....	25
1.4 Dataindsamling og databehandling	27
2 GRUNDSKOLEVEJLEDERINDSATSEN	29
2.1 Kort om indsatsen og dens deltagere.....	29
2.2 Kursus til skolernes medarbejdere	30
2.3 Indsatsen fra skolemedarbejdere til borgere	31
2.4 Erfaringer om omfanget – kun et lille antal sager	32
2.5 Efter kurserne – nye blik på gamle og nye sager	34
2.6 Den vigtige fortolkningsproces.....	35
2.7 Opkvalificering af kolleger på området	37
2.8 At sætte emnet på skemaet.....	39
2.9 Arbejdet på området – hårde og bløde tilgange	40
2.10 Samarbejdet med kommunen.....	42
2.11 Andre udfordringer i skole-hjem-samarbejdet.....	43
2.12 Udfordring: at fastholde indsatsen over tid	44
2.13 Samlet vurdering af initiativ 22: Vejlederindsats på grundskoler.....	45
3 OPKVALIFICERING AF UU-VEJLEDERE M.FL.....	49
3.2 Eksisterende evalueringer af UU-vejlederkurserne	50
3.3 Kursernes forløb og indhold.....	51
3.4 Om kurserne	52
3.5 Oplevet omfang af æresrelaterede konflikter mv. i arbejdet.....	53
3.6 Arbejdet med børn og unge – i 8-10. klasse.....	54
3.7 Om indsats på forældrereaktioner på børns dårlige skolepræstationer	56
3.8 Arbejdet med unge – på ungdomsuddannelser.....	57
3.9 Arbejdet med unge voksne over 18 år.....	58
3.10 Om brug af materialer	60
3.11 Samlet vurdering af initiativ 7: Kursus for vejledere i regi af UU-Danmark	61
4 VEJLEDERROLLEN OG ARBEJDET PÅ OMRÅDET	63
4.1 Udbytte af kurserne – viden og øget refleksion om emnet	63
4.2 Om tegn og fortolkning.....	65
4.3 Hvor og hvordan trækker man grænserne?.....	66
4.4 Hvad gør man, når man er i tvivl?.....	68
4.5 Kan man stole på det, man får at vide?	68
4.6 Sammenfatning.....	70

5	DIALOGKORPSET.....	73
5.1	Korpsmedlemmerne og deres arbejde	73
5.2	Evalueringer af Dialogkorpsets arbejde – forskellige data	76
5.3	Målopfyldeelse for indsatsen	76
5.4	Oplæg for unge	81
5.5	Oplæg for forældre.....	83
5.6	Oplæg for fagfolk	88
5.7	Dialogkorpsets arbejde – et lille bidrag i det store billede	89
5.8	Samlet vurdering af initiativ 25: Dialogkorps af unge og forældre.....	93
6	DEN SAMLEDE STRATEGI.....	97
6.1	Overblik over initiativerne i den nationale strategi	97
6.2	Udfordringer i implementering af dele af Strategien	98
6.3	Opmærksomhedspunkter til det fremadrettede arbejde	99
	BILAG 1 – OVERBLIK OVER STRATEGIENS 32 INITIATIVER.....	103
	Myndighedsarbejde – initiativ 1-5.....	103
	Opkvalificering af fagfolk – initiativ 6-9.....	106
	Indsats imod genopdragelsesrejser – initiativ 10-16.....	108
	Støtte til unge – initiativ 17-22.....	111
	Oplysning og holdningsbearbejdning – initiativ 23-26	115
	Viden og forskning – initiativ 27-32	116
	LITTERATUR	119

SAMMENFATNING

Indledning

I 2012 igangsatte den daværende regering en National Strategi mod Æresrelaterede Konflikter for perioden 2012-2015. Denne nationale strategi (der i det efterfølgende også betegnes som "Strategien") omfattede i alt 32 initiativer, der sammen skulle medvirke til, at færre unge ville blive udsat for æresrelaterede konflikter, at flere unge ville få hjælp, at flere forældre ville modtage rådgivning, og at fagfolk ville blive bedre i stand til at håndtere sager på området. Det samlede budget har været på 24 millioner kr. Hertil kommer 6,2 millioner kr., der var overført fra tidligere initiativer på området.

Indsatser i forhold til æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol skal ses i sammenhæng med den ikke-vestlige indvandring til Danmark, der har fundet sted siden 1970'erne. En stor del af denne migration stammer fra oprindelseslande, hvor man – sammenlignet med situationen i Danmark – lægger større vægt på at fremme lydighed og mindre vægt på at fremme uafhængighed, når man opdrager børn (World Values Survey, 2015). Det er også kontekster, hvor der kan være stærke normer for især kvinders udøvelse af deres seksualitet, herunder forventninger om, at sex udelukkende finder sted inden for ægteskabets rammer.

Strategien tager afsæt i ønsker om, at alle borgere i Danmark skal kunne gøre brug af de samme rettigheder, fx eget valg af ægtefælle, og leve deres liv ud fra egne ønsker. Ifølge forordet til den nationale strategi skal indsatsen derfor søge at mindske antallet af unge, der fx udsættes for pres og tvang i forhold til at indgå ægteskab eller ikke har mulighed for at leve et ønsket ungdomsliv med venner og kærester.

Et andet forhold at holde sig for øje i forbindelse med problemer i etniske minoritetsfamilier er, at en del af disse familier har udfordringer i form af fx en lav grad af tilknytning til det danske arbejdsmarked, større andele, som lever i fattigdom, vanskeligheder ved at tale det danske sprog og begrænsede netværk (se fx Liversage & Christensen, 2017). Sådanne familier kan med andre ord have forskellige former for udfordringer i deres liv i Danmark, som kan påvirke de vilkår, deres børn vokser op under. Børn og unges fordringer, der ved første øjekast opfattes som negativ social kontrol, og i forlængelse heraf tilskrives forældrenes kulturelle baggrund, kan ved nærmere eftersyn vise sig at mere komplekse fænomener. Det er også vigtigt at understrege, at problematikker, fx om negativ social kontrol, langtfra udfolder sig i alle etniske minoritetsfamilier, og at unge fra majoritetsdanske familier fra fx religiøse mindretal også kan opleve udfordringer på området.

Denne evaluering blev igangsat i efteråret 2016. Dermed er den retrospektiv og bygger først og fremmest på interview med forskellige fagpersoner, der har arbejdet med Strategien. Evalueringen blev igangsat omkring samtidig med opstarten af en ny fireårig handlingsplan på området. Samtidig er en del initiativer fra 2012-strategien fortsat i 2016, hvorfor data fra dette år i et vist omfang også indgår i evalueringen.

På baggrund af opdragsgivers ønsker, fokuserer denne evaluering i særlig grad på tre af Strategiens initiativer. Det drejer sig om de følgende:

- Vejlederindsats på grundskoler i to udvalgte kommuner (initiativ nr. 22).
- Opkvalificering af UU-vejledere m.fl. (initiativ nr. 7).

- Videreførelse og udbygning af Dialogkorpset for unge og forældre (initiativ nr. 25).

Disse tre indsatser belyses i de nedenstående tre afsnit.

Grundskolevejlederindsatsen

Hensigten med denne indsats (indsats nr. 22) var at etablere en vejlederfunktion med særlig viden om æresrelaterede konflikter på udvalgte grundskoler, hvor mange elever har etnisk minoritetsbaggrund. Disse vejledere skulle identificere, støtte og rådgive unge, der oplever æresrelaterede konflikter, de skulle medvirke til at sikre et godt samarbejde med fx den lokale kommune, og de skulle udbrede viden om emnet til andre medarbejdere inden for og uden for deres lokale skoler. Konkret har indsatsen bestået af dels en opkvalificering af vejledere i form af kurser af to dages varighed og af en opfølgende netværksdag, dels frikøb af de involverede vejledere nogle timer ugentligt.

Det var oprindeligt planlagt, at fire kommuner skulle medvirke i indsatsen. Der var dog begrænset søgning til det udbudte initiativ, hvorfor kun Aalborg Kommune (med otte medarbejdere) og Hvidovre Kommune (med fem medarbejdere) medvirkede. Én medarbejder i hver af kommunerne har haft en koordinerende funktion.

Styrelsen for International Rekruttering og Integration (SIRI) forestod opkvalificeringen af de involverede 13 medarbejdere. De i alt fem kursus- og netværksdage indeholdt elementer som introduktion til æresrelaterede konflikter og introduktion til såvel unge- som forældre-perspektivet. Andre emner var et overblik over forskellige interventioner, viden om muligheder for rådgivning, samt forebyggelses- og undervisningsmuligheder. De interviewede vejledere udtrykker generelt stor tilfredshed med den viden, de har fået på kursusdagene. En type viden, der har central betydning her, er kendskabet til de etablerede rådgivningsmuligheder og bevidstheden om, hvornår man som vejleder bør søge denne rådgivning.

I relation til vejledernes arbejde på området er det en generel erfaring, at de kun i yderst begrænset omfang oplever, at de møder æresrelaterede konflikter – det, en vejleder betegner som "*sådan noget tungt noget*", der fx knytter sig til tvang og pres i forhold til ægteskab. Vejlederne arbejder dermed primært med problemstillinger, der ligger inden for et felt, der kan betegnes "negativ social kontrol". En generel erfaring er også, at det ikke er så tit, at etniske minoritetslever af egen drift henvender sig til vejlederne for at få hjælp til den form for problemer, som Strategien retter sig imod at afhjælpe. Dermed kommer vejledernes arbejde til dels til at handle om, hvad de iagttagelse i elevgruppen, dels om der her foregår fx negativ social kontrol, som vejlederne søger at gribe ind overfor.

I den forbindelse kan vejledernes bedre kompetencer og øgede opmærksomhed på området gøre, at de fortolker bestemte begivenheder på nye måder. Det kan være tilfælde, hvor en elev, der hver dag hentes fra skole af en slægtning, påkalder sig opmærksomhed, fordi det, der før blev fortolket som et stærkt familiesammenhold, i stedet ses som et muligt tilfælde af negativ social kontrol, der kræver nærmere opmærksomhed. Det kan også være en øget forståelse for, hvor vigtige transnationale familierelationer opfattelser af en families situation kan være for forældres handlemåder. Denne bevidsthed kan få en vejleder til at blive mere åben over for at tilpasse sig forældres ønsker om diskretion i en udredning af et barn, hvis en sådan tilpasning bedrer mulighederne for, at en elev får den nødvendige hjælp.

Ud over selv at arbejde på området har vejlederne også – dog i forskelligt omfang i de to kommuner – været med til at udbrede viden til kolleger og samarbejdspartnere. En udfordring her

kan være de mange konkurrerende dagsordner, der er i den danske folkeskole i dag. Vejlederes muligheder for at udbrede deres viden, herunder fx at få lærere engageret i at diskutere negativ social kontrol og ligestilling med eleverne, ser ud til at hænge sammen med den ledelsesmæssige opbakning, som indsatsen har. Dermed er en særlig indsats som den her undersøgte i høj grad afhængig af den bredere kontekst, den indgår i, og graden af opbakning, den møder her.

Af interviewene med grundskolevejlederne fremgår det også, at samarbejdet med nogle etniske minoritetsfamilier kan være temmelig udfordrende. I forlængelse af indsatsernes fokus på at forebygge negativ social kontrol kan vejlederne i nogle tilfælde søge at få forældre til at give deres børn mere frie rammer og fx tillade, at børn deltager i lejrskoler, kommer i skolefritidsordningen osv. I andre tilfælde handler det modsat om forældre, der i for høj grad synes at have sluppet tøjlerne over for deres børn og dermed ikke udøver det gode, samarbejdende forældreskab, som man fra folkeskolens side ønsker sig. Dette er dog en anden problemstilling end den, Strategien retter sig imod, men den kan også gøre livet svært for nogle børn og unge og gøre, at de har støtte behov.

Endelig er der, som tidligere nævnt, betragtelige belastninger i nogle af de familier, vejlederne søger at arbejde med: Der kan være udfordringer som fysisk eller psykisk sygdom, isolation og en begrænset viden om det danske samfund og den danske folkeskole. Arbejdet med at bedre de muligheder, børn i sådanne familier har for fx at deltage i aktiviteter i og uden for skoleregii, kan selvsagt være ressourcekrævende, og indsatsen her kan i sagens natur ikke kun rette sig imod et enkelt, snævert defineret emne.

Samlet set oplever vejlederne på den ene side, at en stor del af deres arbejde med den særlige indsats er meningsfuldt. Indsatsen giver et fokus på bestemte former for problemstillinger, som man derved over tid får en øget bevidsthed om, og forhåbentligt gradvist bliver i stand til at håndtere på velkvalificeret vis. At indsatsen er blevet lagt som en delopgave i en allerede etableret vejledningsfunktion, understøtter også, at vejlederne er godt integreret i skolens ordinære struktur i relation til den situation, der kan opstå, hvis der etableres deciderede særfunktioner, der kan have vanskeligt ved at passe ind i det daglige arbejde.

På den anden side synes rammerne for initiativ nr. 22 ikke helt at stemme overens med den virkelighed, der ses i den danske folkeskole, hvor man kun sjældent synes at møde deciderede æresrelaterede konflikter. Noget lignende ses hos de såkaldte "minoritetsrådgivere" i et beslægtet initiativ i Norge, når sådanne rådgivere arbejder på folkeskolens, fremfor på ungdomsuddannelsernes, alderstrin. Dermed kommer arbejdet med grundskolevejlederindsatsen i høj grad til at koncentrere sig om forebyggelse, og her udtrykker en del vejledere et ønske om i højere grad at arbejde med børn og familier fra de alleryngste klasser. I Strategien har det i højere grad været folkeskolens ældste klassetrin, der har været i fokus. Således er der udarbejdet undervisningsmateriale, men dette materiale kan måske med fordel udvides til også at rette sig imod yngre elever. I forhold til afviklingen af initiativ nr. 22 kan det også nævnes, at vejlederne ikke har haft fælles retningslinjer for at dokumentere deres indsats, hvilket ikke synes at være optimalt. De har også haft bekymringer om, hvordan en tidsbegrænset indsats som initiativ nr. 22 bedst muligt kan forankres på længere sigt.

Opkvalificering af UU-vejledere m.fl.

Initiativ nr. 7 har været efteruddannelse af og information til fastholdelsesmedarbejdere og studievejledere på ungdomsuddannelserne og vejledere ved Ungdommens Uddannelsesvejledning. Dette er det mindste af de tre undersøgte initiativer, og det har primært bestået af afholdelsen af seks én-dages kurser om emnet. Her har i alt 198 personer deltaget. Under

initiativet er der også blevet udarbejdet et informationsmateriale, der har ligget på UU-Danmarks hjemmeside.

Deltagerne på kursusdagene har primært været forskellige typer af vejledere på ungdomsuddannelsesniveau. Især på de sidst afholdte kurser har der dog også deltaget enkelte personer fra andre faggrupper, fx fra politiet. Deres deltagelse – og efterfølgende positive evalueringer – kan muligvis pege på, at der er et bredere behov for opkvalificering på området, herunder et behov for at komme sammen på tværs af faggrænser. Sådanne fælles uddannelsesmuligheder kan i sig selv bidrage positivt til det tværsektorielle samarbejde (Whiteford m.fl., 2014). Der har generelt været bred tilfredshed med de afholdte kurser, uanset at den korte form (én dag) naturligvis begrænser, hvor meget i dybden man kan nå.

Interview med vejledere, der har deltaget i kurset, peger på, at æresrelaterede konflikter heller ikke hos denne gruppe af frontmedarbejdere er et emne, der fylder meget i den arbejdsmæssige hverdag. Vejlederne arbejder ligeledes i højere grad med at begrænse negativ social kontrol. Konkret kan arbejdet her bestå i indsatser for at få alle elever til at deltage på lejrskoler, eller at støtte unge, der ikke lever op til deres forældres forventninger til, hvilken uddannelsesmæssig vej de skal følge. I forbindelse med sidstnævnte emne kan noget af arbejdet bestå i at tale med forældrene om vigtigheden af realistiske uddannelsesambitioner. Herunder kan et element være at informere om de gode beskæftigelses- og indtjeningsmuligheder, man kan få på baggrund af mange former for uddannelser – ikke kun de akademiske. Baggrunden er, at nogle etniske minoritetsforældre har forventninger om, at deres børn gennemfører en universitetsuddannelse, hvilket kan stride imod, hvad nogle unge enten ønsker eller har mulighed for (Liversage & Christensen, 2017). I forbindelse med dette kan der opstå situationer, hvor unge har behov for støtte, og hvor det kan være vigtigt, at vejledere ikke affærdiger unge med, at de som myndige 18-årige ikke behøver at bekymre sig for, hvad deres forældre mener.

Under initiativ nr. 7 blev der også udviklet informationsmateriale om indsatser ved æresrelaterede konflikter mv. Dette materiale havde ingen af de interviewede vejledere dog benyttet sig af. Et sidste element i indsatsen var etablering af en erfa-gruppe, hvor vejledere kunne henvende sig med tvivlsspørgsmål. Denne gruppe blev dog hurtigt nedlagt, da der allerede findes tilgængelig ekspertbistand, fx i regi af Etnisk Ung. Ved nedlæggelsen af erfa-gruppen blev indsatsen dermed tilpasset på en velvalgt måde. Når der ikke sker en sådan tilpasning til eksisterende strukturer, kan man i specialiserende indsatser komme til at lave tiltag, der fungerer parallelt med andre, allerede eksisterende indsatser. Sådanne parallelle tiltag kan på samme tid virke fordyrende og sænke kvaliteten og bør – som det også skete i initiativ nr. 7 – undgås.

Dialogkorpset for unge og forældre

Initiativ nr. 25 er Dialogkorpset, der udspringer af et rollemodelkorps vedrørende æresrelaterede konflikter fra 2008. I forbindelse med lanceringen af National Strategi mod Æresrelaterede Konflikter i 2012 videreførte man det eksisterende ungekorps og udbyggede det med et forældrekorps. Korpset har ca. 35 medlemmer (25 i ungekorps og 10 i forældrekorps), der primært arbejder med holdningsbearbejdning blandt unge og forældre med etnisk minoritetsbaggrund. Formålet er at skabe dialog og refleksion med henblik på fx at forebygge tvangsægteskaber og at fremme ligestilling. Hovedparten af korpsets medlemmer har arbejde eller er under uddannelse. Deres arbejde for Dialogkorpset foregår med andre ord i deres fritid, og de honorarlønnes for de oplæg, de holder. SIRI står for blandt andet bookinger af oplæg og afholdelse af årlige opkvalificerende weekender for korpset. Korpset holder oplæg i klubber, skoler, beboerforeninger o.l., som normalt ikke betaler for Dialogkorpsets medlemmers besøg.

Korpsmedlemmerne har også holdt en lang række oplæg for fagpersoner og har blandt andet medvirket i opkvalificeringen af såvel grundskolevejledere som UU-vejledere. Ifølge interviewene med de to typer af vejledere var korpsmedlemmernes bidrag en værdsat del af kursusaktiviteten. Sådanne oplæg for fagfolk var dog ikke et element i den oprindelige strategi, men viser altså en af de måder, hvorpå indsatserne har udviklet sig over tid, i samspil med behov inden for feltet.

Afhængigt af hvilke målgrupper Dialogkorpset holder oplæg for, benytter de sig af forskellige virkemidler for at fremme diskussion og refleksion. Det drejer sig dels om forskellige lege, der har til formål fx at belyse, at forskellige deltagere opfatter ting forskelligt, eller at skabe en tryghed i den givne gruppe. En sådan tryghed er vigtig for at få folk til at turde blande sig i diskussioner af forskellige og til tider følsomme emner. Korpsmedlemmerne kan også tage afsæt i forskellige medbragte dilemmahistorier, hvor man – ud fra fiktive cases – diskuterer, hvordan man kan forholde sig i en given situation. I nogle sammenhænge bruger korpsmedlemmerne også deres egne personlige historier. For medlemmer af ungekorpset kan det fx være erfaringer med negativ social kontrol, forelskelse i en person, som forældrene vanskeligt kunne acceptere, eller om at blive sendt til udlandet imod sin vilje. For medlemmer af forældrekorpsset kan det være valg, de har truffet i forhold til egne børns opvækst, fx med hensyn til børnenes ønsker omkring kæresten og partnere. Endelig kan korpsmedlemmerne også trække på deres bredere erfaringsgrundlag, til dels fra deres arbejdsmæssige dagligdag.

I perioden 2012-2016 gennemførte Dialogkorpset i alt 170 ungebesøg og 81 forældrebesøg, og de holdt 73 oplæg for fagfolk. Ifølge de tilgængelige evalueringsskemaer fra deltagerne er tilfredsheden med korpsets arrangementer generelt høj. I forbindelse med nogle arrangementer har i alt godt 600 unge besvaret spørgsmål om, hvordan de fx ville forholde sig, hvis deres forældre søgte at presse dem til at gå fra en kæreste, de virkelig var forelskede i. De unges besvarelser viser, at man – uanset om man er pige eller dreng, og uanset om man har majoritets- eller etnisk minoritetsbaggrund – primært svarer, at man vil være ligeglad i en sådan situation. Det næstmest hyppige svar i alle undergrupper er, at man vil søge hjælp. Sammenligner man etniske minoritetsunges og majoritetsunges besvarelser, er forskellene begrænsede. Størst forskel ses hos drengene, hvor færre etniske minoritetsdrengene end majoritetsdanske drengene angiver, at de ville gøre, som deres forældre ønsker.

Data som de her indsamlede giver dermed stof til eftertanke om, i hvilket omfang etniske minoritetsunge selv oplever, at de er underlagt negativ social kontrol fra deres forældres side – et forhold, der vil kunne få nogen til enten at rette ind efter deres forældre eller til at søge at skjule det liv, de reelt lever. VIVE er dog ikke i stand til at vurdere datakvaliteten af disse spørgeskemabesvarelser, herunder eventuelle forskelle i forhold til de langt flere unge, der har deltaget i forskellige Dialogkorps-arrangementer, men som ikke har besvaret sådanne spørgeskemaer.

I relation til *oplæg for unge* fortæller flere Dialogkorps-medlemmer, at de på den ene side oplever at udføre et vigtigt stykke arbejde, men at de på den anden side ikke mener, at deres oplæg generelt kan "flytte bjerge" i form af umiddelbart at ændre folks normer og handlinger. Andre data som fokusgruppeinterview med deltagere fra Dialogkorps-oplæg, og observationsdata herfra peger i samme retning: Emner som unges seksualitet og valg af partnere står centralt i mange etniske minoritetsmiljøer og er dermed ikke noget, man umiddelbart ændrer på, blot fordi emnet tages op til debat til et enkelt oplæg. I forhold til fx udbredelse af information synes selv enkeltstående oplæg dog godt at kunne have klare virkninger. Det kan fx være i tilfælde, hvor personer, der har behov for hjælp, i forbindelse med et oplæg får ny og vigtig viden om, hvor de kan søge hjælp. Det kan være viden om eksistensen af rådgivningstjenesten Etnisk Ung, som kun

en lille del af deltagerne til korpsarrangementer kender, inden de hører om den fra Dialogkorpset. Det kan også dreje sig om faktuel viden om jomfruelighed og mødom, der kan være ny og vigtig viden for nogen.

I relation til *oplæg til forældre* kan et tema være, hvordan man kan tilpasse sin opdragelse til livet i Danmark. Dialogkorps-medlemmer fortæller, at de fx søger at skabe dialog om, hvordan man kan give børn og unge mere selvstændighed, og at de formidler, at selvstændighed er vigtigt for børns muligheder for at klare sig godt i det danske uddannelsessystem. I andre sammenhænge handler det modsat om at debattere problemerne i de tilfælde, hvor forældre har få krav til deres børn, hvilket kan være en situation i nogle familier – noget, som også vejledere kan opleve i deres arbejde. Korpsmedlemmerne søger også at styrke forældrene i at kommunikere mere åbent med deres børn, da en sådan kommunikation langt fra er en selvfølge i alle familier.

I forbindelse med forældreoplæg kan det være vigtigt at skabe dialog om alternativer til fysisk afstraffelse. I de sidste 20 år har det været ulovligt for forældre at slå deres børn, men det finder alligevel sted i en del familier – og hyppigere i etniske minoritetsfamilier sammenlignet med familier fra majoriteten (Korzen, Fisker & Oldrup, 2010; Børnerådet, 2016). Fra medlemmer af Dialogkorpset hører vi om forældre, der fortæller, at de nogle gange slår deres børn, blandt andet ud fra en følelse af magtesløshed. Det kan fx være, at forældrene søger at afholde børn og unge fra at bevæge sig i en forkert retning, fx ud i kriminalitet. Ud over at fortælle, at det er ulovligt at slå børn i Danmark, kan korpsmedlemmer forsøge at få forældrene til at genkalde sig, hvordan det føltes at blive slået som barn. Hvis deltagere kan engageres følelsesmæssigt i forhold til deres egne smertefulde erfaringer, kan det i nogle tilfælde have en betragtelig virkning i forhold til fremadrettet at ændre holdninger og adfærd (Schultz & Lien, 2013). Denne tilgang har dermed et potentiale for at skabe forandring i såvel holdninger som praksisser og er et vigtigt initiativ i den samlede strategi.

I relation til *oplæg til fagfolk* indgår Dialogkorpsets medlemmer blandt andet i forskellige opkvalificeringstiltag. Her kan et vigtigt virkemiddel være, at korpsmedlemmer har en form for dobbeltblik: De kan både fortælle om deres personlige oplevelse af – fx da de var teenagere – at have haft behov for hjælp fra det offentlige system, som de måske ikke modtog. Samtidig forstår de virkeligheden for frontmedarbejdere, da en del korpsmedlemmer selv til daglig arbejder i det offentlige hjælpeapparat. På baggrund af deres brede viden kan korpsmedlemmerne også bidrage med vigtige nuanceringer i arbejdet med æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol.

Da Dialogkorpsets medlemmer arbejder med følsomme emner, kan deres arbejde – måske især i forhold til dele af forældregruppen – til tider være ganske udfordrende. Til tider kan de diskussioner, der sættes i gang, blive højlydte, ligesom korpsmedlemmer kan blive beskyldt for at være "idioter", og nogen for at være blevet "alt for danske". På den ene side kan en engageret diskussion netop være tegn på, at man lykkes med sit dialogkorpsoplæg, fordi der kommer forskellige synspunkter frem, og deltagerne efterfølgende tager noget at tænke over med hjem. På den anden side kan det være en krævende situation at håndtere et rum fuldt af mennesker, der er ophidsede følelsesmæssigt. At give korpsmedlemmerne redskaber hertil er noget af det, som de årlige weekendworkshops, der afholdes af SIRI, går ud på. De stærke følelser, der kan være knyttet til nogle emner, gør også, at korpsmedlemmer i nogle sammenhænge vælger ikke at komme ind på emner som fx homo- og transseksualitet eller at diskutere religion. Årsagen er, at det erfaringsmæssigt kan være vanskeligt at få en konstruktiv dialog, hvis emnet er for kontroversielt for den specifikke målgruppe, man har med at gøre.

Sekretariatsfunktionen for Dialogkorpset varetages af SIRI. Korpsets medlemmer udtrykker generelt stor tilfredshed med de løbende tiltag af opkvalificerende og netværksskabende karakter.

Derimod er oplevelserne af den løbende kontakt af mere praktisk karakter (fx booking af oplæg og afregning af udgifter) mere blandede. Også de "scripts", som SIRI kan udarbejde til givne oplæg, opleves ikke altid som den bedst mulige støtte i arbejdet. Samlet set udtrykker de Dialogkorps-medlemmer, som VIVE har interviewet, også et meget stort engagement i deres korpsarbejde. Dette arbejde opleves som et vigtigt bidrag til arbejdet med at søge at forebygge æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol.

Den samlede strategi.

De tre ovenfor belyste initiativer – grundskolevejledere, UU-vejledere og Dialogkorps – var blot tre ud af de i alt 32 initiativer i den Nationale Strategi mod Æresrelaterede Konflikter i 2012-2015. De 32 initiativer dækker over en vifte af tiltag – fra styrkede lovgivningsmæssige rammer for indsatsen over opkvalificering af fagfolk, oprettelse af nye hjælpetiltag, bedre muligheder for at søge specialiseret bistand til nye muligheder for oplysning og forebyggelse. Med 32 initiativer har denne strategi på den ene side været bred og har rummet mange og meget forskelligartede aktiviteter. På den anden side har den – med et samlet budget på 24 millioner og med en varighed på fire år – ikke haft en meget stor volumen. Denne dimensionering er vigtig at huske på i forhold til, hvor stor national rækkevidde man kan forvente, at en sådan national strategi kan have.

Samlet set må den nationale strategi vurderes at have løftet arbejdet på området: Der er kommet mere adækvate lovgivningsmæssige rammer for indsatsen, og der er kommet bedre tilbud til bestemte delmålgrupper, fx via oprettelsen af opholdspladser til mænd. Den bedre adgang til specialister (via fx VISO¹ og via en udbygning af Etnisk Ungs rådgivning) gør, at der er blevet bedre adgang til at få alvorlige sager håndteret professionelt. Også forskellige kompetenceopbyggende tiltag opleves som noget, der har øget frontmedarbejderes viden om området. På et område som genopdragelsesrejser er der nu blevet mere hjælp tilgængelig end tidligere, uanset at dette område juridisk og praktisk set stadig er meget kompliceret. Også den forsknings- og vidensopsamlende dimension af Strategien ser ud til at have bedret mulighederne for at arbejde på området.

Samtidig er det ikke alle initiativer, der er lykkedes lige godt. Nogle – som muligheden for at kunne anvende krisecenterpladser i fx Sverige til kvinder med særlige behov for beskyttelse – viste sig ikke mulig at udmønte i praksis. Heller ikke et indberetningssystem om genopdragelsesrejser og overgangsindsatser efter ophold på blandt andet botilbud viste sig mulige at udføre som oprindeligt planlagt. Andre tiltag igen måtte ændres i forhold til oprindelige ambitioner: Fx viste det sig ikke muligt at få emnet om æresrelaterede konflikter ind på ordinære frontpersonaleuddannelser. Heller ikke indsatsen som en udrejseblanket for unge, som frygter at blive sendt på ufrivilligt udlandsophold, og handlingsplaner for personer over 18 år synes at være blevet brugt i det omfang, man forventede. Der har desuden i nogle indsatsen været forsinkelser i forhold til den oprindelige tidsplan, hvilket heller ikke har været optimalt.

Samtidig synes de tilpasninger, der er sket i arbejdet undervejs, overordnet set at være velbegrundede og at have ført til en bedre implementering af den nationale strategi, end hvis en sådan kontekstsensitiv fleksibilitet ikke havde været til stede. Ifølge de data, der ligger bag denne evaluering, ser det dermed alt i alt ud til, at den nationale strategi har styrket de danske indsatsen i relation til æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol i forhold til den tidligere situation. Dette skyldes blandt andet, at den samlede indsats efter strategiens implementering har opnået en bredere rækkevidde og et højere kompetenceniveau.

¹ VISO = Den Nationale Videns- og Specialrådgivningsorganisation på det sociale område og på specialundervisningsområdet.

Opmærksomhedspunkter i det fremadrettede arbejde

På baggrund af såvel interview som andre data bag denne rapport kan VIVE fremhæve en række opmærksomhedspunkter til det videre arbejde på området.

Med hensyn til de tre særligt evaluerede indsatser – grundskolevejlederindsats, kurser for UU-vejledere og Dialogkorps – vurderer det involverede frontpersonale overordnet set, at disse tre indsatser aktivt bidrager til at realisere strategiens målsætninger. Samtidig synes der også at være en spænding imellem indsatsernes rammesætning og den komplicerede virkelighed, indsatserne udspiller sig i. Her kan negativ social kontrol fx udspringe af mange andre forhold end blot medbragte normer om opretholdelse af familiers ære og i stedet skyldes migrationsbetingede udfordringer og forældres oplevelser af vanskeligheder ved at opdrage børn i det danske samfund. Fremadrettet kan en opmærksomhed på, hvordan man bedst forholder sig til denne spænding være med til sikre det bedst mulige match imellem – på den ene side – begreber og rammesætning for arbejdet og – på den anden side – den virkelighed og de udfordringer, som frontmedarbejderne møder i deres hverdag. En sådan tilpasning kan muligvis også sikre en større interesse for området, da en erfaring i arbejdet med Strategien har været, at der har været mindre tilslutning til nogle af initiativerne end forventet.

I forlængelse af diskussionen om rammesætningen kan et andet opmærksomhedspunkt være, om man med fordel i højere grad kan forankre begrebet "negativ social kontrol" i eksisterende lovgivning eller i konventioner, som Danmark har tiltrådt². En sådan mere klar forankring kan muligvis være en støtte for frontpersonalet i deres vurderinger af, hvornår interventioner af forskellig slags er påkrævet.

Et tredje opmærksomhedspunkt kan knyttes til den store betydning, som tillid og relationsopbygning har i arbejdet med at forebygge æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol. Flere vejledere oplever, at der kan være begrænset tillid mellem dem/skolen og de etniske minoritets elever og deres familier. En sådan tillid vil ofte være forudsætningen for, at unge (og forældre) kan tage konstruktiv imod den hjælp og støtte, som frontpersonalet søger at yde, såvel som at de unge selv henvender sig her for at få hjælp. Denne tillid er af stor vigtighed, blandt andet fordi børn og unge kan stå med en kraftig ambivalens, hvis de overvejer at åbne op om familiemæssige udfordringer til fagfolk. Opbygning af et sådant tillidsforhold kan ikke afgrænses til de her undersøgte initiativer, men er en bredere tematik af betydning for det generelle uddannelsessystem. Også Dialogkorpset har fra sit arbejde erfaringer med, hvorledes etniske minoriteter til tider kan opleve mødet med den danske folkeskole som vanskeligt. Et opmærksomhedspunkt kan her være, om man i højere grad kan inddrage forældreperspektivet og igennem øget opmærksomhed på dette fremme frontpersonalets arbejde med opbygning af tillid og gode relationer. I den forbindelse er det vigtigt, at skolerne er troværdige, når de kommunikerer med forældre, og ikke kommer til at garantere mere (fx om, hvad der sker og ikke sker på lejrskoler), end de reelt kan stå inde for.

Et fjerde opmærksomhedspunkt er vigtigheden af de bredere organisatoriske og ledelsesmæssige rammer for forskellige indsatser. Den nationale strategis forskellige initiativer indgår i et bredere felt. Initiativernes virksomhed kommer dermed blandt andet til at afhænge af, om der er ledelsesmæssig opbakning. Også kompetenceniveau og engagement hos samarbejdspartnere, blandt andet i kommunale socialforvaltninger, kan have væsentlig indflydelse på, om indsatser i forhold til givne borgere lykkes godt eller ej.

² Efter redaktionens afslutning udkom Institut for Menneskerettigheder med rapporten "Ekstrem social kontrol" (2017). Rapporten diskuterer netop, hvordan blandt andet FN's børnekonvention kan anvendes i fagpersoners arbejde på området.

Et sidste opmærksomhedspunkt er vigtigheden af at samtænke den nationale strategis initiativer med beslægtede indsatser som fx dem, der findes på det boligsociale område. Sådanne overvejelser indgår allerede i udmøntningen af Strategien, men vil også fremadrettet være vigtige. På linje hermed er det også vigtigt, at man løbende overvejer, hvordan de forskellige indsatser, der ofte er bundet op på et begrænset antal mennesker, kan forankres bedst muligt.

Metoder og data

Rapporten bygger på forskellige former for data: interviewdata, observationer, dokumenter og spørgeskemadata fra nogle af Dialogkorpsets arrangementer.

Den vigtigste datakilde har været semistrukturerede interview. Disse er udført med i alt 26 frontmedarbejdere fra de tre udvalgte indsatser samt med 10 forskellige nøglepersoner. Disse nøglepersoner er dels medarbejdere fra SIRI og dels fagpersoner, der er udvalgt på baggrund af deres viden om et antal forskellige initiativer fra den nationale strategi. Derudover indgår også tre fokusgruppeinterview med i alt 13 deltagere fra nogle af Dialogkorpsets arrangementer. Samlet set er der udført 37 interview med i alt 49 interviewpersoner. VIVE har endvidere udført deltagerobservationer, dels på et opkvalificerende arrangement for grundskolevejledere (en netværksdag), dels på fem forskellige Dialogkorps-arrangementer.

En yderligere datakilde er spørgeskemadata fra 627 unge, der har deltaget i forskellige af Dialogkorpsets arrangementer. Endelig trækker rapporten også på en lang række dokumenter som statusrapporter om forskellige af Strategiens initiativer samt eksisterende mindre evalueringer.

1 INTRODUKTION, METODE OG DATA

I 2012 afsatte den daværende SRSF-regering og satspuljepartierne 24 mio. kr. til en National Strategi mod Æresrelaterede Konflikter for perioden 2012-2015. Der blev samlet set afsat 24 mio. kr. til i alt 32 initiativer, fordelt på de følgende seks indsatsområder:

- Myndighedsarbejde, herunder samarbejde mellem myndigheder og mellem myndigheder og organisationer
- Opkvalificering af fagfolk
- Indsats mod genopdragelsesrejser
- Støtte til unge
- Oplysning og holdningsbearbejdning
- Opbygning af viden.

Formålet med strategien og indsatserne var følgende:

At færre unge udsættes for æresrelaterede konflikter, at flere unge får hjælp, at flere forældre får rådgivning, og at fagfolk bliver bedre i stand til at håndtere sager om æresrelaterede konflikter.

Behovet for initiativerne skyldes nogle etniske minoritetsunges oplevelser af fx tvangsægteskaber, omfattende social kontrol og uønskede genopdragelsesrejser. I den forbindelse viser en undersøgelse blandt etniske minoritetsunge fra 2011, at 7-11 pct. af indvandrer- eller efterkommerpiger og -drengene fx var meget bekymrede for, at deres familie ville vælge en ægtefælle til dem mod deres egen vilje (Als Research, 2011). Sådanne unge føler sig også hyppigere presset til at skulle kontrollere fx deres søskende end etnisk danske unge.

I 2016 igangsatte SIRI (Styrelsen for International Rekruttering og Integration under Udlændinge- og Integrationsministeriet) en evaluering af den afsluttede strategi. Evalueringen skulle give både et overblik over alle strategiens 32 initiativer og en mere dybtgående evaluering af følgende tre initiativer:

- Oprettelse af vejlederfunktion på udvalgte grundskoler (initiativ nr. 22).
- Efteruddannelse mv. til blandt andet UU-vejledere (initiativ nr. 7).
- Videreførelse og udbygning af Dialogkorpset (initiativ nr. 25).

VIVE har udført evalueringen fra ultimo 2016 til ultimo 2017, og det er dermed en retrospektiv evaluering af en afsluttet strategi.

1.1 Om definition af æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol

Forordet til National Strategi mod Æresrelaterede Konflikter indledes på følgende måde:

Alle borgere i Danmark har krav på at nyde de samme basale rettigheder. Det gælder bl.a. retten til selv at vælge sin ægtefælle, retten til ligestilling mellem kvinder og mænd og retten til selv at vælge at leve det liv, man ønsker. Sådan er det desværre ikke for alle i dag. Nogle unge udsættes for social kontrol og er underlagt familiens krav om at leve efter et bestemt æreskodeks. Andre tvinges til at indgå et uønsket ægteskab, og nogle unge kan ikke leve et almindeligt ungdomsliv med venner og kærester og

oplever, at de ikke selv kan bestemme over deres egen krop af hensyn til familiens ære. Det betyder, at nogle børn og unge udsættes for undertrykkelse eller tvang og i nogle tilfælde vold og andre overgreb fra familien. Konsekvenserne i disse æresrelaterede sager kan være fatale. Indsatsen mod æresrelaterede konflikter er derfor helt central for regeringen. Vi vil ikke acceptere, at borgere i Danmark tvinges til at indgå ægteskab, at unge sendes på genopdragsrejse eller udsættes for et utilbørligt socialt pres og kontrol. Det er også et spørgsmål om at sikre øget ligestilling mellem nydanske mænd og kvinder. Derfor skal der sættes effektivt ind mod æresrelaterede konflikter (s. 6).

Strategien forholder sig til to centrale begreber. Dels "æresrelaterede konflikter", der indgår i strategiens overskrift, dels "social kontrol", der – som det fremgår herover – nævnes i forordet til strategien. En officiel definition af en æresrelateret konflikt kan i dag findes i en vejledning til serviceloven, se boks 1.1.

Boks 1.1 Definition af "æresrelateret konflikt".

En definition af, hvad der anses for at være en æresrelateret konflikt, kan findes i den vejledning til serviceloven, der er udarbejdet under Strategiens initiativ nr. 2. Denne definition er som følger:

Ved en æresrelateret konflikt forstås en konflikt, som knytter sig til opfattelsen i en familie af, at et familiemedlem har krænket familiens ære. Æren er tæt knyttet til den unges (kvindes) seksualitet, som skal kontrolleres, så den unge bevarer sin ærbarhed. En krænkelse af familiens ære kan f.eks. opstå i tilfælde, hvor et familiemedlem har en kæreste, har sex uden for ægteskab eller har valgt en ægtefælle mod familiens ønske m.v. Æreskodekset gælder kun i nogle familier, og det er ikke knyttet til bestemte religioner eller kulturer. Familiens ære er knyttet til en opfattelse af familien som en samlet enhed, hvor den enkeltes handlinger kan påvirke hele familiens ære positivt eller negativt. Familien kan både omfatte den nære familie og den udvidede familie – også transnationalt. Familiens ære skal således opretholdes både over for den etniske gruppe lokalt og transnationalt. F.eks. kan et fjernt, men indflydelsesrigt, familiemedlem, der opholder sig i udlandet, have indflydelse på, hvordan en ung skal leve sit liv i Danmark, ligesom den justits, der i nogle tilfælde udøves i lokalmiljøet, har betydning for familiens ære. Hvis en ung handler på en måde, som i familiens øjne krænker æren, kan familien reagere på forskellig vis for at forhindre den unges handlinger. Det betyder, at familien fx kan opstille restriktioner i forhold til den unges skolegang, fritidsliv, valg af venner m.v. Der kan også være tale om isolering af den unge, indespærring, trusler, vold, genopdragsrejse, tvungen forlovelse, tvangsægteskab og i værste fald drab. I de sager, der eskaleres, vil der ofte være tale om, at familien i første omgang har forsøgt at korrigere den unges adfærd på en mindre indgribende måde.

Begrebet "social kontrol" har en lang historie som et samfundsvidenskabeligt grundbegreb, der betegner formel og uformel håndhævelse af normer. Anvendt på denne måde er begrebet dermed i sig selv hverken positivt eller negativt (Lidén, Bredal, & Hegstad, 2015). I sammenhæng med æresrelaterede konflikter anvendes begrebet dog på en noget anden måde, og det beskrives i et faktaark (Socialstyrelsen, n.d.) på følgende måde:

Social kontrol i forhold til æresrelaterede konflikter handler om handlinger, styring, kontrol eller sanktioner, der i væsentlig grad hæmmer eller begrænser den enkeltes livsudfoldelse, adfærd, valg og rettigheder. Det kan fx være kontrol eller restriktioner i forhold til livsstil, fritidsaktiviteter, sociale relationer, valg af ægtefælle eller retten til at bestemme over sin egen krop. Det kan få konsekvenser for den enkelte i form af f.eks. manglende frihed og lighed samt deltagelse i skole- og fritidsaktiviteter

Som det fremgår af ovenstående definition anvendes "social kontrol" altså som noget, der "i væsentlig grad hæmmer eller begrænser den enkeltes livsudfoldelse" m.v. – altså noget, der må

anses for at være negativt. På linje hermed står der i forordet til den nationale strategi, at man ønsker at modarbejde "utilbørligt socialt pres og kontrol". Frem for at pege på "social kontrol", dvs. alle former for social kontrol, peger forordet specifikt på den sociale kontrol, som kan anses for at være utilbørlig eller negativ, som den, strategien ønsker at bekæmpe. Et spørgsmål bliver dermed, hvordan man afgrænser, hvornår social kontrol er "negativ" (det begreb, som efterfølgende anvendes i denne rapport)?

I forhold til mindreårige børn skal en sådan afgrænsning afbalancere hensyn til børn – som danske myndigheder har et særligt ansvar for at beskytte – i forhold til hensynet til forældres ret til at opdrage deres børn, som de selv ønsker at opdrage dem. Forældres fysiske afstraffelse af deres børn er for eksempel (qua afskaffelsen af revselsesretten) ikke acceptabelt i Danmark. Men hvad med forældres krav om, hvilke venner børnene må omgås, hvilket tøj de må gå i på hvilke alderstrin, og hvor de må opholde sig efter skoletid? I afgrænsningerne af, hvad man her kan betegne som negativ social kontrol, kan ledetråde eventuelt søges i eksisterende regelværk. Her kan en mulig forankring være FN's Børnekonvention³. Denne konvention fastslår, at børn altid skal inddrages og høres i overensstemmelse med deres alder og modenhed, når der træffes beslutninger, der har betydning for dem. I artikel 5 fremgår det således, at:

... deltagerstaterne skal respektere det ansvar og de rettigheder og pligter, som forældrene har (...) til på en måde, der svarer til den løbende udvikling af barnets evner, at yde passende vejledning og støtte til barnet i udøvelsen af rettighederne anerkendt i denne konvention.

På linje hermed fremgår det af forældreansvarslovens § 2, at børn har ret til omsorg og tryghed og skal behandles med respekt for deres person (ligesom et barn naturligvis ikke må udsættes for legemlig afstraffelse eller anden krænkende behandling). Dermed kan børns og unges *trivsel og velbefindende* også anvendes som ledetråde, der kan hjælpe med at afgøre, hvad der kan betegnes som "negativ social kontrol".

Forskellige dele af dansk lovgivning, som har relevans for området, fremgår af boks 1.2.

3. Se Institut for Menneskerettigheder (2017).

Boks 1.2 Dansk lovgivning af relevans for arbejdet med æresrelaterede konflikter o. l.

Lov om social service regulerer bl.a. indsatsen for udsatte børn og unge i kommunerne, der har behov for særlig støtte, herunder behov, der udspringer af æresrelaterede konflikter.

Forældreansvarslovens § 2: Forældremyndighedens indehaver skal drage omsorg for barnet og kan træffe afgørelse om dets personlige forhold ud fra barnets interesse og behov.

Forældreansvarslovens § 2, stk. 2: Barnet har ret til omsorg og tryghed. Det skal behandles med respekt for sin person og må ikke udsættes for legemlig afstraffelse eller anden krænkende behandling.

Straffeloven indeholder bl.a. regler om forbrydelser mod liv og legeme og freds- og ærekrænkelser, herunder trusler. Desuden indeholder loven regler om forbrydelser mod den personlige frihed, herunder § 260 om ulovlig tvang. Ifølge § 260 straffes den, som ved vold eller ved trussel om vold mv. tvinger nogen til at gøre, tåle eller undlade noget, med bøde eller fængsel indtil 2 år. Hvis den pågældende tvinges til at indgå ægteskab eller til en religiøs vielse uden borgerlig gyldighed, kan straffen stige til fængsel indtil 4 år.

Udlændingeloven indeholder en række bestemmelser, der blandt andet skal forhindre tvangsægteskaber. Det drejer sig om et alderskrav på 24 år i forhold til at opnå familiesammenføring, og en formodningsregel, der som udgangspunkt afslår familiesammenføring i tilfælde, hvor to parter er beslægtede med hinanden inden for en nærmere defineret ramme (Liversage & Rytter, 2014).

Lov om ægteskabs indgåelse og opløsning forudsætter, at myndighederne påser, at betingelserne for indgåelse af ægteskabet er opfyldt, herunder at ingen af parterne indgår i ægteskabet, fordi de er udsat for tvang eller lignende.⁴

1.1.1 Baggrund – normer og praksisser i nogle etniske minoritetsfamilier

Som det fremgår af forordet til den nationale strategi, er et vigtigt udgangspunkt for strategien nogle familiers opfattelse af et æresbegreb, der skal "opretholdes både over for den etniske gruppe lokalt og transnationalt". Fokus er altså på forhold blandt nogle (men langt fra alle) etniske minoriteter. Baggrunden for Strategien skal dermed ses som respons til en udvikling, der skyldes den migration, som i de seneste årtier har bragt mennesker fra forskellige dele af verden til Danmark.

For at forstå noget af den underliggende dynamik bag æresrelaterede konflikter kan man se på to forskelligartede måder, man globalt opfatter det menneskelige selv på. Her kan kulturer overordnet klassificeres på to måder, afhængigt af om de opfatter selvet som hhv. "independent" eller "interdependent" (Markus m.fl., 1991) – altså i hvilken grad der lægges vægt på hhv. individuel autonomi eller mellemmenneskelig forbundethed, dvs. at man skelner mellem mere individualistisk orienterede og mere kollektivistisk orienterede kulturer.

Hvor Danmark hører til den førstnævnte type af lande, hører de lande, hvorfra hovedparten af migrationen til Danmark stammer fra, til den sidstnævnte gruppe. Migranternes primære oprindelseslande – i Mellempøsten, det sydøstlige Asien og Nordafrika – ligger endvidere i det, som antropologer betegner "det patriarkalske bælte". Der er en vigtig kontrast mellem – på den ene side – en dansk kontekst, hvor man i høj grad værdsætter individers uafhængighed og kønsmæssig ligestilling, og – på den anden side – en oprindelseskontekst med mindre vægt på individers uafhængighed og et forhold mellem de to køn, der kan betegnes som både kønskomplementært (Caldwell, 1978; Predelli, 2004) og maskulint domineret (Bourdieu, 1998).

⁴ Kilde: <http://uim.dk/filer/integration/hvad-er-social-kontrol.pdf>; 161011-National-handlingsplan-Forebyggelse-af-aeresrelaterede-konflikter-og-negativ-social-kontrol.pdf.

Disse grundlæggende forskelle medvirker til, at man i nogle etniske minoritetsfamilier og -miljøer kan være omgivet af normer og praksisser, der klart adskiller sig fra de majoritetsdanske. Særligt kan der være et fokus på kontrol med kvindelig seksualitet, herunder stærke normer om at afstå fra sex før indgåelse af ægteskab (Liversage & Ottosen, 2014). Nogle familier anvender stærk social kontrol og/eller udøver vold for at søge at sikre overholdelse af sådanne normer. Andre overgreb imod individuelle frihedsrettigheder kan være tvang og pres til indgåelse af ægteskab, noget, som både unge kvinder og unge mænd kan opleve (Anitha & Gill, 2009; Samad, 2010; Samad & Eade, 2002).

Samtidig er det også meget vigtigt at holde sig for øje, at mange andre faktorer end oprindelseslandets kultur kan bidrage til såkaldte æresrelaterede konflikter. Fx kan nogle fædres "æresrelaterede" vold imod deres døtre (også) udspringe af, at nogle fædre er belastet af psykisk sygdom og/eller PTSD. Sådanne elementer kan få begrænset opmærksomhed, når et overgreb er blevet kategoriseret som "æresrelateret" og derfor forklares som noget, der udspringer af (medbragt) kultur (Liebmann, 2014).

Det er i den forbindelse veldokumenteret, at migration kan føre til samfundsmæssig marginalisering, oplevelser af diskrimination og tab af netværk med mere (fx Chuang & Tamis-LeMonda, 2009; Lewig, Arney & Salveron, 2010; Ochocka & Janzen, 2008). Også livet i samfund, der er præget af en højere grad af kønsligestilling, kan opleves som noget, der rokker ved etablerede magtstrukturer, hvilket fx kan få nogle mænd til at søge at reetablere deres magt inden for den private sfære og her blive mere kontrollerende og eventuelt voldelige, end de var inden migration (Darvishpour, 1999; Hyman, Guruge & Mason, 2008; Szczepanikova, 2005).

En del af dynamikken bag de æresrelaterede konflikter og den negative sociale kontrol skyldes de store forskelle imellem generationerne, der kan opstå, når etniske minoritetsbørn socialiseres i Danmark og fx i skolesystemet eksponeres for klart anderledes værdier og praksisser end dem, deres forældre voksede op med. Generationsforskelle i socialisationsmønstre kan føre til det, der kaldes "dissonant acculturation". Det kan oversættes til "disharmonisk kulturtilpasning" og føre til, at børn og forældre ser meget forskelligt på verden (Portes & Rumbaut, 2001). Fænomenet kan skabe betragtelige familiekonflikter, fx når forældre søger at sætte deres autoritet igennem imod deres – ofte større – børns modstand (Suárez-Orozco, 2006).

Sådanne betragtelige forskelle kan opstå, fordi der i Danmark primært eksisterer en såkaldt *bred* socialisation, der stiller imod at gøre unge i stand til selv at træffe beslutninger i en virkelighed med mange valgmuligheder (Liversage, 2013). Modsat kommer mange af de etniske minoritetsforældre fra regionale/nationale kontekster, der lægger vægt på en *smal* socialisation, hvor idealet er, at de unge følger et mere nøje defineret – og smalt – spor ind i voksenlivet (Arnett, 1995; 2004). Eksistensen af hhv. en *bred* eller en *smal* socialisation kan blandt andet knyttes til den samfundsmæssige kontekst med hhv. mere/mindre komplekse samfundsstrukturer og mere/mindre høje uddannelsesniveauer. Sådanne grundlæggende forskelle imellem, hvordan man anskuer samspillet mellem forældre og børn kan være en drivkraft i familiekonflikter, der kan være ganske alvorlige (Liversage & Ottosen, 2017; Suárez-Orozco, 2006). Også internationale værdiundersøgelser viser klare forskelle imellem, hvad man vurderer som positivt at fremme i børns opdragelse: Hvor man i Danmark lægger stor vægt på netop selvstændighed, er det i Mellemøsten og Sydøstasien i høj grad lydighed, som man ønsker at fremelske i sine børn (Halman m.fl., 2008; World Values Survey, 2015).

Også indlejring i transnationale sociale netværk (Carling, 2008) kan medvirke til at fastholde fx kollektivistiske normer, hvor fx en datters overtrædelse af givne normer kan stille forældrene i et

dårligt lys. Disse transnationale netværk kan medvirke til at fastholde nogle forældres forventninger til, at den unge generation følger en forholdsvis smal og slagen vej ind i voksenlivet.

I forhold til afgrænsninger af negativ social kontrol er det dog også vigtigt at holde sig for øje, at en sådan social kontrol fra forældres synspunkt kan være legitime forsøg på at sikre, at deres børn holder den rette retning i livet. Hvor forældrekontrol med fx unges partnervalg kan have begrænset legitimitet fra et majoritetsdansk synspunkt, ser situationen anderledes ud, når det kommer til uddannelse.

Her er det en generel samfundsmæssig udfordring, at indvandrer- og efterkommerunge uddanner sig i lavere omfang end majoritetsdanske unge (Jakobsen, 2015; Jakobsen & Liversage, 2010; Liversage & Christensen, 2017), en forskel, der i høj grad kan tilskrives et lavere ressourceniveau i de etniske minoritetsfamilier (Heath & Brinbaum, 2007; Tranæs m.fl., 2008). Samtidig viser forskning, at etniske minoritetsforældre ofte tillægger deres børns opnåelse af uddannelsesmæssige kompetencer overordentlig stor betydning (Andersen, 2008; Liversage & Christensen, 2017). I den forbindelse viser forskning, at en høj grad af forældreengagement i børnenes uddannelse – som i nogle tilfælde nok kan karakteriseres som høje niveauer af social kontrol – kan medvirke til, at disse børn oftere uddannes. Således viser et studie blandt somaliske og tamilske flygtningefamilier i Norge, at de tamilske unge er underlagt en strengere social kontrol end de somaliske unge og overvåges af både familiemedlemmer og af det tamilske miljø, som de ofte lever i. Dette kan begrænse de tamilske unges muligheder for at deltage i et mere frit ungdomsliv, men synes dog også at være vigtigt for at sikre, at de unge passer deres skole og ikke får kontakt med fx kriminelle ungdomsmiljøer. Modsat er der blandt de somaliske unge en lavere grad af social kontrol, og somaliske kvinder lader sig da også skille oftere end kvinder fra andre store etniske minoritetsgrupper (Ottosen, Liversage & Olsen, 2014). Samlet set kan den højere grad af social kontrol i de tamilske familier nok bidrage til at forklare, hvorfor unge i denne gruppe generelt klarer sig bedre uddannelsesmæssigt end unge fra de somaliske familier (Engebrigtsen & Fuglerud, 2007).

International forskning viser tilsvarende, at uddannelsesmæssig succes i nogle immigrantgrupper kan knyttes til et stærkt fokus på at bevare et gruppemæssigt tilhørsforhold – noget, der kan kræve et temmelig højt niveau af social kontrol inden for gruppen. Fx finder Matute-Bianchi (2008) fra USA, at unge har bedre chancer for at klare sig godt i det amerikanske uddannelsessystem, hvis de ikke samtidig forsøger at tilpasse sig en amerikansk livsstil i alle livets forhold. Et tæt sammenhold i familier og den etniske gruppe, hvor den egne kultur fastholdes, ser omvendt ud til at korrelere positivt med de unges succes i værtslandets uddannelsessystem.

Fra Danmark finder Bolette Moldenhawer tilsvarende, at de etniske minoritetsunge, som klarer sig dårligt i skolen, hyppigt dels er de mest strukturelt marginaliserede unge, dels også er dem, der i det offentlige rum lever et dansk ungdomsliv med fester, alkohol og kærester. Etniske minoritetsunge, som klarer sig godt i skolen, deltager derimod ofte i mere begrænset omfang i den dominerende danske ungdomskultur og er i stedet mere indlejrede i deres familier, der ofte også har en god status inden for deres migrantnetværk (Moldenhawer, 2002; Moldenhawer, 2005). En anden vinkel på relationen mellem social kontrol, ære og uddannelsesadfærd fremgår af afhandlingen *Kampen om anerkendelse, spillet om ære* (Kragh, 2010). Den peger på, at engagement i uddannelsessystemet kan være en central strategi, som etniske minoritetspiger og -kvinder anvender for at øge deres muligheder for personlig selvbestemmelse. Endelig viser forskning også, hvorledes unge etniske minoriteter kan bruge både islam (med dens forskellige leveregler) og uddannelse som vigtige ressourcer og strategier for at opnå fx mere selvbestemmelse i det liv, de skaber sig i Skandinavien (Jakobsen, 2011). Det er med andre ord

vigtigt at have en nuanceret forståelse af, hvad forskellige former for social kontrol består i, hvorfor denne kontrol opstår, og hvorledes den på forskellig vis kan påvirke børn og unge i Danmark.

Litteraturen på området peger altså på, at der i nogle etniske minoritetsfamilier – sammenlignet med hovedparten af de majoritetsdanske familier – er en anderledes opdragelsespraksis. Det kan dreje sig om, at man prioriterer lydighed over selvstændighed. Og det kan handle om andre forventninger på pigers/ kvinders omgang med det modsatte køn. Derudover må man også huske på, at der er store ressourcemæssige forskelle mellem hhv. etniske minoritetsfamilier og majoritetsdanske familier. Ser man på familierne til unge, født i 1995, er der således en markant forskel på, hvor mange af de unge, der bor i fattige familier⁵ – det gør 9 pct. af de majoritetsdanske unge men hele 22 pct. af de etniske minoritetsunge (Liversage & Christensen, 2017, s. 47). De etniske minoritetsbørn kommer altså hyppigere end majoritetsdanske børn fra ressourcetsvage familier, hvilket i høj grad kan præge livet i de familier, hvor de vokser op.

Endelig viser forskning også, at fagpersoner kan være påvirket af, om de borgere, de arbejder med, har majoritets- eller minoritetsbaggrund. Fx viser surveystudier fra beskæftigelsesområdet (blandt andet baseret på fiktive cases, hvor kun borgerens etniske baggrund varierede), at sagsbehandlere sanktionerer minoritetsborgere oftere end majoritetsborgere, selvom deres forseelser i forhold til gældende regler er fuldstændig identiske (Schram m.fl., 2009). En tilsvarende tendens viser Laura Gilliam i sin forskning fra den danske folkeskole: To drenges identiske adfærd kan blive tolket forskelligt af lærerne, afhængigt af drengenes baggrund. Her vil en majoritetsdansk drengs handlinger hyppigere blive fortolket som fx "narrestreger" (og måske udløse et smil og et overbærende træk på skulderen). Samme handlinger fra en etnisk minoritetsdreng vil derimod hyppigere udløse disciplinære tiltag – i sig selv en dynamik, der kan påvirke relationen mellem lærer og elever (Gilliam, 2006). At samme forseelser tolkes mere negativt, når de begås af elever med minoritetsbaggrund, kendes også fra internationale studier (Ferguson, 2001). Det er muligt, at tilsvarende dynamikker også gør sig gældende, når fagpersoner skal vurdere, om forældres handlinger i forhold til deres børn skal klassificeres som værende fx negativ social kontrol og dermed kræve intervention fra skolens side eller ej.

Som det fremgår af dette afsnit, kan "æresrelaterede konflikter" og "negativ social kontrol" ses som elementer i en kompleks og dynamisk virkelighed, hvor det langt fra altid er nemt at trække klare og entydige grænser. Samtidig er det en virkelighed, hvor nogle børn, unge og voksne – med etnisk minoritetsbaggrund, men for norges vedkommende også med baggrund i fx stærkt religiøse majoritetsdanske miljøer – lever med udfordringer, som de har både brug for og krav på hjælp og støtte til.

Efter denne diskussion af relevant litteratur og begreber på området beskriver den resterende del af dette kapitel tilgangen til, og datakilderne bag, denne evalueringsrapport.

1.2 Tilgang i evalueringen

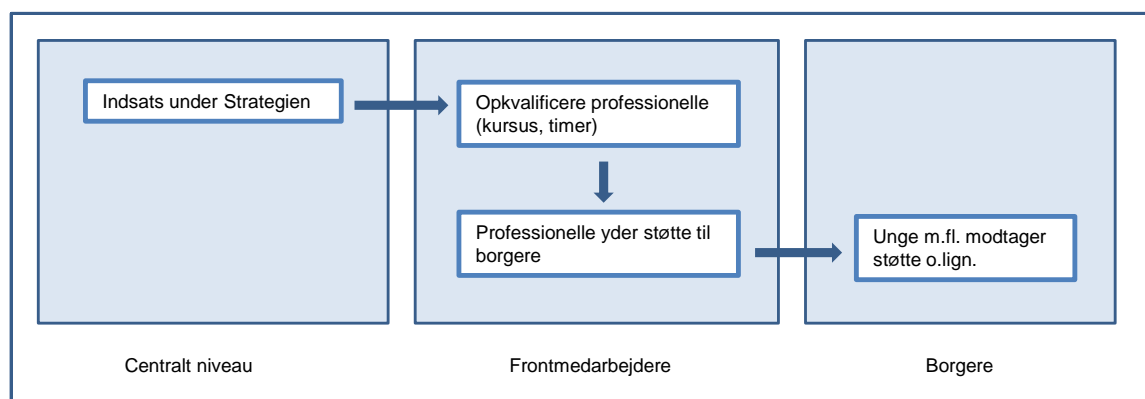
Som tidligere nævnt har den nationale strategis overordnede formål været, at "færre unge udsættes for æresrelaterede konflikter, at flere unge får hjælp, at flere forældre får rådgivning, og at fagfolk bliver bedre i stand til at håndtere sager om æresrelaterede konflikter". Ideelt set skulle en evaluering af en sådan strategi dermed fx indeholde før- og eftermålinger af antallet af unge, der udsættes for æresrelaterede konflikter. Noget sådant er dog ikke muligt: Dels er denne evaluering retrospektiv, dels er det felt, der undersøges, kendetegnet ved såvel vanskeligheder

5. Afsættet er OECD's fattigdomsbegreb, hvor de unges familier anses for fattige, hvis husstanden har en disponibel indkomst på 50 pct. eller mindre af den nationale medianindkomst.

ved afgrænsning af de fænomener, der undersøges, som vanskeligheder i indsamling af empiri (for en diskussion af udvikling i antal tvangsægteskaber over tid, se fx Schmidt m.fl. (2009)).

I stedet har denne rapport en virkningsevalueringstilgang og spørger: "Hvad virker for hvem, hvorfor, under hvilke omstændigheder?" (Bredgaard m.fl., 2016). I belysningen af dette anskues strategiens indsatser som nogle, der udspiller sig på flere niveauer, som der fremgår af figur 1.1.

Figur 1.1 Niveauer i National Strategi mod Æresrelaterede Konflikter.

Som figur 1.1 viser, kan der opstilles tre niveauer i indsatsen: Et *første, centralt niveau*, hvor evalueringen er blevet tilrettelagt, fx med henblik på at opkvalificere frontmedarbejdere, et *andet niveau* hvor sådanne opkvalificerede frontmedarbejdere arbejder med indsatsen for borgerne, og endelig *tredje borgerniveau*, hvor indsatsen er nået frem til den primære målgruppe. På det centrale niveau har ansvaret for implementering af National Strategi mod Æresrelaterede Konflikter skiftet over tid – se boks 1.3 sidst i dette afsnit.

Det er naturligvis borgerniveauet, som er vigtigst, da Strategiens målsætning er at forebygge problemer og yde hjælp. Her er en udfordring, at målgruppen af borgere, der skal modtage hjælp under indsatserne, ofte er ret diffus: For forskellige vejlederindsatser drejer det sig fx primært om skoleelever/studerende, men det er naturligvis langtfra alle her, der fx er udsat for negativ social kontrol. Endvidere er adgang til de elever, der direkte har søgt hjælp, vanskelig, grundet elevernes fortrolighedsforhold til vejlederen. Uanset at det ville være muligt at indhente data fra sådanne elever, blev denne tilgang fraevalgt, også af ressourcemæssige hensyn.

VIVEs undersøgelse bygger derfor i høj grad på interview med fagpersoner, primært på frontmedarbejderniveau. Disse fagpersoner har selv modtaget en opkvalificering, der er tilrettelagt fra centralt hold, og de er dermed blevet dem, der arbejder med strategien i forhold til borgerne (og ofte også til andre professionelle). I rapportens datagrundlag indgår også interview fra centralt niveau. Endvidere indgår interview fra borgere, der har deltaget i en af indsatserne (Dialogkorpset), for at vi ad den vej bedre kan belyse den nationale strategis virkninger.

Frontmedarbejdernes oplevelser af praksis er med til at belyse, om strategien virker som ønsket – og bidrage med viden om, hvad der ser ud til at virke for hvem, samt hvorfor og under hvilke omstændigheder. En vigtig grund til, at VIVE har valgt ovenstående brede tilgang til evalueringen, er, at der i en dansk kontekst er begrænset viden om det undersøgte emne.

Interviewene skal med andre ord give vide om emner som de følgende:

- Hvordan oplever frontmedarbejderne i praksis fænomener som æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol?

- Oplever frontmedarbejderne, at de på baggrund af den nationale strategis indsatser er blevet i stand til at yde en bedre hjælp i forhold til ovenstående former for udfordringer?
- Hvor godt er matchet imellem hhv. strategiens indsatser og de behov, som målgruppen har, fx fænomener som æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol?

Et vigtigt element er endvidere, hvilke udfordringer frontmedarbejderne beskriver, at de møder i arbejdet med indsatserne.

Rapporten bidrager med andre ord med ny viden om professionelles praksiserfaringer: På hvilke måder møder de professionelle de omtalte fænomener, hvilke interventioner sætter de i værk, og hvilke forandringer synes disse interventioner at medføre? Et gennemgående tema i den forbindelse er naturligvis, på hvilke måder den nationale strategi har influeret på den hjælp og støtte, som børn, unge og voksne får. Dermed kan denne rapport forhåbentlig bidrage med at kvalificere det løbende arbejde på området og give indsigt i den komplicerede virkelighed, som de undersøgte indsatser udspiller sig inden for.

Boks 1.3 Ansvar for implementering af National Strategi mod Æresrelaterede Konflikter

Over tid er ansvaret for implementering af National Strategi mod Æresrelaterede Konflikter skiftet på følgende måder:

2011 til oktober 2013: Ministeriet for Børn, Ligestilling og Sociale forhold (MBLIS) har ressortansvar for æresområdet.

Oktober 2013 til juni 2015: Implementeringsansvaret deles mellem Departement (MBLIS) og Socialstyrelsen.

Juni 2015 til nu: Ressortansvaret for æresområdet er placeret i Udlændinge-, Integrations- og Boligministeriet⁶. SIRI (Styrelsen for Integration og Internationale Rekruttering) varetager implementering af gamle og nye initiativer.

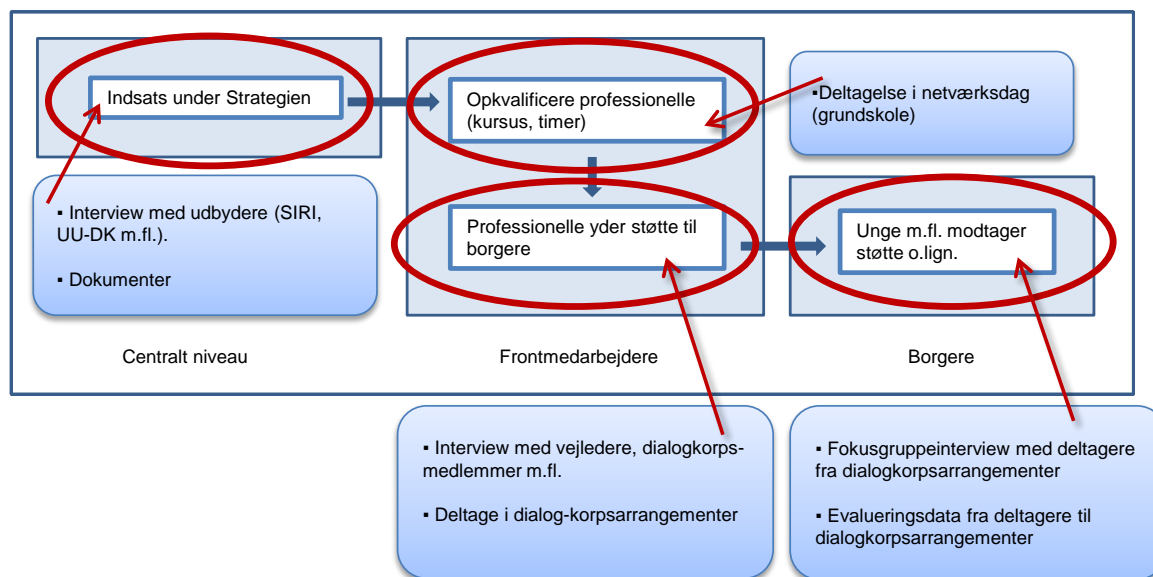
Da SIRI har det nuværende ansvar for implementering af indsatserne, refereres der i rapporten løbende til denne instans.

1.3 Evalueringens datagrundlag

Rapporten bygger som nævnt på en række forskellige datakilder – interview og andre datakilder. Hvordan de forskellige typer af data fordeler sig imellem hhv. det centrale niveau, frontpersonniveaue og borgerniveaue, fremgår af figur 1.2

⁶ Pr. november 2016 blev Udlændinge-, Integrations- og Boligministeriet til Udlændinge- og Integrationsministeriet.

Figur 1.2 Evalueringens datakilder – overblik.

Ud over at gennemføre personlige interview med professionelle på centralt niveau og frontmedarbejderniveau har VIVE indsamlet data⁷ på følgende måder:

- Gennemlæsning af forskellige former for dokumenter (blandt andet mindre evalueringer) for hele den nationale strategi
- Feltobservation på netværksdag for grundskolevejledere (initiativ nr. 22)
- Feltobservationer på Dialogkorps-arrangementer (initiativ nr. 25)
- Fokusgruppeinterview med deltagere fra Dialogkorps-arrangementer (initiativ nr. 25)
- Spørgeskemadata fra deltagere på Dialogkorps-arrangementer, indsamlet af SIRI (initiativ nr. 25).

7. VIVE søgte også at indsamle spørgeskemadata fra UU-vejledere o.l., der havde deltaget i den opkvalificerende indsats. Det var ikke muligt at få adgang til mailadresser på de knap 200 fagpersoner, der havde deltaget i den opkvalificerende indsats, men VIVE fik mulighed for at fortælle om dataindsamlingen i UU-vejledernes nyhedsbrev og her give et link til spørgeskemaet. Det viste sig dog, at meget få fagfolk valgte at medvirke, muligvis på grund af den valgte kontaktfrem.

Antal og fordeling af forskellige typer af interview og andre datakilder fremgår af tabel 1.1 og 1.2:

Tabel 1.1 Interview – antal og typer.

	Organisation e.l.	Interviewtype	Antal interview	Antal interviewpersoner
Centralt niveau	Ministerium / SIRI m.v. (tidligere eller nuværende)	Individuelle Fokusgruppe	3	5
	Nøglepersoner fra forskellige indsatser	Individuelle	5	5
Frontmedarbejderniveau				
	Grundskolevejledere	Individuelle	9	9
	UU-vejledere	Individuelle	8	8
	Dialogkorps	Individuelle	9	9
Borgerniveau				
	Deltagere i Dialogkorps-arrangementer	Fokusgruppe	3	13
I alt			37	49

Tabel 1.2 Andre datakilder – antal og typer.

	Observationer	Spørgeskemadata	Andre kilder
Centralt niveau			Dokumenter
Frontmedarbejderniveau	Deltagelse i én netværksdag		Dokumenter Eksisterende evalueringer
Borgerniveau	Deltagelse i fem Dialogkorps-arrangementer	Spørgeskemadata fra unge på Dialogkorps-arrangementer – 627 personer	Eksisterende undersøgelser (fx interview udført i regi af SIRI).

1.4 Dataindsamling og databehandling

1.4.1 Udvalgelse af interviewpersoner

Interviewpersonerne er udvalgt ud fra et ønske om at indsamle den bredest mulige empiri inden for evalueringens ressourcemæssige rammer. Overvejelser inden for de enkelte grupper af interviewpersoner er som følger:

- *Centralt niveau:* Interviewpersonerne her er primært udvalgt for at give viden om de initiativer under Strategien, som evalueringen ikke skulle fokusere detaljeret på. Nogle af interviewpersonerne er udvalgt, efterhånden som der i arbejdet opstod spørgsmål om fx en indsats' forløb, som tilgængelige dokumenter ikke var fuldt i stand til at besvare.
- *Frontmedarbejderniveau – grundskolevejlederne:* Interview dækker medarbejdere fra de to udvalgte indsatser. Endvidere er de to koordinatorene blevet interviewet.
- *Frontmedarbejderniveau – UU-vejledere.* Interview her tog afsæt i en deltagerliste fra UU-Danmark, der forestod de seks kurser (hver af én dags varighed), der var afholdt under indsatsen. VIVE kontaktede et antal vejledere, der blev udvalgt, så de kunne dække arbejdet med forskellige aldersgrupper og i forskellige organisatoriske rammer (fx folkeskole,

ungdomsuddannelse, jobcenter). I interviewene sørgede vi også for at opnå en geografisk spredning.

- *Frontmedarbejderniveau – Dialogkorpsmedlemmer:* Interview her tog afsæt i lister over Dialogkorpsmedlemmer fra SIRI. VIVE kontaktede Dialogkorpsmedlemmer, der tilhørte såvel unge- som forældrekorpsset, interviewede medlemmer af begge køn og med forskellig etnisk oprindelse og sørgede endvidere for at tale med medlemmer, der var bosat forskellige steder i Danmark.
- *Borgerniveau – deltagere til Dialogkorps-arrangementer:* VIVE overværede fem Dialogkorps-oplæg. Vi lavede endvidere kortere fokusgruppeinterview med deltagere fra tre af disse arrangementer. Det foregik som et interview med en mindre gruppe af deltagere (3-5 personer), der var villige til at deltage i interview.

Til hver type af interview anvendte VIVE en spørgeguide, som varierede imellem de forskellige grupper. For vejledere handlede det fx om udbytte og vurdering af kursusaktiviteten, kendskab til og erfaringer med æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol, arbejdet med sådanne emner, og hvordan indsatsen eventuelt havde medført ændringer i arbejdet med disse forhold. For Dialogkorps-medlemmer kom interviewene i højere grad til at handle om disses baggrunde for og bevæggrunde til at gå ind i indsatsen, deres erfaringer med at holde oplæg, og hvordan de mente, at dette kunne være med til at forebygge æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol.

VIVE havde en åben tilgang til interviewene og indsamlede også, hvor det var muligt, konkrete eksempler på frontmedarbejdernes arbejde på området og de refleksioner, de havde i forbindelse dermed.

Efter aftale med interviewpersonerne optog VIVE interviewene digitalt. Disse lydfiler blev efterfølgende lagret i en NVivo 11-database. Hver fil blev gennemlyttet og udskrevet, enten ordret eller i et detaljeret referatformat. I det efterfølgende arbejde med disse interview blev citater i referatformat efterfølgende gennemlyttet og udskrevet ordret. For at lette læsningen er citaterne blevet tilrettet til skriftsprog ved fx at unklade indskudte ord eller afbrudte sætninger og korrigere omvendt ordstilling.

Endvidere indgår også data fra deltagere til nogle af Dialogkorpsets arrangementer, som VIVE har modtaget fra SIRI. Disse data er indsamlet ved hjælp af programmet SurveyMonkey.

Efter denne gennemgang af rapportens datagrundlag belyser kapitel 2 og 3 hhv. grundskolevejlederindsatsen og indsatsen i forhold til UU-vejledere m.fl. Kapitel 4 diskuterer temaer omkring arbejdet på området, der går på tværs af de to vejlederindsatser. Kapitel 5 fokuserer på Dialogkorpsets arbejde, og endelig belyser kapitel 6 den samlede strategi og fremhæver opmærksomhedspunkter, der kan inddrages i det videre arbejde på området. Rapporten slutter med bilag 1, der kortfattet gennemgår alle Strategiens 32 initiativer.

2 GRUNDSKOLEVEJLEDERINDSATSEN

Boks 2.1 Initiativ nr. 22: Vejlederfunktion på udvalgte grundskoler

”Der etableres en vejlederfunktion med særlig viden om æresrelaterede konflikter på udvalgte grundskoler. Der vil være tale om et mindre antal kommuner, hvor der bor mange nydanskere. Vejlederne skal kunne identificere, støtte og rådgive unge, der oplever æresrelaterede konflikter. De unge skal således have mulighed for at henvende sig til vejlederen for at få støtte og vejledning, hvis den unge står i en æresrelateret konflikt. Vejlederne skal have et tæt samarbejde med kommunen og med andre støttetilbud. Vejlederne skal derudover dels vejlede lærerne i, hvordan de hjælper den enkelte unge, der oplever konflikter af æresrelateret karakter, og dels i, hvordan de bedst sætter emnet på dagsordenen i undervisningen. Endvidere skal der være mulighed for, at også SFO-personale og klubpersonale fra SFO'er og klubber med børn og unge fra de relevante skoler kan opsøge vejlederen. Vejlederne kan f.eks. være skole-hjem-vejledere, skolesundhedsplejersker, lærere, skolesocialrådgivere m.fl., som opkvalificeres til at kunne varetage funktionen, og som allerede har en funktion på skolen. Der etableres desuden en pulje, der skal dække omkostningerne ved de timer, som vejlederne anvender på opgaven. Det aftales med den enkelte skole/kommune, hvordan ordningen mest hensigtsmæssigt etableres. Ved at opkvalificere en allerede eksisterende fagperson på skolerne forventes det, at de unge tør opsøge vejlederne og ikke afstår fra muligheden af f.eks. frygt for, at det kommer til familiens kendskab via andre elever på skolen. Social- og Integrationsministeriet og Ministeriet for Børn og Undervisning udmønter initiativet” (Social- og Integrationsministeriet, 2012, s. 53).

2.1 Kort om indsatsen og dens deltagere

Som det fremgår af boks 2.1, har initiativ nr. 22 været at etablere en vejlederfunktion på nogle grundskoler. Da initiativet blev udbudt, var intentionen fra centralt hold at udvælge fire kommuner til deltagelse. Der var dog kun to kommuner – Aalborg og Hvidovre – der ønskede at deltage, hvorfor indsatsen altså er blevet mere begrænset end planlagt. En medvirkende årsag til, at indsatsen har været så begrænset, kan muligvis være den samtidige implementering af folkeskolereformen.

Indsatsen har haft følgende to hovedelementer:

- Opkvalificering af vejledere: Opkvalificeringen har fundet sted i form af to todageskurser og en opfølgende netværksdag.
- Økonomisk støtte til kommunerne, primært i form af frikøb af de involverede medarbejdere i nogle timer ugentligt.

I hver af de to kommuner er der én koordinator samt hhv. fire (i Hvidovre) og syv vejledere (i Aalborg) fordelt på et tilsvarende antal skoler. De to udvalgte kommuner har i alt hhv. 10 og 50 folkeskoler. Valget af skoler, hvor en vejleder indgår i indsatsen, er knyttet til såvel geografi (at deltagende skoler lå i forskellige dele af kommunen) som til skolernes andele af elever med etnisk minoritetsbaggrund (at deltagende skoler havde høje andele af etniske minoritetselever). Andre udvælgelseskriterier kunne være, at fx det kommunale 10.-klassescenter kom til at indgå. Samlet set har denne indsats altså rettet sig imod elever i aldersgruppen ca. 6-15 år.

Stillingsbetegnelserne på de medarbejdere, der indgår i initiativ 22, varierer fra primært at være skolelærere over pædagoger til AKT- eller SSP-medarbejdere⁸ og pædagogiske konsulenter.

8. AKT = Aktivitet, kontakt og trivsel. SSP = Skole, socialforvaltning og politi.

Inden opstarten af projektet havde flere af de involverede medarbejdere bred, relevant erfaring i form af fx viden om dansk som andetsprog, specialpædagogik eller familierapi.

2.2 Kursus til skolernes medarbejdere

Efteruddannelsen af de udvalgte grundskolevejledere indeholdt emner som de følgende:

- Introduktion til æresrelaterede konflikter
- Introduktion til unge- og forældre/familie-perspektivet
- Interventionsmuligheder
- Rådgivning og henvisningsmuligheder
- Forebyggelse og undervisningsmuligheder.

Efteruddannelsen blev holdt som to internater, hver af to dages varighed.

De interviewede vejledere fortæller om stor tilfredshed med kurset – altså en indsats, som de som frontmedarbejdere modtog fra det centrale niveau. Adspurgt om, hvad de fik med sig, lød nogle af svarene som følger:

Jeg blev hamrende klog på alt det, jeg ikke vidste, og blev egentlig også opmærksom på, hvor meget man mere skal lære (...) Vi fik masser af faglig viden, kombineret med rigtig meget brugbart". (Vejleder H3)

Jeg synes, at det var helt fantastisk – når jeg nu ikke havde noget baggrundsviden, så lige pludselig at få informationer fra folk, som har stået i det. Og fra professionelle, der havde arbejdet med de der piger eller familier. Det var virkelig en øjenåbner. (Vejleder A2)

Jeg har jo taget en masse baggrundsviden med mig. En masse teori omkring, hvad der egentlig rører sig i de her grupperinger. For selvom jeg har været her i mange år og har gået op ad dem i rigtig mange år, så er det jo stadigvæk forbundet med sådan en lille smule mystik. (...) Og jeg tror, at man kan foregribe rigtig mange ting fremadrettet også, hvis man har forstand på [det]". (Vejleder H2)

Flere interviewpersoner fremhæver, at det især har været spændende at høre oplæg fra personer med etnisk minoritetsbaggrund, der havde personlige erfaringer med æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol.

Fra Dialogkorpset kom jo nogle ægte historier, og hvor de er lidt sårbare, når de står og fortæller, men de har prøvet det mange gange, ved jeg. Men superseje piger og dejlige historier, fordi du kommer bag om det. Og alle de der fordomme man måske har, dem får du vendt om. (Vejleder H3)

Et centralt udbytte af kurset var også at få viden om de ressourcer, man som fx vejleder kan trække på, hvis man står med en ung, der har æresrelaterede udfordringer og har behov for hjælp.

[På kurset lærte vi, hvad...] der egentlig findes af netværk: Etnisk Ung osv. – det anede jeg ingenting om. (...) [Nu ved jeg, at jeg vil sende en ung videre,] lige så snart at jeg bliver i tvivl. Jeg skal ikke til at kaste mig ud i noget, hvor jeg flagrer rundt. For hvis man har henvendt sig, er det fordi, man har brug for hjælp, og så skal jeg ikke sidde og

famle i blinde med noget. Så det er rigtig, rigtig rart at have fået alle de der kontakter.
(Vejleder A2)

I forhold til, om man kunne have ønsket sig noget anderledes på kurserne, fortæller nogle af de adspurgte, at de fandt den første kursusgang lidt vel teoretisk. Det gav de udtryk for i evalueringen, og de oplevede den anden kursusgang som langt mere praktisk og "hands-on" – altså at arrangørerne af kurset havde forholdt sig konstruktivt til deres kritik efter den første kursusgang. Som en deltager siger: "På det andet [kursus], der var værktøjer, værktøjer, værktøjer" (Vejleder H2).

Med en bred deltagerbase var der dog ikke total enighed om, hvilket teoretisk niveau der var det rette. En af deltagerne giver således udtryk for, at hun fik mest ud af det første, mere teoretisk anlagte, kursus:

Jeg kunne bedst lide det første kursus – men jeg tror også, at det talte meget ind i en master, jeg har, så jeg havde sådan vildt meget at knytte det op på, samtidig med at det var en opdatering. Der var noget af den praktiske del, måske fordi jeg har været i feltet i så mange år, hvor jeg tænkte: "Jamen, det er jo en selvfølge. Det behøvede jeg ikke lige at bruge to dage på". (Vejleder A1)

Samlet set konkluderer deltagerne i høj grad, at det var to lærerige kursusgange, og at arrangørerne var lydhøre over for en del deltageres ønsker om en mere "hands-on"-tilgang. Disse ønsker blev tilgodeset på anden kursusgang, og denne tilpasning kunne således bidrage til billedet af en veltilrettelagt indsats.

2.3 Indsatsen fra skolemedarbejdere til borgere

2.3.1 Om målgruppen

Som nævnt er andelen af etniske minoritets elever på skolerne i de to deltagende kommuner relativt høj – noget, der fremhæves som en vigtig grund til deres engagement i den særlige indsats. Samtidig er der dog flere vejledere, som fremhæver, at de også oplever noget, der kan betegnes som "æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol" i grupperinger, som har majoritetsdansk baggrund. Det hører vi fx om fra Hvidovre: "Det irriterer mig, at når vi taler om det her, så taler vi altid muslimer [for vi har også] både mormoner, Smiths Venner, og rockerrelaterede børn" (Vejleder H4). Som en af de andre vejledere fra samme kommune fortæller:

Jeg er blevet overrasket over, i hvor mange danske familier, vi egentlig oplever [at der forekommer negativ social kontrol]. Vi oplevede op til jul, at piger fra Jehovas Vidner blev taget ud af klasserne og ikke måtte være med til Luciafællesskab. Her har vi snakket meget om, at når vi siger børn af rockere, børn af kristne, børn af udlændinge – at det giver mere mening at snakke om social kontrol [frem for om æresrelaterede konflikter]. Altså: "Hvor færdes du? Hvad tid er du hjemme? Hvem går du med?" Når man snakker "æresrelaterede konflikter", så tænker folk på én ting [= etniske minoriteter], men når vi også har fokus på mange danske familier, så synes vi bare, at ordet "negativ social kontrol" er mere rammende. (Vejleder H1)

I forskellige grupper kan der altså være praksisser, hvor man ønsker at opretholde en særlig kultur og levevis ved at afgrænse sig fra majoriteten. Noget sådant kan medføre kontrol med, hvor, hvornår og med hvem den yngre generation færdes. Noget tilsvarende kan dog også gøre sig

gældende for forskellige samfundsklasser. I nogle familier i samfundets øvre lag anvender forældrene således opdragelsesstrategier, der sikrer, at deres børn primært kommer til at omgås andre unge med tilsvarende klassebaggrund (Aarseth, 2014).

I forhold til, hvilke målgrupper indsatsen retter sig imod, udtrykker en vejleder dog en vis irritation over, at man – som hun sagde – hele tiden søger at "italesætte, at der er mange forskellige kulturer og forskellige former for social kontrol". Irritationen skyldes, at vejlederen oplever, at realiteten er en anden:

Jeg synes, at man er nødt til at kalde en skovl for en skovl. For vi har ikke problemer med Jehovas Vidner. Der er helt sikkert social kontrol, men vi har bare ikke ret mange af dem her. Men der går 80 procent børn fra mellemøstlige lande. Så jeg synes, at det er sådan lidt: Kald nu tingene for, hvad de er. (Vejleder A4)

På grund af sin oplevelse af, at hendes arbejde primært retter sig mod muslimske familier, giver denne vejleder endvidere udtryk for, at hun ønsker mere opkvalificering i, hvad den religiøse baggrund kan betyde for fx negativ social kontrol med mere.

I de eksempler, som vejlederne giver på sager, de har arbejdet med, er det også tydeligt, at det langt overvejende drejer sig om etniske minoritets elever frem for om elever fra fx rockerfamilier eller fra majoritetsdanske religiøse mindretal.

2.4 Erfaringer om omfanget – kun et lille antal sager

Som nævnt består den undersøgte indsats dels af opkvalificerende kursus- og netværksaktiviteter og dels af et antal medarbejdertimer til den særlige indsats. I begge kommuner havde man løbende kollegial sparring om indsatsen, blandt andet fordi der var behov for løbende at diskutere, hvad man egentlig skulle fokusere på, og hvordan fx et emne som "negativ social kontrol" skulle afgrænses. Denne sparring fandt i én kommune sted som jævnlige netværksmøder, mens man i den anden kommune i højere grad havde ad hoc-kontakt.

I begge kommunerne er der også en oplevelse af, at man møder ret få sager, der kan betegnes som "æresrelaterede".

Vi har været lidt i vildrede – det er jo ikke, fordi sagerne [om æresrelaterede konflikter mv.] nu blomstrer op. En skole har haft to sager, der måske har mindet om noget æresrelateret. Og en anden skole har haft én sag, som de har haft Etnisk Ung inde over. (Vejleder H1)

Jeg kan jo næsten få sådan lidt dårlig samvittighed, men det er jo sådan, at jeg har de der 1,5 time om ugen, hvor jeg nogle gange godt kan tænke: "Er der ikke snart et eller andet problem?" Men man kan jo ikke opfinde det eller puste til ilden. (Vejleder A5)

Det er jo ikke, fordi vi har sindssygt store erfaringer med de her ting. (...) bortset fra [en tidligere omtalt case], som var sådan fra før, vi sådan rigtig kom i gang, så har der ikke været nogen tilfælde her på stedet. (Vejleder H4)

Som det fremgår af ovenstående, oplever vejlederne kun et meget begrænset antal sager, især når det kommer til regulære "æresrelaterede konflikter". De er sjældne, og i interviewene henvises der i hver kommune til enkelte episoder, der (som Vejleder H4 fortæller) kan have fundet sted, før den særlige indsats gik i gang. En statusrapport, der er indsendt fra skoleforvaltningen i Aalborg

Kommune til SIRI (februar 2017), viser tilsvarende en begrænset målopfyldelse. Således angives en målopfyldelse på 0-20 pct. for det delmål af indsatsen, der benævnes "Vejledere kontaktes af elever".⁹

At antallet af sager på området er begrænset, fremgår også, når flere medarbejdere i en kommune henviser til, at en navngiven medarbejder har haft "meget mere" arbejde på området, end de selv har. Denne medarbejder fortæller imidlertid selv, at hun ikke har særligt mange sager:

Jeg har kun haft to sager. Det er jo det, der er vores udfordring, at vi ikke har haft særligt meget. Vi har snakket meget om, at det er vigtigt at blive bedre til at melde ud til kollegaer og brede den ud. Sådan så kollegaerne også bliver gode til at spotte det. (Vejleder H3)

Der er to mulige forklaringer på, at der tilsyneladende er meget få sager på området i de to kommuners skoler:

1. Problemerne eksisterer reelt ikke
2. Problemerne eksisterer, men medarbejderne er for dårlige til at få øje på dem.

I sagens natur er det svært at afgøre, hvilken af de to forklaringer, som er korrekt. Hvis der ér problemer, kan vejledernes begrænsede erfaringer med dem fx skyldes, at eleverne kender for lidt til vejledernes funktion, at eleverne ikke har tillid nok til vejlederne til at betro sig til dem, og/eller at eleverne ikke føler, at der skal ske ekstern indblanding i familiemæssige forhold. Fra deres side fortæller flere af vejlederne, at de søger at opbygge et tillidsforhold til skolens elever igennem daglig interaktion ved at være tilgængelige med hjælp og samtale og ved at have en "åben dør". Samtidig er der dog en generel oplevelse af, at det i højere grad er majoritetsdanske frem for etniske minoritets elever, der af egen drift opsøger vejlederne. Problemerne kan med andre ord godt eksistere, samtidig med at det kan være svært for medarbejderne at få øje på dem, når eleverne kun i begrænset omfang selv opsøger hjælp.

I forlængelse heraf hører vi om, at vejlederne søger at blive bedre til at "spotte" problemstillinger hos elever for ad den vej at komme til at hjælpe dem med udfordringer i forhold til fx negativ social kontrol. For at identificere elever, der kan have hjælp behov, drejer det sig om, hvad man selv kan få øje på, såvel som om, hvad kollegerne ser. For at ens kolleger også kan være med til at spotte problemstillinger, relateret til æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol, bliver udbredelse af viden om disse emner til kollegerne vigtig.

I det følgende citat forklarer en vejleder om den følelse af usikkerhed, man som ansat kan have om, hvad der (eventuelt) foregår blandt eleverne på skolen:

Vi har jo ikke det fulde overblik. Omkring det her med det æresrelaterede griber vi lidt i blinde. Vi har nogle forestillinger om det, men om de forestillinger holder vand, det ved vi ikke (...). I al sin enkelthed handler det jo om, at vi sådan leder efter, om vi har det – altså sådan prøver at scanne vores elevgruppe for: "Har vi nogen af de her udfordringer, som vi måske ikke har handlet på, og som vi måske fremadrettet skal være opmærksomme på og handle på?" Så gør vi os jo nogle forestillinger – vi leder ligesom efter nogle tegn: "Er der nogen tegn på, at der kan være noget?" (Vejleder H2)

I forhold til, om der er mere alvorlige æresrelaterede problematikker på deres skole (fx tvangsægteskaber eller trusler om genopdragelsesrejser), konkluderer Vejleder H2 følgende:

9. Denne kategori figurerer ikke i den tilsvarende statusrapport fra Hvidovre.

Det har ikke været sådan noget tungt noget. Og det håber jeg selvfølgelig er tegn på, at det ikke foregår så meget. Men det må tiden jo vise. Altså – det kan jo også være, at der på et tidspunkt dukker et eller andet op, som vi ikke har set, og så må vi handle ud fra det. (Vejleder H2)

Interviewpersonerne fortæller altså, at der kun er få sager, der klart handler om æresrelaterede konflikter. Arbejdet med sådanne sager tager med andre ord heller ikke meget af deres tid.

Strategien retter sig dog som nævnt imod et spektrum af udfordringer – med alvorligere æresrelaterede konflikter i den ene ende og forskellige grader af social kontrol, der kan karakteriseres som "negativ", i den anden. Sager om negativ social kontrol kan dog være vanskeligere at forholde sig til, for hvordan trækker man i praksis grænsen mellem forældres legitime ret til at opdrage deres børn efter egne værdier og forældrepraksisser, som har en karakter, hvor skolens indgriben skønnes nødvendig? Hvis forældre vil tvinge et barn til at gifte sig mod egne ønsker, er der fx et klart lovbrud, som de professionelle skal gribe ind overfor. Hvis det derimod drejer sig om, at forældre begrænser et barns muligheder for at mødes med bestemte venner eller deltage i bestemte fritidsaktiviteter, kan det være vanskeligere at afgøre, hvornår professionelle skal gribe ind – og på hvilke måder.

Dermed bliver en central del af vejledernes arbejde at fortolke, hvad der ligger henholdsvis inden for og uden for grænser, der definerer, hvor vejlederne, eller andre, bør gribe ind, og på hvilke måder. Også her hører vi, at børnenes trivsel anvendes som en ledetråd for at vurdere, om der er grund til bekymring fra skolens side eller ej. Arbejdet handler dermed også om, hvordan man forholder sig til grænsen mellem det private og det offentlige: Hvor skal skolen blande sig (og hvordan), og hvor skal skolen ikke blande sig i, hvordan forældre forholder sig til deres mindreårige børn?

2.5 Efter kurserne – nye blik på gamle og nye sager

At der kun synes at være få "tunge sager" i de to kommuner, gør dog ikke, at de finder deres viden fra kurserne irrelevant for deres arbejde på skolerne. Tværtimod blev lærdom fra kurserne brugt både til at sætte ældre sager i perspektiv og til at handle mere informeret på nyere sager, end man ellers ville have gjort.

I forhold til ældre sager, man kunne have håndteret bedre, end man gjorde, fortæller en medarbejder følgende om en sag, der fandt sted et par år inden, den særlige indsats blev sat i gang. Sagen vedrørte tre søstre:

Den ene pige kommer i skole og siger: "Jeg tager aldrig, aldrig mere hjem". Hun er rasende sur. Far har sat nogle rammer for, hvad hun kan og ikke kan, og hun vil ikke finde sig i det. Og vores skoleleder kommer så til at sige: "Uh, det skal vi hjælpe dig med" og alt muligt, men ved dybest set ikke rigtig, hvad han skal gøre. Og [dengang] var der ikke nogen af os, der kendte Etnisk Ung eller nogle af de andre [hjælpe muligheder] – det anede vi ikke noget om. Var det sket nu, havde det været en helt anden snak. Så havde vi kunnet håndtere det på en anden måde – og resultatet var blevet anderledes. [Men i den givne sag] er de sjovt nok forsvundet, de der piger. De går i arabisk skole. Og det kan vi jo ikke lave om. Men vi kunne have håndteret det på en anden måde. (Vejleder H4)

Af vejlederens beskrivelse fremgår det, at skolen håndterede sagen uden den ekspertbistand, man havde kunnet indhente hos fx Etnisk Ung. Vi hører også, at slutresultatet ikke blev, at skolen fik et konstruktivt samarbejde med forældrene til den pige, der i skolen havde fortalt, at hun ikke ønskede at tage hjem. I stedet blev familiens døtre flyttet til en arabisk skole.¹⁰ Vejlederen kunne dermed ikke vide, hvilke eventuelle forandringer for pigen skolens indblanding havde medført, og hvordan hun efterfølgende kom til at trives.

Eksemplet viser både en sag, som vejlederen mener, at man måske burde have håndteret anderledes, og de klare begrænsninger, som et skoleskift kan medføre for en skoles muligheder for at hjælpe en given elev. Ud fra denne betragtning kan et skoleskift også være forældrenes strategi i forhold til myndighedernes eventuelle indgriben i deres praksis som forældre. Samtidig var denne sag med til at skærpe skolens opmærksomhed på problemer omkring negativ social kontrol og vigtigheden af at have en viden om, hvordan man bedst kan håndtere sådanne sager. Blot skolernes viden om, at ekspertrådgivning er tilgængelig gennem fx Etnisk Ung, er en klar forskel på situationen før og efter vejledernes deltagelse i indsats 22.

2.6 Den vigtige fortolkningsproces

Tidligere i dette kapitel taler vejleder H2 om, at man kigger efter "tegn" hos eleverne og fortolker, om de giver grund til bekymring eller ej – man kan altså langt fra altid klart "se", hvad et givet fænomen "er". Derimod kan man dele processen op på følgende måde:

At se et tegn > Fortolkning > Eventuel handling

Det første trin er dermed at lægge mærke til eleverne – er der fx noget i deres adfærd, som gør, at man skal "se nærmere på dem"? Dette trin er en central del af vejledernes – og lærernes – ordinære virke, hvor fx det, at en elev enten bliver udadreagerende eller bliver mere indadvendt, kan være "tegn" på dårlig trivsel, som man skal se nærmere på.

I den forbindelse hører vi, at deltagelsen i det opkvalificerende kursus kan få vejlederne til at fortolke givne tegn på nye måder. Det fortæller en vejleder om på følgende måde:

Efter kurset har jeg specielt set en pige – helt nede fra 3. årgang – som i den grad er underlagt social kontrol, hvor jeg [før] havde et helt andet naivt indblik i, hvad det var der foregik. Jeg tænkte "Ej, det var da en dejlig familie, der kommer og henter hende fra skole hver dag. Det var da fedt". Men da vi var [på kursus] første gang, fortalte en om brødre, der kontrollerer familiemedlemmer. Og om den pige her vidste jeg godt, at hun og hendes storesøster aldrig deltog i for eksempel fødselsdage. Og så lige pludselig bed jeg mærke i, at hun blev hentet fra skole hver dag – de sidder nogle gange herude på gangen og venter. Så gik det jo op for mig, at det handlede om noget andet, end at det var en sød familie, der skulle følge hende hjem, fordi de syntes, at det var hyggeligt. Det handler simpelthen om, at hun skal gå lige hjem fra skole. og hun skal ikke noget som helst. (Vejleder A2)

Her fortæller en vejleder, hvordan den samme begivenhed (at en pige hentes efter skole) ikke længere ses som tegn på "hyggeligt familiesammenhold" men som "stærk social kontrol". Tegnet er det samme, men fortolkningen er ny. Den nye fortolkning giver grund til bekymring og får vejlederen til at rette opmærksomheden mod pigens situation, hvilket hun ikke tidligere har haft.

10. Den vejleder, der fortalte om sagen, havde ikke selv været involveret i den og var derfor ikke sikker på detaljerne om, hvorvidt der fx blev indgivet underretning til kommunen.

Her sætter vejlederen skoleafhentningen i sammenhæng med andre "tegn" – fx manglende deltagelse i fødselsdage – og ser pludselig et nyt billede af pigens situation for sig. Eksemplet viser, hvordan en øget viden om et emne som fx negativ social kontrol kan bidrage til en ny forståelse for nogle elevers situation. Hvordan denne vejleder i praksis forholdt sig til den ovenfor nævnte pige, vender vi tilbage til senere i kapitlet.

Også fra vejleder H4 hører vi, at øget viden om etniske minoritetsfamiliers livssituation og transnationale relationers betydninger kan gøre, at man begynder at tolke givne tegn anderledes og efterfølgende handler på nye og forhåbentlig mere konstruktive måder for at hjælpe udfordrede elever. Vejlederens beskrivelse heraf ses i boks 2.2.

Boks 2.2 Case om øget forståelse af forældres handlemåder

En vejleder og pædagog fortæller følgende:

[Efter kurset] gik det op for mig, at vi nogle gange støder ind i vanskeligheder med tosprogede forældre – men også med andre forældre – hvis vi fx skal lave en PPR-ansøgning: Hvis der er et barn, der er lidt skidt kørende skolefagligt, har vi en flexklasse – et skolefagligt boost, hvor man kommer over i en periode. Der skal laves en PPR-indstilling. Og dér støder vi tit på, at folk ikke vil skrive under. Dér har vi nogle gange haft rigtig svært ved at finde ud af, hvad det handler om.

På de her kurser har vi snakket om nogle ting, og så har det slået mig: "Jamen, det er sgu' da det her, som det handler om!": At der er et bagland, jeg aldrig har skænket en tanke. Når jeg kigger tilbage på nogle af de episoder [vi har haft], så tænker jeg, at det kunne være en forklaring: Mange af de tyrkisk-kurdiske forældre her er fra den samme landsby på den anatolske højslette. De tager alle på ferie derned – de kommer fra den samme ramme. Og hvis man stikker ud på en eller anden måde, kan man blive miskrediteret.

Nogle vælger at sige: "Det vil jeg blæse på – mit barn skal have den hjælp, han skal have". Men andre bakker ud og siger: "Uh nej. Bliver man så lidt uglest i vores egen lille verden?" Det har vi set mange gange uden rigtigt at forstå det: Altså [man tænker]: "Kan de bare ikke forstå det, eller hvad?"

Så nu kan jeg angribe det på en anden måde og lade være med at blive irriteret og sur. Det har givet mig en forståelse for, hvad det er for noget – og også for, hvad det er for nogle situationer, vi sætter de her familier i. Og det kan kvalificere vores... ikke noget pænt ord, men vores manipulationsforsøg: Vi vil gerne have folk til at gøre tingene på en bestemt måde. (Vejleder H4)

I casen i boks 2.2 beskriver en vejleder, hvordan opkvalificeringen har givet ham en større forståelse for de dynamikker, der kan være på spil, når nogle forældre har modstand imod at acceptere PPR-hjælp til deres børn: Det kan skyldes forældrenes positioner i tæt vævede netværk, der udspringer fra fx én tyrkisk landsby til én dansk lokalitet. I så tæt vævede netværk kan folk være meget sårbare over for tab af status – et tab, man fx kan opleve, hvis ens barn sendes "i specialklasse".

Tidligere så vejleder H4 et givet "tegn" – at forældre ikke ville bakke op om en PPR-undersøgelse – uden at kunne finde en fornuftig konklusion om forældrenes bevæggrund, og det gjorde ham "irriteret" på dem. Hans nye viden om "baglandets" store betydning, og de mulige bekymringer for statustab har nu gjort, at han kan fortolke det samme tegn på en ny måde. Denne større forståelse har gjort vejlederen mere tålmodig i arbejdet med forældre – noget, der i sig selv kan gøre det nemmere at nå til et positivt resultat i forhold til elevernes behov. Det har desuden gjort ham bedre i stand til at handle på en måde, der bedre sikrer eleven den hjælp, der er behov for. Som han afsluttende forklarer:

Når forældrene ikke vil have sønnen PPR-indstillet, så handler det ikke om, at de er dumme, men om, at der er noget andet på spil. Jeg ved ikke, hvad det så handler om – om prisen på datteren bliver højere eller lavere eller hvad. Men så kan jeg fx sige: "Handler det her faktisk om, hvad de andre tænker?" Og så kan de lade sig provokere af det. Eller de kan sige, at "det kan godt være, at du har ret". Og så skal vi måske finde ud af at være ligeglade med den PPR-indstilling, men: "I kan nikke til, at skolepsykologen henter ham og får set på ham – og vi kører en lidt lavere profil". Det er vi lykkedes med – at få dem til at gå med til sådan noget. For de kunne godt se, at han har brug for det, for knægten havde ikke styr på bogstaver og tal, og så bliver han urolig. (Vejleder H4)

En forståelse for forældrenes behov for, at deres netværk ikke bliver klar over deres søns skolemæssige udfordringer, gør altså skolen i stand til at give sønnen hjælp – ved at den yder hjælpen på en mere diskret måde (Liversage, 2014). Man må også formode, at forældrene i højere grad føler sig mødt på en positiv måde, noget, der kan medvirke til et bedre skole-hjem-samarbejde på den lange bane.

Samtidig er det også vigtigt at påpege, at en sag som den her nævnte ikke så meget handler om negativ social kontrol eller æresrelaterede konflikter, men i højere grad om en familie, der ønsker at undgå den stemping, de frygter kan blive en konsekvens af at acceptere en PPR-indstilling af deres søn. Dermed kan sagen i en bredere forstand være formet af nogle af de familie- og netværksdynamikker, som den undersøgte grundskoleindsats retter sig imod. Således ser den øgede grad af kulturel sensitivitet og det højnede vidensniveau på baggrund af de opkvalificerende kursusaktiviteter på den ene side ud til at gøre gavn i praksis i forhold til medarbejdernes muligheder for at hjælpe elever med et spektrum af forskellige udfordringer. På den anden side viser eksemplet, at der kan være mangeartede udfordringer for nogle unge med etnisk minoritetsbaggrund.

2.7 Opkvalificering af kolleger på området

Medarbejderne i begge kommuner bruger en del af deres øremærkede tid til at udbrede viden om æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol til deres kolleger. Herigennem håber de blandt andet, at andre lærere – der samlet set er tæt på et stort antal elever – vil kunne bidrage til at løfte indsatsen. Således viser statusrapporter fra de to involverede kommuner, at vejlederne er i gang med at udbrede deres viden og bevidsthed om emnet, dels til andre lærere mv. på de samme skoler, og dels (primært i Aalborgs tilfælde) til lærere på andre skoler.

I Aalborg holdt man også oplæg for andre interessenter, fx det lokale integrationsråd. Som en vejleder fortæller:

Vi har været ude og orientere alle skoleledere: Vi har holdt oplæg på alle vores skoler, og på torsdag skal vi have alle trivselspersonerne opdateret med et oplæg. Så jeg tror egentlig nok, at vi har nået noget. (...) Jeg tænker, at skolebestyrelsen [også] skal have den her viden. Det skal komme deroppe fra. (Vejleder A4)

I Hvidovre arbejdede man i højere grad med at udbrede viden om særfunktionen på egne skoler. Som koordinatoren her fortæller om de involverede vejlederes arbejde:

Første step er jo på deres egne skoler, og i øjeblikket kæmper de lidt for at komme ud til de forskellige lærerteams – til teammøder og præsentere, at: "Nu har vi noget på

skolen, der hedder vejledere inden for det her område, og brug os nu i forskellige sammenhænge – enten til sparring eller til hjælp til en samtale”. Den næste del, som vi ikke er kommet til endnu, er det med, hvordan vi breder det ud på andre skoler. (Vejleder H1)

Når vejlederne i Hvidovre Kommune synes mere udfordrede i forhold til at engagere deres kolleger i indsatsen, var en begrundelse, at der er stor travlhed og mange dagsordner i de lokale folkeskoler. Derfor kan det være svært at opnå opmærksomhed om netop et emne som æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol, fordi emnet ses som forholdsvis lille. For at et sådant emne prioriteres, kan der være brug for ledelsesmæssig opbakning. Ledelsens centrale betydning for, hvordan en indsats som den her undersøgte kommer til at fungere i praksis, fremgår også af en norsk evaluering af såkaldte minoritetsrådgivere, der er blevet indsat på et antal norske skoler (Bredal, Bråten, Jesnes & Strand, 2015). Her har nogle rådgivere (som er særligt ansatte fuldtidsmedarbejdere) oplevet at blive henvist til nogle forholdsvis perifere positioner på skolerne som vejledere, som man kunne "aflevere sager til". På andre skoler, derimod, har de af ledelsen i langt højere grad fået mulighed for at opkvalificere deres kolleger og støtte disse i deres eget arbejde. Ledelsesmæssig opbakning er dermed af overordentlig stor vigtighed for, hvilke virkninger, specialindsatser som de her nævnte, får.

I forhold til de mange konkurrerende dagsordner, der er i den danske folkeskole, fortæller nogle af de interviewede vejledere, at de søgte at præsentere emnet om en særlig opmærksomhed på emnet æresrelaterede konflikter mv. på en måde, der ikke stillede for høje krav til kollegerne. En vejleder beskriver fx her, hvordan han for nylig præsenterede indsatsen og sin rolle i denne sammenhæng på et oplæg for kolleger:

Jeg lavede et oplæg om, hvad det er, man skal lægge mærke til. Det er jo ikke, fordi man skal gøre en hel masse andet end det, man allerede har gjort, men når man nu snakker om, at et barn mistrives, kunne det her [æresrelaterede konflikter og social kontrol] så være et element? Det ryger simpelthen ind i rygsækken over, hvad er det for nogle ting, vi lige skal tjekke af og – bum bum bum: "Nå, det kunne det godt være – hvad gør vi så?". Så det er ikke, fordi lærerne skal pålægges en hel masse nye opgaver, for så gør de sådan her: "Åh nej!" [Jeg fortæller også, at] de gerne må lægge det ned til mig. De må gerne komme ned til mig og sige: "[Vejleder H4], jeg har Muhammed – han gør sådan og sådan. Han har det ikke godt. Gad vide, hvad det handler om?" Så siger jeg: "Er det noget, jeg skal gøre noget ved, eller vil du selv?" Og for mig er det vigtigt, at jeg har læreren med på sidelinjen her. Fordi ellers bliver det sådan, som det har været i mange år, hvor man kommer ned og afleverer [en elev] og siger: "Lav ham lige. Og kom tilbage med ham, når han er ordnet". Og sådan er virkeligheden ikke. Det handler om at holde lærerne fast på, at "det er din relation, der skal løfte det her". (Vejleder H4)

Vejlederen beskriver her, hvordan han dels er klar over vigtigheden af at få kollegerne til at opfatte indsatsen og hans specialfunktion som en hjælp og ressource frem for som en ekstra arbejdsopgave. Uanset at denne vejleder således stiller sig til rådighed for sine kolleger, understreger han dog også vigtigheden af, at han ikke bare skal "overtage" en elev. Det er den givne lærer, der har relationen til eleven, og dermed også den lærer, der skal løfte opgaven. Denne vejleders overvejelser ligger tæt op ad de forskellige måder, som minoritetsrådgiverfunktionen har udviklet sig på på forskellige norske skoler (Bredal m.fl., 2015).

Også på den netværksdag, som VIVE deltager i, diskuterer vejlederne, hvordan de bedst kan udbrede relevant viden til deres kolleger – som en vejleder udtrykker det: "Vi har behov for

argumenter og idéer til, hvordan jeg kan få mine kollegaer til at sige 'fedt!'. I den forbindelse efterspørges konkrete anvisninger, man kan give til kollegerne, så de bliver bedre i stand til at handle proaktivt, når de møder noget, der kan være æresrelaterede konflikter eller negativ social kontrol. Som en vejleder udtrykker det: "Jeg har også selv brug for, at det bliver mere: 'Den vej kan man gå'". Det er altså ikke nødvendigvis nemt at udbrede viden om og engagement i emnet til kolleger på skolerne, men det er noget, som de interviewede vejledere fortæller, at de aktivt arbejder med.

2.8 At sætte emnet på skemaet

De vejledere, som VIVE har interviewet om indsatsen, havde forskellige profiler og var ansat i forskellige arbejdsfunktioner. Hvor nogle havde en ren vejlederfunktion, havde andre en del undervisningstimer, og i denne undervisning kunne de sætte et emne som negativ social kontrol på skemaet. Her hører vi fx, at en tilgang kunne være at diskutere FN's Børnekonvention og børns rettigheder:

Der er en elev, der rækker hånden op og siger: "Jeg bliver slået derhjemme". Og der er faktisk et par stykker efterfølgende, der også gør det. Så det er jo meget tankevækkende, at når vi så får snakket om de her ting, så fortæller børnene det. (Vejleder A3)

Under strategiens initiativ nr. 24 er der blevet udviklet undervisningsmateriale om emner som individuelle rettigheder og kønsligestilling mv. Nogle af interviewpersonerne havde haft dette materiale imellem hænderne, inden det var færdigudviklet, ligesom materialet var blevet præsenteret for alle deltagerne i den særlige indsats på den netværksdag, der blev afholdt i foråret 2017. Der var generelt positive tilbagemeldinger på materialets kvalitet og brugbarhed. Som en vejleder fortæller:

Så kom de, der var i gang med at lave det materiale, og snakkede med os [på skolen]. Og vi fik lov til at bladre i det og diskuterede frem og tilbage – og de har rettet lidt i forhold til de kommentarer, vi havde. Vi har så fået en betaudgave og sagt: "Hvad sker der, hvis vi prøver det af og bare starter fra side ét?" Og det fungerer rigtig fint, og eleverne var helt med på den, og det var sjovt. Det er nogle gode diskussioner og noget godt gruppearbejde. Også fordi det er ting, de går og roder med i forvejen. (Vejleder H4)

Om dette undervisningsmateriale fortæller en anden vejleder, at et vigtigt aspekt ved materialet er, at det leveres helt klar til brug:

[Materialet] er simpelthen så godt. Det gode ved det er, at med lærernes arbejdstid og alt det, de skal sætte sig ind i i dag, så gider de simpelthen ikke alt muligt [hvor de skal sætte sig ind i nyt]. Og man kan nærmest tage det her materiale og bruge det direkte, uden meget forberedelse. (Vejleder A4)

En udbredelse af denne type undervisningsmateriale kunne også indgå i den særlige indsats i de to involverede kommuner.

Ud over at medarbejderne fik adgang til undervisningsmaterialet, var et udbytte af kurserne også, at de fik kendskab til forskelligt informationsmateriale i form af fx pjecer eller plakater, som de efterfølgende kunne udbrede i deres egne kommuner.

2.9 Arbejdet på området – hårde og bløde tilgange

Som tidligere omtalt er der kun meget få sager om "tungere" æresrelaterede konflikter, som kommer til medarbejdernes kendskab, og man arbejdede i højere grad med negativ social kontrol. I den forbindelse hører vi, at det dels kunne være udfordrende at skulle fortolke, om noget, man iagttag, skulle klassificeres som "negativ social kontrol" eller ej. Derudover skulle man beslutte sig for, hvordan man skulle handle i forhold til det, man iagttag.

Det hører vi fx i sagen om sagen om pigen fra 3. klasse, der dagligt blev hentet fra skole, som blev beskrevet af Vejleder A2 tidligere i dette kapitel (se afsnit 2.6). Denne sags videre forløb fremgår af boks 2.3. En anden sag om en pige på indskolingsniveau er beskrevet i boks 2.4. Disse to sager viser nogle af de forskelligartede måder, medarbejdere kan agere på i forskellige sammenhænge.

Boks 2.3 Case – Pige fra 3. klasse, som dagligt hentes efter skole. Vejleder A2's beretning – fortsat fra afsnit 2.6.

En vejleder, der er pædagog i en skolefritidsordning, fortæller:

Pigen kan godt finde på at sige: "Åh, jeg ville gerne", eller: "Det kunne jeg godt tænke mig at være med til". Og jeg kan da også se, at hun er lidt ked af det, når de andre skal til fødselsdag – hun får [invitations-]kortet, men hun ved godt, at hun ikke skal med.

[Jeg hører også], at pigens far har haft nogle kontroverser med nogle andre familier [fra samme oprindelsesland] – De bor i sådan et blokmiljø hernede. Det er, fordi han synes, at de [andre familier] er blevet for danske, så pigen må ikke lege med den og den fra klassen, fordi de gør sådan og sådan derhjemme. Og de andre familier er ellers familier, hvor pigerne går med tørklæde og – som jeg ser det – overholder de regler og traditioner, der nu er. Men faren synes ikke, at det er nok.

Umiddelbart har jeg ikke kompetence til at gå ind og tale med faren. Ikke andet end det, vi nu gør til forældremøderne: "Ej, kan hun ikke godt komme med?" og "Efter tredje klasse kan hun så ikke få lov til at gå i klub?" – altså sådan en almindelig opmuntring ud fra nogle pædagogiske overvejelser: "Jamen, det ville være godt for hende socialt at deltage". Men jeg ved, hvad svaret bliver.

Så det, jeg gør, er, at jeg holder øje med hende. Nu har hun for eksempel fortalt, at hun skal til [udland] i sommerferien i rigtig, rigtig lang tid. Og så får man jo alle mulige tanker om, hvad der skal foregå. Hun er ude af mit regi, når hun er færdig i 3. klasse, men deres klasselærer, som jeg arbejder meget sammen med, skal have hende i 4. klasse. Så vi er blevet enige om, at vi må holde øje med hende og se, hvad det er for en pige, når hun kommer hjem igen. Og så er der nogle store søskende, hvor jeg har kontakt til deres klasselærere. Så [kurset] har i hvert fald givet mig nogle redskaber til at se anderledes på nogle ting. (Vejleder A2)

Boks 2.4 Case – Forældre, der ikke vil lade datter deltage i SFO og sociale aktiviteter

En vejleder, der også er skolelærer, fortæller:

Vi har en sag med et forældrepar, der har vurderet, at deres barn ikke skal deltage i forskellige arrangementer – lejrskole, badning, hun må ikke komme i SFO'en. Der har hun ellers fået tildelt særlig sprogstøtte, fordi hun ikke udvikler sig nok.

[Moren har ikke meget at skulle have sagt, og faren er oppe i årene] – en meget ubehøvlet og brovtende mand. Han kører simpelthen én over med sin vrede. Der har jeg det sådan, at jeg er skarp på lovgivningen – både forældreansvarsloven, folkeskoleloven, serviceloven. Og så børns faglige udvikling.

[I den sag skrev jeg en underretning.] Jeg læste den op, og [faren] synes, det var helt forkert. Men vi har jo sprogtestet og lavet vores arbejde. [En kollega] siger så, at: "Hvis vi samarbejder, så lader vi underretningen ligge. Men det betyder, at jeres barn skal komme i SFO'en hver eneste eftermiddag, fordi jeres barn er ikke klar til at komme op i 1. klasse, fordi hun ikke har udviklet sig" (...) Jeg har jo fortalt, hvad der sker, når man ikke ser dansk tv og laver danske legeaftaler – så hæmmer det pigens danske sprog.

Det er en meget diskussionslysten mand. Han siger: "Er det ikke bedre, at hun er sammen med sin familie? Der er så mange familier her, der ikke ser deres børn." Så må jeg sige, og dokumentere, at barnet ikke udvikler sig fagligt, og at der skal ske nogle målbare ændringer. Og at skolen ikke kun er fra 8 til 14 – skolen er også det sociale, skole er også lejrskole og svømmeundervisning og alle de her ting. Det er et problem, at hun ikke kommer med på lejrskole og til afslutning.

De har så samarbejdet, fordi jeg har sagt, at hvis hun ikke lærer dansk, så kommer hun ikke til at lære matematik, natur/teknik og engelsk. Jeg spørger også provokerende: "Er det ikke meningen, at I vil blive i Danmark? Hvis hun ikke får lov til at tage en uddannelse og lære dansk, hvem skal så tage sig af hende, når du ikke er her mere?" Jeg er nødt til at være så firkantet, så han kan høre, hvad jeg siger. Han samarbejder så, fordi han bliver nødt til det. Fordi underretningen ligger der. Ærgerligt, at man skal være så firkantet – det er sådan noget, vi er oppe imod.

[Eleven ender med at komme i SFO] Vi har så opfølgingsmøde en måned efter, og dér kan jeg fremvise en sprogtest, der viser, at hun er blevet mærkbart bedre. [Forældrene] er også glade, for de kan godt se, at hun udvikler sig. Hun er gladere, fordi der ikke er så mange konflikter med klassekammerater om misforståelser. [Det bliver nok et] lejrskolekompromis med, at forældrene kører frem og tilbage. Og badning efter idræt er stadig et problem. (Vejleder A4)

Der er klare lighedspunkter mellem de to sager, der beskrives i boks 2.3 og 2.4: Det drejer sig om etniske minoritetspiger fra skolernes mindste årgange, som ikke får mulighed for at deltage i fx skolefritidsordning og i deres klassers sociale liv. Tilgangen til, om – og i givet fald hvordan – man fra skolens side kan og skal ændre situationen, er dog meget forskellig:

I case 1 beskriver vejleder A2, hvordan man opmuntrer familien til at lade datteren deltage i sociale aktiviteter, men at dette ikke skaber nogen ændringer for pigens. Ud over denne venlige og frivillige tilgang føler vejlederen ikke, at hun kan foretage sig andet end at "holde øje" med pigens og hendes videregående skoleforløb og trivsel, måske blandt andet fordi pigens udvikling ikke er klart bagud i sin udvikling. En alternativ – eller en sideløbende tilgang – kunne være, at vejlederen, gerne sammen med pigens klasselærer, søgte at komme i tættere dialog med familien for herigennem at opbygge tillid såvel som at få en bedre forståelse for familiens og pigens situation. At vejlederen ikke nævner denne mulighed, kan i sig selv være en indikation af den afstand, der nogle gange synes at være imellem nogle etniske minoritetsforældre og skolepersonale, et emne vi vender tilbage til i kapitel 4.

Modsat beskriver vejleder A4 i boks 2.4 en tilgang, der kan betegnes som temmelig håndfast. I dette tilfælde er der dokumenterede dansksproglige vanskeligheder, der anvendes som løftestang

for at presse faderen til at give datteren lov til at komme i SFO. Konkret anvendes en kommunal underretning som trussel for at få faren til at give datteren nye muligheder – ikke nogen nem situation, når det tilsyneladende drejer sig om en far, der ønsker at skærme sin datter imod ”dansk indflydelse”, så hun end ikke må lege med piger fra samme landebaggrund, hvis familier ikke er lige så konservative, som han selv er. Om sagen hører vi endvidere, at det på den ene side lykkes at tvinge ændringer igennem, og at en klar bedring i pigens sproglige niveau faktisk gør positivt indtryk på forældrene. Men vi hører også om, at der stadig er lang vej igen, før denne pige får samme muligheder som hovedparten af sine klassekammerater, og at man altså fra skolens side oplever, at man skal vælge sine kampe med omhu. Begge de to cases eksemplificerer noget af det arbejde med negativ social kontrol, som vejlederne kan arbejde med i det daglige.

2.10 Samarbejdet med kommunen

Ifølge Strategien skulle vejlederne på de udvalgte grundskoler ”have et tæt samarbejde med kommunen og med andre støttetilbud”. Imidlertid er vejlederne som nævnt kun i meget begrænset omfang blevet opsøgt af børn og unge, der oplever æresrelaterede konflikter, hvilket har begrænset omfanget af samarbejde med kommunen i forhold til dette emne. Derudover hører vi fra enkelte vejledere, at de oplever, at kommunen ikke altid løfter deres del af indsatsen over for børn med udfordringer. Som en vejleder fortæller:

Det er noget af det, vi har snakket om [vejlederne imellem]: At vi har en fornemmelse af, at socialrådgivere her i kommunen ikke er specielt godt klædt på til at takle de her situationer”. (Vejleder A3)

Fra en anden vejleder hører vi en endnu mere kontant udmelding – at det kan være frustrerende at samarbejde med kommunen, uanset om det gælder en æresrelateret konflikt eller bekymringer for unge af andre årsager. Som hun forklarer:

Det er et kæmpe problem, at socialforvaltningerne ikke har en tilsvarende opgradering af deres medarbejdere. For når tingene bliver for voldsomme til, at vi kan gøre noget, skal vi underrette. Så underretter vi ned til en 21-årig rådgiver, som lige er kommet ud af [uddannelse], og som overhovedet ingen indsigt har i det her område. Og det giver altså overhovedet ikke mening. (Vejleder A4)

Ud over at have en oplevelse af, at kommunale sagsbehandlere kan mangle kompetencer på området, oplever vejlederen også, at der kan være strukturelle grunde til, at det kommunale system ikke reagerer med den fornødne hastighed og indsigt. Hun knytter udfordringerne til et manglende samarbejde mellem socialforvaltningen og skoleforvaltningen. Som hun, fra skoleperspektivet, formulerer det:

Vi går med de børn, der mistrives, og vi arbejder på det her i lang tid. På et tidspunkt – når vi ikke kan få forældrene til at samarbejde og ikke kan få børnene i trivsel – er vi nødt til at underrette. Men der kan gå år, før der er sket noget i de sager. Og det er rigtig lang tid. Og de skifter rådgivere. Og børnene kommer så endelig ind og har en børnesamtale på 20 minutter – og så er de ude igen. Men vi skal jo være sammen med de der børn. Det er virkelig et problem, (Vejleder A4)

Vejlederen peger her på udfordringer i det tværsektorielle samarbejde – imellem skolen og socialforvaltningen, når børn trives dårligt (uanset om det er i relation til æresrelaterede konflikter eller andre problemstillinger): at den hurtige og effektive hjælp, man kan have brug for i en given

sag, ender med at være langsom og utilstrækkelig. Andre kommunale beslutninger, som at man i den ene af kommunerne i dag har færre af de tosprogsmedarbejdere, som vejlederen tidligere kunne hente god sparring hos, gjorde ikke sagen bedre. Vejlederen mener selv, at en bedre løsning for at give børn rettidig og relevant støtte i forhold til fx negativ social kontrol og æresrelaterede konflikter ville være, hvis man "havde en taskforce med en socialrådgiver, en lærer, én fra SSP. Det tænker jeg, var godt givet ud".

En sådan eventuel "taskforce" er naturligvis en indsats, som rækker langt ud over det initiativ, som evalueres i dette kapitel. Dette er dog en påpegning af, at også den bredere organisering af fx vejledernes arbejde har stor betydning. En type løsning, der kan løfte tværsektorielt samarbejde og dermed fx sikre, at flere unge får (god) hjælp, er "co-location" – det, at forskellige indsatser fysisk befinder sig på samme adresse (Whiteford m.fl., 2014). En vis grad af adressefællesskab mellem skolen og kommunens sociale indsats hører vi om i Hvidovre Kommune. Her fortæller en vejleder følgende om en model, der forhåbentlig kan sikre et tættere samarbejde på tværs:

Det er blevet sådan, at der en gang om ugen sidder en [social]rådgiver fra kommunen ude på skolerne. Kunne de have et samarbejde med vejlederne derude? Det kan jo være, at der sidder en rådgiver, der måske er i tvivl i en sag, og kan personen sidde og drøfte det med en vejleder? Så der bliver en rød tråd i den indsats, vi laver. Så vejlederen ved, at når jeg fortæller de her ting, så ved rådgiveren godt, hvad jeg mener. At der ikke er nogen misforståelser i kommunikationen. (Vejleder H1)

Ud fra denne undersøgelses interview tyder det altså på, at der på den ene side eksisterer et samarbejde med kommunerne, men at der på den anden side er plads til forbedring. Forbedringer her ligger dog i vidt omfang uden for et projekt som den undersøgte grundskolevejlederindsats og afhænger blandt andet af prioritering og organisering i den enkelte kommune.

2.11 Andre udfordringer i skole-hjem-samarbejdet

Den særlige indsats, som grundskolevejlederne deltager i, og som langt overvejende retter sig imod etniske minoritets elever og deres familier, er sat til at handle om at reducere omfanget af blandt andet negativ social kontrol. Flere medarbejdere nævner dog, at nogle af de udfordringer, der opstår i skole-hjem-samarbejdet, opstår i forbindelse med etniske minoritetsforældre, der har et "for lille" frem for, hvad der kan betegnes som et "for stort" engagement i deres børns gøremål og laden. Som en vejleder fortæller:

Vi har nogle få [forældre], der er tunge at danse med: "I tager jer af det, der foregår i skolen, og jeg tager mig af det derhjemme. Og jeg vil ikke have noget at gøre med det der med skolen. Om børnene slår eller sparker – det må I ordne. Det er jeres opgave, for han opfører sig ordentligt derhjemme". Der er ikke noget samarbejde, fordi: "Det er jeres ansvar". Barnet spotter det jo lynhurtigt. Og de ved jo godt, at far har den holdning. Var det i andre familier, kan det være, det havde en konsekvens, når barnet kommer hjem – altså: "Nu skal du altså opføre dig ordentligt, og nu har jeg snakket med din lærer". Men hvor den bare ikke bliver taget op derhjemme. Lige så snart dialogen ikke er der, og der ikke er et forældresamarbejde, hvor vi løfter sammen, bliver det svært. Det bliver rigtig, rigtig splittet for [eleverne]. (Vejleder A2)

Denne vejleder oplever altså, at nogle forældre ikke løfter deres del af skole-hjem-samarbejdet ved fx at tage for lidt ansvar for deres børns skoleadfærd. Virkeligheden er, at der stilles betragtelige forventninger til forældre til skolebørn i Danmark. Disse forventninger kan nogle

etniske minoritetsforældre have svært ved at opfylde, blandt andet fordi de har svært ved at afkode dem. Hvis forældre involveres tidligt i deres børns skolegang, og hvis skolerne er opmærksomme på, hvordan man kan formidle forventningerne til forældre og give dem redskaber til at opfylde forventningerne, er der større chancer for, at problemer som dem, der beskrives ovenfor, ikke opstår i samme grad.

Det skal også siges, at den her nævnte problematik for det første langt fra findes i alle etniske minoritetsfamilier, og for det andet også kan mødes i forbindelse med majoritetsdanske forældre. Vi hører også, at skolerne på forskellig vis søger at tage de nødvendige lange seje træk for at få etableret et godt samarbejde med sådanne forældre.

Samtidig kan et sådant godt skole-hjem-samarbejde dog af og til blive modarbejdet af eksisterende strukturer. Fx kan strukturer, der skal styrke fagligheden, modarbejde den kontinuitet, som støtter opbygningen af gode skole-hjem-relationer. Som vejleder H2 forklarer: "Det bliver ikke lettere her på skolen af, at vi er afdelingsopdelte – at man får nye lærere hver tredje år. For du får aldrig den relation til forældrene, med mindre du kender dem i forvejen, fordi der fx var ældre søskende".

2.12 Udfordring: at fastholde indsatsen over tid

Når vejlederne oplever, at de dels har ret få sager med æresrelaterede konflikter, og at de dels har vanskeligheder ved at afgrænse, hvilke typer af "negativ social kontrol" de skal arbejde med, bliver alle deres kompetencer ikke altid bragt jævnlige i spil. Dermed bliver det vigtigt, at kompetencerne holdes ved lige, hvis de ikke skal forsvinde. En sådan vedligeholdelse kan blandt andet ske ved aktiviteter på tværs af de to indsatskommuner, som den fælles netværksdag, der blev afholdt i april 2017. En vejleder beskriver vigtigheden af en sådan vedligeholdelse af kompetencer på følgende måde:

Ligesom brandvæsnet, der øver og øver og øver brande: "Ud, op med stigen, og hvad gør vi så?" Så man får øvet de der ting en masse, til den dag, man står i det. Hvis man gerne vil have, at vi skal være tiptop tunet og være det, når tingene sker, så er vi også nødt til at sikre os, at vi er tiptop tunede. For ellers falder vi sådan langsomt sammen. Så bliver det måske også bare en rutineopgave, selvom det overhovedet ikke er en rutineopgave den dag, det sker. Men så er man så rusten i det, fordi man ikke har fået det brugt. Nu har vi kørt et år, og jeg ved godt, det er i tre år, det her skal køre. Men at man i hvert fald sikrer, at man igennem den periode samler op på dem, der har været igennem det. Så man husker at sige: "Nu skal I lige ind og have et brush-up". (Vejleder H2)

I indsatsen er der dog ikke planlagt flere opkvalificerende aktiviteter på tværs af de to kommuner. Herom mener en vejleder følgende:

Noget af det, der undrer mig ved det, er, at nu har vi været på de der to kursusgange, og så er der ikke mere. Det undrer mig helt vildt: Det er et treårigt projekt, og man lægger de to kursusgange i det første år, og så ses vi ikke igen – ud over den kursusdag i april. Det undrer mig lidt, at man ikke hvert år for eksempel siger: "Nu afsætter vi et par dage og så samler vi lige op på, hvor er I henne i forhold til de her ting?" For ellers foregår det imellem de to koordinatore, og fred [være] med det, men hvis man skal flytte det ud til os, så er faktisk meget nemmere, at jeg sidder og snakker med [en vejleder fra en anden kommune] og siger: "Henne hos mig, der har vi prøvet

det her og det her". Det bliver meget mere direkte, for der sker jo altid noget i den oversættelse. Så jeg synes, at det er ærgerligt, at man ikke siger: "Når det nu er et treårigt forløb, så skal vi selvfølgelig ses en gang om året og få samlet op på det: 'Hvad virker? Hvor er I nu? Hvilke erfaringer har I gjort? Hvad kunne I have brug for nu?'" Det synes jeg er lidt mærkeligt, faktisk. (Vejleder H4)

Denne vejleder udtrykker altså ønsker om, at opkvalificeringen/netværksaktiviteterne skulle fortsætte ud over projektets første år. En anden overvejelse – og bekymring – kunne være, hvad der sker, når det treårige projekt slutter. I den ene kommune hører vi om forventninger til, at indsatsen vil blive gjort permanent i en eller anden form. Fra den anden kommune udtrykker en vejleder dog bekymring for, at indsatsen dør og dermed går samme vej som tidligere særindsatser, han i dag oplever, at man ikke længere har noget særligt fokus på:

Jeg kan være lidt bekymret for, at luften går ud af det her. For jeg ved jo godt, at for nogle år siden stod folk med en million, hvis noget var rockerrelateret. Så var det pædofili, vi skulle forholde os til og finde i alle mulige afskygninger [af] for nogle år siden. Og det er lidt det samme her. Nu, fordi ham der skød inde i Krudttønden, så er alt, der handler om "muslimer" eller om noget "æresrelateret", der er – slam – blevet til et projekt. Og jeg siger ikke, at de projekter er forkerte eller dårlige, men hvad sker der, når der sker noget andet, som gør, at fokus flyttes fra det æresrelaterede og social kontrol? Forsvinder den politiske medvind? Går vinden så helt ud af de sejle? Det ændrer jo ikke noget for mig, men så bliver vi bare præsenteret for noget nyt, vi så skal forholde os til.

Og jeg kan godt være bekymret for, at når det politiske fokus forsvinder, hvad så? Dør det her bare? Det dør ikke hos mig, for jeg vil fortsætte med det, jeg gør, for jeg synes at jeg er blevet klogere. Men vi ved jo alle sammen godt, at når det politiske fokus forsvinder, så ryger energien. (Vejleder H4)

I interviewene hører vi også om, at nogle oplevede udfordringer ved at fastholde indsatsen, når de oplevede sig selv og kollegerne sat under pres. Det kunne fx være i forbindelse med omstruktureringer, der gjorde, at man fik mindre overskud til den særlige indsats. Det kunne også ske, når dygtige medarbejdere i indsatsen fik andet arbejde. Denne oplevede sårbarhed er tæt knyttet til, at kun ganske få personer er involveret i den særlige indsats.

For at fastholde en indsats over tid er det endvidere velbeskrevet, at der sker et kompetencetab, når fx puljefinansierede projekter lukker ned efter en given årrække. En af de interviewede koordinatore fortæller, at hun er meget opmærksom på den problematik og ønsker at imødegå den ved at sikre, at den igangværende indsats dokumenteres systematisk. Dermed kan noget af den oparbejdede viden bevares for fremtiden. Her har hun efterspurgt en ramme for en fælles dokumentationsstatistik fra SIRI. Da SIRI dog ikke har stillet krav om særskilt dokumentation eller evaluering, er en sådan ramme for dokumentation af indsatsen ikke blevet udarbejdet fra centralt hold.

2.13 Samlet vurdering af initiativ 22: Vejlederindsats på grundskoler

Det var oprindeligt intentionen, at den særlige vejlederindsats på udvalgte grundskoler skulle have involveret fire kommuner. På grund af manglende kommunal interesse lykkedes det dog kun at få to kommuner til at deltage, nemlig Aalborg og Hvidovre. Set i forhold til projektbeskrivelsen er initiativet i hver af disse to kommuner overordnet set forløbet som planlagt: Hver af kommunerne

har en koordinator og fire-syv vejledere. Sammen har disse medarbejdere deltaget på to gange to dages opkvalificerende kurser samt en netværksdag, ligesom de anvender en mindre del af deres arbejdstid på den særlige indsats. Disse vejledere arbejder også – i varierende omfang – med såvel enkeltsager som opkvalificering af kolleger.

Interview i de to kommuner viser samtidig, at indsatsen kun i begrænset omfang synes at have handlet decideret om en indsats imod æresrelaterede konflikter, forstået – som en vejleder siger det – som ”sådan noget tungt noget”, – dvs. trusler om tvangsægteskab og lignende. Et mål med indsatsen var at sikre, at de unge skulle ”have mulighed for at henvende sig til vejlederen for at få støtte og vejledning, hvis den unge står i en æresrelateret konflikt” (Social- og Integrationsministeriet, 2012, s. 53). Det har dog vist sig, at de unge kun i meget begrænset omfang benytter sig af denne mulighed. Samtidig får medarbejderne heller ikke ad anden vej kendskab til ret mange sager, der kan beskrives om æresrelaterede konflikter. Som en medarbejder formulerer det, kan han nogle gange komme til at tænke: ”Er der ikke snart et eller andet problem?” Vejlederindsatsen er derfor primært kommet til at dreje sig om negativ social kontrol.

Grundskolevejlederindsatsen har også haft som funktion at styrke samarbejdet med kommunerne. Her viser interviewene at der, som nævnt, ikke har været ret mange æresrelaterede sager, hvor man havde brug for et tæt kommunalt samarbejde. Vi hører også, at nogle vejledere oplever udfordringer, når de – eventuelt i forbindelse med andre typer af sager – skal samarbejde med kommunen, fx i forbindelse med en underretning. Dette stemmer overens med observationen i en midtvejsevaluering af Etnisk Ungs rådgivning:

[Et] gennemgående resultat af evalueringen [er], at de lokale fagpersoner savner en styrket kommunal/lokal indsats i forhold til æresrelaterede konflikter. Etnisk Ung har tilbud, som kan støtte den unge med personlig rådgivning, psykologbistand og konfliktmægling, men der savnes understøttende arbejde fra blandt andet kommunerne. (LG Insight, 2016, s. 39)

Hvis samarbejdet mellem grundskolevejlederne og kommunerne ikke har fungeret optimalt, kan det altså skyldes faktorer, der ligger langt uden for den særlige indsats, da en sådan indsats jo indgår i allerede etablerede strukturer.

Der kan være flere forklaringer på det tilsyneladende lave antal sager. Forklaringer kan fx være det valgte alderstrin, grundskolevejledernes generelle funktion på skolerne og/eller den afgrænsning af problemfeltet, som indsatsen som udgangspunkt skal rette sig imod.

I Norge har man erfaringer med *minoritetsrådgivere*, en ordning, der har eksisteret siden 2008. Disse rådgivere, som der i dag er 28 af (Bredal m.fl., 2015), findes primært på ungdomsuddannelser – altså på et ældre alderstrin end dér, hvor de danske grundskolevejlederes indsats er placeret. En overgang forsøgte man sig med, at de også indgik på lavere alderstrin, men man erfarede, at deres arbejde her havde mindre relevans, da temaer som tvangsægteskab og æresrelateret vold hyppigere forekommer omkring ældre unge (IMDI, 2014, s.7). Når de danske grundskolevejledere oplever få sager, hænger det derfor måske sammen med alderen på de elever, de arbejder med.

En anden årsag kan være de danske grundskolevejlederes arbejdsform. I den danske indsats har man valgt en model, hvor eksisterende vejledere får en kortvarig opkvalificering og en mulighed for at beskæftige sig med den særlige indsats nogle få timer om ugen. I den norske indsats var minoritetsrådgiverne en nyetableret fuldtidsfunktion, der i høj grad arbejder på at etablere tillid til

elever med etnisk minoritetsbaggrund, blandt andet ved at hjælpe de unge med udfordringer af fx social og økonomisk art. En sådan tid til at opbygge tillid og arbejde praktisk med hjælp og støtte i andre sammenhænge kan de danske vejledere ikke på samme måde benytte sig af, da den særlige indsats kun udgør en lille del af deres arbejdstid. Det kan måske også gøre en forskel, at der i Norge arbejder en del minoritetsrådgivere, der selv har etnisk minoritetsbaggrund. Sådanne rådgivere kan fx i nogle tilfælde nemmere etablere et tillidsfuldt forældresamarbejde (Bredal m.fl., 2015)

At den danske indsats er tilrettelagt som en delopgave frem for som et helt job, kan dog også have fordele: En udfordring for nogle norske minoritetsrådgivere har været, at de kunne få en marginal position på deres skoler: Fordi de var en nystartet, "særlig indsats", manglede de en etableret position til den ordinære medarbejderstab og skolens faste måder at arbejde på. Denne marginale position kunne i nogle tilfælde betyde, at minoritetsrådgivernes arbejde reelt kom til at fungere som en form for "sidespor", hvortil andre medarbejdere henviste elever med etnisk minoritetsbaggrund, uden at det nødvendigvis handlede om æresrelaterede problemstillinger. I det danske initiativ er den særlige vejlederfunktion en mindre del af etablerede medarbejders arbejde. Dermed har indsatsen fra starten en klar indlejring i den ordinære indsats, da den udføres af allerede ansatte vejledere. På linje hermed giver de vejledere, som VIVE har interviewet, heller ikke udtryk for at have mødt de problemer med marginalisering, som har været vilkårene for nogle af de norske minoritetsrådgivere.

På tværs af den norske og den danske indsats kan man se, at et vigtigt tema er spændingen imellem – på den ene side – et relativt specifikt fokus på æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol og – på den anden side – en oplevelse af, at de problemer, som elever og deres forældre slås med, kan være langt mere komplicerede og sammensatte. Dette rejser løbende spørgsmål om, hvad man som "særfunktion" skal arbejde med, men det skaber også en bevægelse hen imod de behov, som måtte opstå i hverdagen – uanset at de måske bundet i andet end æresrelaterede konflikter. I den forbindelse udtrykker flere af de danske vejledere i indsatsen ønske om, at man i højere grad retter indsatsen imod det forebyggende arbejde og dermed imod elever i de yngre klasser, hvis familier kan have vanskeligt ved at støtte op om deres børns skolegang. En del af arbejdet kunne her rettes mod familier, der har få ressourcer og et begrænset kendskab til det danske samfund. En sådan særlig indsats for disse familier kunne være med til at gøre folkeskolen mere inkluderende og ligeværdig og kunne muligvis være med til at forebygge, at der senere opstår fx æresrelaterede konflikter. Samtidig er det dog også en indsats, der ligger et stykke fra den ramme, der er udstukket for initiativ nr. 22. Fremadrettet kan man dermed med fordel overveje, på hvilke måder indsatser på folkeskoleniveau bedst kan rammesættes og implementeres.

3 OPKVALIFICERING AF UU-VEJLEDERE M.FL.

Boks 3.1 Initiativ nr. 7: Efteruddannelse af og information til fastholdelsesmedarbejdere og studievejledere på ungdomsuddannelserne og vejledere ved Ungdommens Uddannelsesvejledning.

”Social- og Integrationsministeriet og Ministeriet for Børn og Undervisning udvikler et efteruddannelsesforløb til udvalgte fastholdelsesmedarbejdere og studievejledere på ungdomsuddannelserne samt vejledere ved Ungdommens Uddannelsesvejledning. Efteruddannelsesforløbet vil bl.a. kvalificere medarbejderne til bedre at kunne identificere unge, der står i æresrelaterede konflikter, og yde den rette vejledning samt henvise til de rette støttemuligheder. Efteruddannelsesforløbet kan f.eks. udbydes via professionshøjskolerne. Der udarbejdes desuden et netbaseret informationsmateriale til fastholdelsesmedarbejderne og studievejlederne på ungdomsuddannelserne samt UU-vejlederne. Informationsmaterialet skal indeholde oplysning om æresrelaterede konflikter, hjælpemuligheder mv.” (Social- og Integrationsministeriet, 2012, s. 36)

Som det fremgår af boks 3.1, retter initiativ nr. 7 sig imod forskellige former for vejledere, primært på ungdomsuddannelsesniveau. En central aktør her er Ungdommens Uddannelsesvejledning (UU), hvis vejledning især handler om valg af uddannelse og erhverv. Denne vejledning tilbydes elever i folkeskolernes og fri- og privatskolernes ældste klasser samt unge under 25 år, som ikke er i gang med eller har gennemført en ungdomsuddannelse. Lokalt kan UU være organiseret forskelligt, men vejledningen er mange steder oprettet som et samarbejde mellem flere kommuner. Ifølge en rapport fra 2015 findes der i alt 55 UU-centre. Disse har et tæt samarbejde med andre ungeaktører, herunder jobcentrene og kommunernes socialforvaltninger (UU-Danmark, 2015).

Ifølge strategien var det planlagt, at følgende tre elementer skulle indgå i initiativ nr. 7:

- Efteruddannelsesforløb til udvalgte medarbejdere
- Udarbejdelse af relevant informationsmateriale
- Oprettelse af en erfa-gruppe, der kunne bistå vejledere i arbejdet.

3.1.1 Efteruddannelsesforløb

Den vigtigste del af initiativet har været efteruddannelsesforløbet, der derfor er omdrejningspunktet for dette kapitel. Dette blev udformet som et kursus af én dags varighed og bestod af forskellige oplæg under overskrifter som ”at spotte en æresrelateret konflikt – symptomer og mestringsstrategier for etniske minoritetsunge og forældre” og ”hvordan handler jeg som UU-vejleder ved æresrelaterede konflikter?”. Ud over professionelle medvirkede også medlemmer af Dialogkorpset. De holdt oplæg og faciliterede også gruppearbejde, der blandt andet tog afsæt i Dialogkorps-medlemmernes personlige fortællinger.

Ifølge UU-Danmark blev dette kursus afholdt i alt seks gange: Tre gange kort efter hinanden i 2013, og én gang i hvert af årene 2014-2016. Godt tredive personer deltog i hvert kursus, og alle kurser var relativt hurtigt overtegnede. I alt deltog 198 personer på de seks kurser.

3.1.2 Informationsmateriale

Under initiativet blev der også udarbejdet et informationsmateriale, der har ligget på UU-Danmarks hjemmeside. Materialet indeholder blandt andet en beskrivelse af problemfeltet samt et overblik over dele af den lovgivning, som har relevans og giver et overblik over forskellige former for

ressourcer, som fx Etnisk Ung's telefonrådgivning. Materialet blev inddraget på kurset, og tidlige udkast blev revideret på baggrund af indmeldinger fra professionelle og medlemmer af Dialogkorpset.

3.1.3 Erfa-gruppe

Endelig var det planlagt, at der skulle oprettes en erfa-gruppe af vejledere med særlig ekspertise på området. En sådan gruppe blev også oprettet, men fik kun en kort levetid, da man hurtigt erfarede, at der ikke var behov for et "ekstra lag" i indsatsen: Ved spørgsmål om æresrelaterede konflikter kunne UU-vejlederne benytte eksisterende ekspertbistand gennem fx Etnisk Ung/LOKK¹¹, og ved vejledningsfaglige spørgsmål foretrak vejlederne generelt at trække på egne, ofte lokale, netværk. Efter aftale med SIRI brugte UU-Danmark derfor de midler, der skulle have støttet op om erfa-gruppen, til at finansiere en ekstra, sjette, kursusgang, der blev afholdt i 2016.

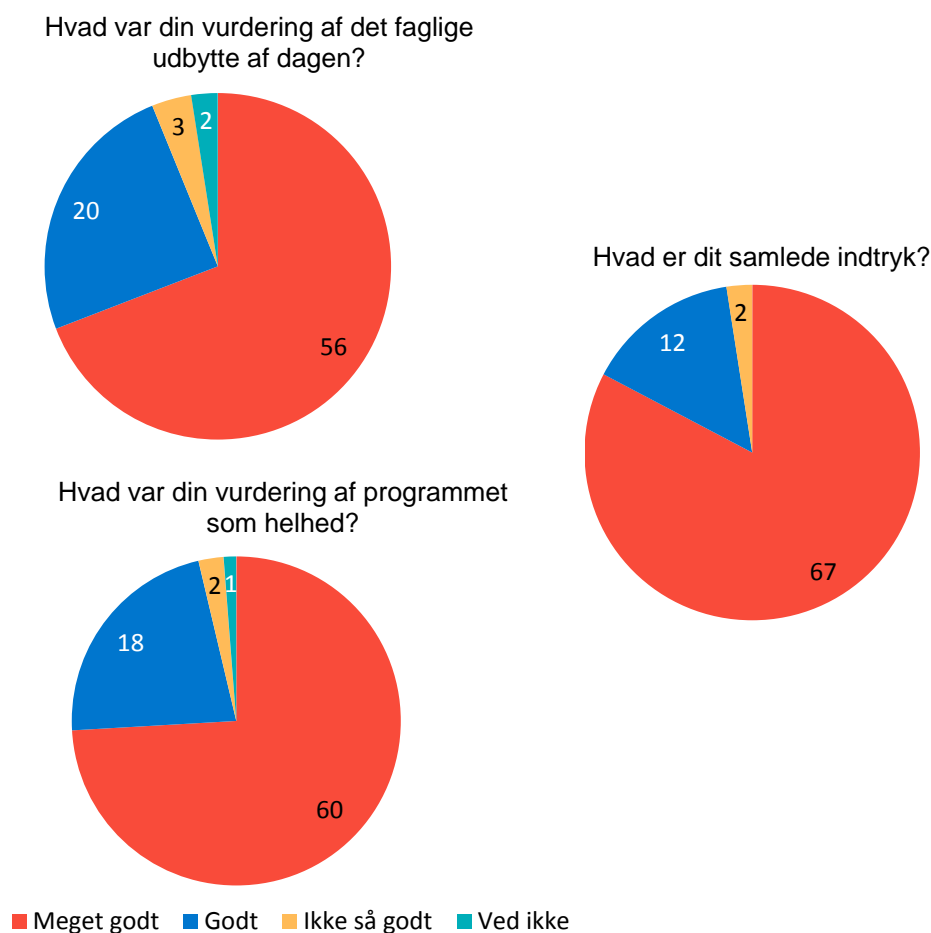
3.2 Eksisterende evalueringer af UU-vejlederkurserne

Efter hvert af de afholdte en-dagskurser blev deltagerne bedt om at besvare en række evalueringsspørgsmål. UU-Danmark har samlet op på disse evalueringer i en rapport fra november 2015, der altså dækker over fem ud af seks kurser og indeholder svar fra 169 ud af 198 deltagere (UU-Danmark, 2015). Opsamlingen viser, at der har været en høj grad af tilfredshed med de afholdte kurser. For eksempel ville op mod 95 pct. af deltagerne anbefale en kollega at tage på et lignende arrangement. Se også figur 3.1.

Ser man på deltagernes egne kommentarer til kurset i evalueringsskemaerne, er de også langt overvejende positive. Enkelte tilbagemeldinger drejer sig dog om specifikke oplægsholdere, som man af forskellige grunde kunne have ønsket sig bedre. Her fremgår det dog samtidig, at en oplægsholder, som én deltager fx kommenterer, var "for ustruktureret", af en anden deltager roses for sit "levende oplæg". Et gennemgående træk i disse kommentarer er endvidere, at deltagerne finder oplæggene fra Dialogkorpsets medlemmer (unge, der fortæller om deres personlige erfaringer med æresrelaterede konflikter) særligt engagerende og lærerige.

¹¹ LOKK: Landsorganisationen af kvindekrisecentre.

Figur 3.1 Deltagere i UU-vejlederkursus, fordelt efter vurdering af det faglige udbytte af kurset, det samlede indtryk og programmet som helhed. Procent.

Kilde: UU-Danmark, Æresrelaterede Konflikter, Slutrapport nov. 2015.

3.3 Kursernes forløb og indhold

Kurserne for UU-vejledere var tilrettelagt af UU-Danmark i tæt samarbejde med SIRI. Hvor der på de første kurser udelukkende deltog UU-vejledere, deltog også repræsentanter fra andre personalegrupper på senere kurser. Det drejer sig bl.a. om enkelte ansatte fra politiet, der sandsynligvis havde hørt om kurset igennem lokalt SSP-samarbejde. Uanset at de dermed deltog i et kursus, der ikke var specielt målrettet deres faggruppe, udtrykte også de fleste politifolk en klar tilfredshed med kurset. Som en skriftlig tilbagemelding lyder:

En virkelig god dag, hvor ens forventninger blev indfriet, samtidig med at man blev en lille del klogere på en meget kompleks "verden". Selvom kurset ikke var arrangeret konkret til politiet, var der alligevel en rigtig god sparring og vidensudveksling med de andre kursusedtagere. Specielt det om, hvad det er, der fylder i de unges hverdag i forhold til æresbegrebet, var meget givende. Og ikke at forglemme – gode foredragsholdere. Tak for en god dag. (UU-Danmark, 2015, s. 7)

Kurset blev dermed ikke kun en faglig opkvalificering, men kom også til at fungere som et rum, hvor forskellige faggrupper kunne tale sammen om indsatsen i æresrelaterede konflikter.

I forbindelse med evaluering af initiativ nr. 7 har VIVE interviewet syv vejledere, der har deltaget i kurset, samt én repræsentant fra UU-Danmark. Der anvendes endvidere interviewdata fra nuværende og tidligere medarbejdere fra SIRI eller Udlændinge- og Integrationsministeriet, der har haft berøring med denne indsats.

3.4 Om kurserne

Til en start skal nævnes, at den primære genstand for evalueringen – efteruddannelseskurset – må siges at være en relativt lille indsats: Det var et kursus, som varede en enkelt dag, og som i en del tilfælde på interviewtidspunktet lå flere år tilbage i tiden. I forlængelse heraf kunne det være svært for interviewpersonerne at sige, præcist hvilken forskel deltagelse i dette kursus havde gjort i forhold til deres arbejde på området. Derfor fokuserer dette kapitel ikke udelukkende på UU-vejledernes oplevelser af, hvordan kurset eventuelt havde ændret deres praksis. Det indeholder også vejledernes overvejelser om, hvordan de mere bredt arbejder med æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol, da dette emne i praksis ikke kunne adskilles fra deltagelsen i kurset.

De interviewede vejledere havde meget forskelligartede uddannelsesbaggrunde, der spændte fra kontor og skolelærer over håndværk til akademiske uddannelser. De var senere i deres arbejdsliv blevet UU-vejledere og arbejdede her med forskellige målgrupper. Det kunne dreje sig om børn i grundskolen (fx 8.-10. klasse), unge i ungdomsuddannelse til ledige under 25 år uden en kompetencegivende uddannelse i et jobcenter. En del, men ikke alle, af interviewpersonerne havde stor erfaring med at arbejde med etniske minoritetsunge.

Da deltagelsen i kurset kunne ligge flere år tilbage, fortalte flere af vejlederne, at de ikke var helt sikre på, hvad de kunne genkalde sig fra netop dét kursus, da de løbende deltog i forskellige former for opkvalificering. En del kunne dog godt huske kurset og huskede det først og fremmest som en god oplevelse:

Jeg kan huske, at lige efter kurset var jeg meget opløftet. Jeg følte virkelig, at jeg var blevet oplyst om mange ting. Og jeg kan huske, at jeg sendte ting ud til andre. (...) Jeg kan huske, at der var en eller anden graduering af, hvor farligt det er – grøn, gul, rød: Hvor grelt står det til? (UU-vejleder 1)

I pågældende UU-vejleders arbejdsmæssige hverdag ”fylder det æresrelaterede ikke voldsomt meget”, og meget af den basale viden om området var derfor ny for hende. Modsat fortæller en anden UU-vejleder, at hun har stor erfaring i arbejdet med etniske minoritetsunge og kendte til mange af de ting, som kurset indeholdt. Hun kunne dog også godt lære nyt, hvilket hun fortæller om her:

I forhold til kurset kender jeg godt til, at pigen skal være jomfru, når hun bliver gift. Men der var en kvinde, der fortalte om sig selv og om jomfruhinde, og hvad det egentlig var for noget – en teknisk beskrivelse, en anatomisk, lavpraktisk forklaring. Hvor jeg tænkte: ”Der kan man bare se”. (...) Der havde jeg en aha-oplevelse. Og jeg fik en forståelse af, hvorfor det bliver kørt helt op, og forskrækkelsen, og at de ikke har ret meget kropslig bevidsthed.

Jeg har jo været vant til, at pigerne altid gerne vil, og de er fulde af hormoner, og de vil gerne vise deres krop frem. Nogle af dem er jo de smukkeste piger, og man forstår godt, at drengene bliver helt krøllede. De skal have lov til at have et ungdomsliv, men samtidig skal vi også bevare en redelighed og ordentlighedovre i skolen, så man trygt kan sende sit barn i skole hver morgen. Det der kursus gav et meget fint perspektiv på, hvad de egentlig selv går og har blæst det her op til. Hvad er det, vi taler om i jomfruelighed, og hvad er vigtigheden i det? (UU-vejleder 2)

Ud over at have lært nyt om forskellige emner fremhæver flere vejledere også vigtigheden af at lære, hvor man kan rette henvendelse, hvis man har brug for hjælp og sparring – ”Vide, at der findes nogle steder, professionelle kan gå hen, så man ikke står alene med det. Jeg kan jo ikke overskue det hele med min baggrund”, som UU-vejleder 5 formulerer det.

Også Dialogkorpsmedlemmernes oplæg fik rosende ord med på vejen for at have gjort problemstillingerne konkrete og vedkommende. Her fortæller UU-Danmark, at man udviklede konceptet i perioden fra 2013 til 2016. På den sidste kursusgang bragte man unge fra Dialogkorpset i spil på følgende måde:

Her var der en deling i det: Først fortæller de deres egen historie, og så bliver det drøftet i grupper: Hvordan ville de som vejledere have håndteret en sag som denne case? Og så slutter det af med, at de unge fortæller, hvordan de, set fra deres personlige synspunkt, havde ønsket, at deres historie var blevet håndteret af de professionelle voksne, de har mødt undervejs. Det var virkelig en stor øjenåbner for rigtig mange af vores vejledere. (UU-Danmark)

Til slut kan det nævnes, at enkelte interviewpersoner gav udtryk for mindre kritikpunkter i forbindelse med bestemte oplæg. Det kunne dreje sig om, at en oplægsholder, der fortalte med udgangspunkt i sin egen historie, blev oplevet som en, der ”smurte lidt tykt på – det skal jo også være en god historie” (UU-vejleder 3). En anden deltager forholder sig kritisk til, hvordan ”det æresrelaterede” blev afgrænset. Som hun udtrykker sig:

I oplæggene var det lidt, som om at alt var æresrelateret, og det er jeg ikke enig i. Man skal nok have et større udsyn, end man havde til det kursus. Det med, at du ikke kommer hjem til tiden som 24-årig, var æresrelateret. De mente også, at den unge under 18 blev stoppet i sin udvikling ved at skulle være hjemme kl. 22 eller 00. Det synes jeg ikke, var særligt godt, for så fik vi ikke diskuteret faldgruberne i det. De lagde op til, at der ikke var faldgruber, og det synes jeg var ærgerligt. (UU-vejleder 4)

I dette citat påpeger UU-vejlederen udfordringerne i at afgrænse, hvad der kan betegnes som ”æresrelateret” eller som ”negativ social kontrol”: Hvornår skal man anse familiers praksisser til fx, hvornår unge skal være hjemme, som noget problematisk, og hvornår skal det i stedet ses som en legitim opdragelsespraksis? Dette er et emne, vi også berørte i det foregående kapitel. Denne UU-vejleder retter altså den kritik mod kurset, at man ikke gik ind i en diskussion af udfordringerne i at afgrænse, hvad man som vejleder skal og ikke skal søge at gribe ind over for. Dette emne vender vi tilbage til i kapitel 4.

3.5 Oplevet omfang af æresrelaterede konflikter mv. i arbejdet

På tværs af de interviewede vejledere var der store forskelle imellem, i hvilket omfang de havde berøring med æresrelaterede konflikter o.l. Som blandt grundskolevejlederne hører vi fra flere af

UU-vejlederne, at æresrelaterede konflikter ikke fylder meget i hverdagen. Nogle vejledere fortæller, at de stort set ikke støder på den slags problematikker. Andre kan godt møde dem, men, som en UU-vejleder beskriver sin situation:

Vi er opmærksomme på problemet i vejledningen, både med drenge og piger og både inden for uddannelsestvang og ægteskab. Der ligger en del konflikter inden for uddannelsesvalg i familierne hos de unge. Men det fylder ikke rigtig meget. (UU-vejleder 4)

En anden vejleder oplever, at omfanget af sådanne konflikter er faldet i de senere år, og har også en mulig forklaring herpå:

Jeg vil sige, det der med æresrelateret vold er ikke så fremtrædende, som det har været. For nogle år siden, da jeg var på det der kursus, synes jeg, det var mere udpræget. (...) [Det er måske, fordi] der kommer flere og flere muslimske privatskoler, hvor forældrene vælger at tage deres børn derhen. (UU-vejleder 5)

Endelig er der også en vejleder (UU-vejleder 2), der mener, at æresrelaterede konflikter "er der, og det fylder". Dette siger hun med direkte henvisning til nogle etniske minoritetspigers vanskeligheder med at måtte komme med på lejrskole – altså noget, der i højere grad kan karakteriseres som negativ social kontrol. En anden vejleder er med i et nationalt netværk, hvor han blandt andet hjælper unge etniske minoriteter, der er truet af deres familier, med at flytte til en anden del af Danmark. Denne vejleder har dermed klart mere berøring med alvorligere æresrelaterede konflikter end de andre informanter.

I de næste afsnit gennemgår vi vejledernes erfaringer med deres arbejde på området og deres oplevelser af udbyttet af indsatsen. Gennemgangen er opdelt efter, hvilken aldersgruppe af børn og unge vejlederne primært arbejder med.

3.6 Arbejdet med børn og unge – i 8-10. klasse.

På tværs af vejledergruppen – og dermed også i grundskolen – er det primært forhold omkring negativ social kontrol, som vejlederne forholder sig til. Det kan fx handle om pigers muligheder for at deltage i en erhvervspraktik, som deres familier ikke mener er en god idé. Som en vejleder fortæller:

Jeg ved ikke, om man kan sige "æresrelateret", men måske mere kulturen, der gør, at man opdrager på en bestemt måde. (...) Det er mange gange, at de unge mennesker gerne vil i militærpraktik. Der har jeg også haft nogle piger, der gerne ville det, hvor fædrene har sagt, at det får de bare ikke lov til. Fordi så kommer de tæt på drenge, og de er meget bange for, at der sker noget der – til trods for, at der er rene pigehold og rene drengehold, der ikke har noget med hinanden at gøre.

[I relation til en bestemt pige...] ringede jeg til faren og talte med ham, og der sagde han, at det skulle hun i hvert fald ikke, for der var garanteret drenge i nærheden, og der var sikkert også noget med druk, og det ville han i hvert fald ikke risikere. Til trods for at jeg prøvede at forklare ham, at de sov altså hver for sig, og der var fuldstændig kontrol med, hvad de lavede. Og hun var jo meget, meget ked af det, fordi hun synes, at det kunne være vildt spændende. (UU-vejleder 5)

På grundskoleniveau er et andet ofte mødt emne de unges muligheder for at komme med på lejrskole. En vejleder, der arbejder på 10-klasesniveau, fortæller følgende:

Vi tager på studietur hvert år, og vi vejledere tager med. Hvis det er frivilligt [at deltage], så bliver [eleverne] hjemme. Så vi gør en kæmpe indsats for at få dem med, hvor vi siger: "Det er obligatorisk, det er en skoleuge – den foregår bare i Berlin. Så alle skal med". Det lykkes i 98 pct. af tilfældene. (...) Vi gør et stort nummer ud at fortælle forældrene, at vi passer på de unge, når vi er af sted, og at de skal være inde på værelserne kl. 22, og piger og drenge er skilt ad, og der er nattevagt osv.

Men det er helt tydeligt, at der foregår rigtig mange ting mellem linjerne – småkærestier. For "nu er vi på fremmed grund, så nu er der friere spil". Desværre er der også mobiltelefoner, så nede i en kælder med diskotekslys og dans er der måske ikke lærere hele tiden. Selvom vi gør et stort nummer ud af at være der hele tiden – for det kræver mange af forældrene, for at deres børn kan få lov at komme med. Typisk drejer det sig om pigerne med tørklæde, hvor der er en vis social kontrol. Så kan der blive taget billeder i nogle lidt prækære situationer – f.eks. med en pige, der danser og folder sig lidt ud. Og det kan blive et meget stort problem, hvis hendes far får det at se, fordi det florerer et eller andet sted. Og hvad er der så foregået? Og hvad med jomfruelighed og sådan noget? (UU-vejleder 2)

Som citatet viser, gør vejlederne (og skolerne), hvad de kan for, at også "piger med tørklæde" kommer med på lejrskole. Det sker fx ved at fremhæve, at deltagelse er en obligatorisk del af skolegangen, og ved samtidig at søge at imødekomme forældrenes bekymringer ved at garantere overvågning af de unge, sørge for nattevagt mv. I realiteten kan det dog være vanskeligt at sikre, at der "ikke sker noget". Dette kan være en indikation på, at skolerne kan komme til at love forældrene mere, end de reelt kan holde helt og fuldt. Og i en verden med sociale medier kan et mobilfoto af en dansende pige (som i en majoritetsdansk kontekst kan synes ret uskyldigt) hurtigt "rejse" til en piges familie, hvor det af en far kan tolkes som tegn på noget slemt og skabe problemer for pigen og måske også undergrave skolens troværdighed. Det er i sådan en virkelighed, at vejledernes daglige arbejde foregår.

Vejlederen her fortæller også, at manglende deltagelse i lejrskole ikke altid sker på forældrenes initiativ. De møder også af og til elever, som selv vægrer sig mod at deltage i fx en lejrskole:

Der er nogle meget troende piger, som selv ikke vil med. De skal ikke ud i det der grå felt og stå. Og den er lidt svær. For hvordan skal hun blive integreret på et arbejdsmarked, hvor der er nogle krav? Hvor hun vil blive udfordret på, hvad hun siger ja og nej til – fx teambuilding eller et eller andet, hvor der måske også er mænd med? (UU-vejleder 2)

Modsat at have en klar politik over for forældre om, hvorvidt deres børn skal deltage i lejrskole, kan vejlederen altså have sværere ved at forholde sig til situationen, når det er de unge selv, der kommer med tilsvarende ønsker: På den ene side ønsker vejlederne generelt at styrke de unges autonomi og selvbestemmelse. På den anden side kan pigers ønsker om ikke at være med på en lejrskole bekymre vejlederen med hensyn til deres fremtidige muligheder på det danske arbejdsmarked – så hvordan skal man som vejleder agere? Medvirkende til vejlederens ambivalens kan blandt andet være det forhold, at man i Skandinavien kan have svært ved at anerkende, at (især unge kvinders) religiøse valg er rigtig "frie", når det gælder islam (Gressgård & Jacobsen, 2003; Jacobsen, 2011). Pågældende vejleder udtrykker i hvert fald sin egen

ambivalens for, hvornår vejlederne skal respektere unges individuelle ønsker, og hvornår de skal søge at påvirke dem i mere "dansk" retning.

Et tilsvarende tema er en anden UU-vejleder inde på i det følgende, hvor hun samtidig fremhæver, at hun ikke skal blive "for styret af", hvad hun – som majoritetsdansker – synes, er det rigtige:

Jeg kan jo ikke komme som vejleder og være den alvidende. Jeg er jo nødt til at træde på listefødder, for jeg bevæger mig ind i et felt og ind i en kultur, hvor jeg skal passe på med, hvordan jeg opfører mig. Jeg kan have mine meninger om nogle ting, men som professionel skal jeg passe på med, at jeg ikke bliver styret af, hvad jeg synes om det ene eller andet. Jeg skal have den unge i fokus og sørge for at hjælpe den unge bedst muligt. (UU-vejleder 5)

Uanset en sådan sensitiv og åben tilgang kan vejlederne dog stadig havde udfordringer i forhold til, hvad de mener reelt er bedst for de unge.

For at vende tilbage til kæden fra *tegn* til *fortolkning* til *handling*: Hvornår skal en piges egne ønsker om ikke at tage på lejrskole tolkes som en selvstændighed, der skal støttes, og hvornår er det et tegn på en konform indstilling, der ikke gavner pigen i hendes fremtidige liv? Og i fald man vælger den sidste fortolkning, hvornår skal den da føre til, at man søger at *overbevise* pigen om at ændre mening (men acceptere, at hun siger nej)? Og hvornår skal man *kræve*, at hun deltager i lejrskolen, hvis hun vil undgå repressalier? Det er sådanne emner, vejlederne løbende må forholde sig til.

Samtidig er det ikke et område, hvor der kan udstikkes klare retningslinjer. I den komplekse virkelighed, som vejlederne skal forholde sig til, kræver det refleksion og brug af sin faglighed. Der er ikke en facitliste, når der skal træffes forskellige valg i arbejdet. Her indgår vejlederen i et større felt, hvor fx en skoles politik på et givet område kan være retningsgivende for, hvilke valg vejlederen vælger at træffe i forskellige situationer. Samtidig kan en større viden, som den UU-vejlederne i den undersøgte indsats har opnået, sikre, at de har en større opmærksomhed på problemstillinger, de måske tidligere ikke havde øje for.

3.7 Om indsatser på forældrereaktioner på børns dårlige skolepræstationer

Vejlederne i grundskolen og på andre niveauer kan også støde på tilfælde, hvor børns – tilsyneladende især drenges – skolepræstationer ikke lever op til forældrenes ønsker om succes i uddannelse. At etniske minoritetsforældre har højere forventninger til, hvilken uddannelse deres børn vil opnå, end forældre med majoritetsbaggrund, fremgår af studier fra såvel Danmark (Andersen, 2008) som andre lande (Perreira, Harris & Lee, 2006; Støren & Helland, 2009). En spørgeskemaundersøgelse med forældre til 18-årige med hhv. etnisk minoritetsbaggrund og majoritetsdansk baggrund viser således, at 47 pct. af de etniske minoritetsforældre regner med, at deres barn får en lang videregående uddannelse. Det samme er tilfældet for 29 pct. af de majoritetsdanske forældre. Omvendt er der flere majoritetsdanske forældre, der regner med, at deres børn ender med fx en erhvervsuddannelse eller en kort eller mellemlang videregående uddannelse (Liversage & Christensen, 2017, s. 88). Forskellene kan blandt andet skyldes de etniske minoritetsforældres mere begrænsede kendskab til diversiteten i det danske uddannelsessystem.

Hvis etniske minoritetsforældre har høje forventninger, som deres børn skuffer dem i, kan det skabe konfliktfyldte situationer. Nogle vejledere fortæller i den forbindelse, at de frygter, at forældresamtaler om børn og unges udfordringer i skolen kan medføre, at de unge efterfølgende afstraffes korporligt derhjemme. En sådan frygt kan også udfordre vejlederne i forhold til, hvordan de håndterer en situation. Som en vejleder fortæller:

Der sidder forældre med tårnhøje ambitioner på deres børns vegne, og deres søn skal være læge eller tandlæge: Det kan vi godt se, at det kan han ikke, for vi er nede omkring karaktererne 00 og 02, så vi er ikke rigtig i nærheden af at parathedsvurdere til noget gymnasialt og slet ikke universitet. Og når vi siger det til forældrene, så sker der pludselig noget meget voldsomt. Så ved vi godt, at det kan være, at han skal hjem og have nogle flade, når de går fra det møde. Og hvad gør man med det? (UU-vejleder 2)

Ud over at skulle gå ind i en problematik, der handler om diskrepansen imellem forældrenes forventninger (en universitetsuddannelse, der kræver et højt gennemsnit) og en søns skolekompetencer, må vejlederen her også forholde sig til, om den unge måske bliver slået efter mødet som straf for de dårlige karakterer. Og hvis en vejleder frygter, at noget sådant vil ske, hvad bør han eller hun så gøre? Skal man fx tage emnet op i samtalen med forældrene, eller er det en krænkelse af forældrene at have en sådan mistro til dem? Skal man sende en bekymrings-skrivelse til kommunen – eller er grundlaget for tyndt til, at noget sådant kan forventes at have en positiv effekt? Som overstående UU-vejleder siger: "Hvad gør man med det?" – og hertil er der ikke noget enkelt svar at give.

3.8 Arbejdet med unge – på ungdomsuddannelser

På ungdomsuddannelserne kan de unge både være under og over 18 år. Samtidig er dette et tidspunkt i livet, hvor mange unge knytter stærke bånd til det modsatte køn. Blandt majoritetsdanske unge er alderen for seksuel debut fx cirka 16 år – og lidt højere for drenge end for piger. Ser man på etniske minoritetsunge, debuterer de seksuelt senere, og drengene debuterer i gennemsnit før pigerne: Hvor 80 pct. af de 18-årige majoritetsdanske piger og 75 pct. af drengene angiver, at de har haft samleje, er det samme tilfældet hos 52 pct. af drengene og 30 pct. af pigerne med etnisk minoritetsbaggrund. Ser man udelukkende på unge med ikke-vestlig baggrund, bliver forskellen imellem de to grupper endnu større, da det her er 49 pct. af drengene og kun 23 pct. af pigerne, der angiver, at de som 18-årige har haft deres seksuelle debut (Liversage & Christensen, 2017, s. 20). Der er dermed klare forskelle i de seksuelle praksisser blandt hhv. majoritetsdanske unge og unge med etnisk minoritetsbaggrund.

På ungdomsuddannelserne er disse unge sammen på tværs af baggrund og køn, og – ikke overraskende – kan muligheden for "kæresterier" (med eller uden seksuelt indhold) komme til at fylde meget. Fra en tidligere ansættelse på en ungdomsuddannelse fortæller en vejleder følgende:

Der var sådan nogle garderober, hvor jeg kom ind en gang, hvor Murat og Fatima var i gang med at kysse ovre i hjørnet. Hvor jeg tænkte bagefter: "Hvor fanden skal de ellers gå hen og være kærester – hvad de ikke må være, før de er blevet gift – og få lov at kysse med hinanden, og røre ved hinanden?" Det der uformelle, frie liv, som vi jo er opdraget med. At man gerne må danse og gøre sig til. Der er bare så besværligt – så skal de stå og gemme sig. (UU-vejleder 2)

Det "uformelle liv" som "vi [majoritetsdanskere] jo er opdraget med" kan de etniske minoritetsunge altså få en vis adgang til i hemmelige kroge på en ungdomsuddannelse. Men også her kan man

blive udsat for øjne, der overvåger og sender besked om det sete videre til hjemmefronten. Det kan få nogle unge til at ønske fx at skifte klasse. En vejleder fra et stort gymnasium med mange etniske minoritetsunge fortæller således, at unge med etnisk minoritetsbaggrund af og til kommer ned og ønsker at skifte til en ny klasse et par måneder inde i skoleåret med begrundelsen: "Jeg vil helst ikke i klasse med hende og hende, for hun sladrer" (UU-vejleder 3). Dette er noget, som uddannelsesinstitutionen ofte har stor forståelse for, da det kan være en måde, hvorpå de unge selv søger at håndtere udfordringer på negativ social kontrol.

Sammenlignet med vejledere, der fx sidder i et jobcenter, får den pågældende vejleder et tættere forhold til nogle unge. Det skyldes, at han var gymnasievejleder og dermed havde jævnlig kontakt med nogle af de unge i tre år i træk. I forhold til rammerne for de etniske minoritetsunges liv fortæller han, at man på gymnasiet klart mærker, at de unge med etnisk minoritetsbaggrund er underlagt nogle andre begrænsninger end hovedparten af de majoritetsdanske elever. Fx fortæller han, at de etniske minoritetsunge normalt ikke må være med til fredagscafé. Også det at få en dansk kæreste kan være et brud på normerne og udgøre en udfordring. Hans holdning hertil er: "Det jo er en af de ting, jeg gerne vil have, vi skal diskutere: Hvis man har boet 30 år i Danmark, så er det da skidt, hvis det værste der kan ske, er, at ens søn får en dansk kæreste." Han oplever dog også forandringsprocesser blandt de unge – noget, som igen centrerer sig om den ikoniske tørklædepiges deltagelse på skoleture:

Vi har sådan en skitur, som eleverne arrangerer, og vi har i mange, mange år kæmpet for at få de nydanske med, og det har de ikke måttet. Men så i år er der lige pludselig kommet en gruppe på seks piger med tørklæde, der siger, at nu skal de med på skitur, og de har fået lov af deres forældre. Og det var ikke engang os, der havde gjort noget. (UU-vejleder 3)

Dette citat peger altså på ændringer over tid blandt dette gymnasiums etniske minoritetsunge i retning af, at de unge får bedre muligheder for at deltage i de majoritetsdanske unges ungdomsliv.

3.9 Arbejdet med unge voksne over 18 år

Endelig sidder nogle UU-vejledere ikke på uddannelsesinstitutioner, men på jobcentre. Her får de ikke et langvarigt kendskab til unge mennesker, men arbejder i stedet med unge, der har behov for – eller forpligtes til at modtage – vejledning e.l. i forbindelse med studievalg og studieskift. I forlængelse af nogle etniske minoritetsforældres høje uddannelsesmæssige forventninger hører vi, at nogle af disse ældre unge også kan være udsat for en høj grad af pres. Fx fortæller en UU-vejleder, der er vejleder på et jobcenter, følgende:

Det er min oplevelse, at pigerne ofte får lov at gå i skole og uddanne sig. Men der er store forventninger til drengene, og at det er familien, der bestemmer, hvad de skal blive. De skal fx være læger eller ingeniører. Der ligger mange konflikter mellem søn og far, hvis sønnerne ikke lever op til de uddannelsesmæssige krav, familien har. Jeg har oplevet to, som er flyttet fra København, fordi det var så problematisk.

Som vejleder skal man ikke sætte de unge i en situation, hvor de er illoyale over for deres forældre med uddannelsesvalget. Der kan man have far med til en samtale – eller i samtalen med den unge kan man spørge ind til, om der er pres hjemmefra med valg af uddannelse. Der er man ikke bare sådan: "Flyt du bare hjemmefra". Jeg tænker i, hvordan det kan løses. Og jeg har nogle redskaber, jeg kan give de unge. Og ellers kommer faren med til samtale, og så får vi os en snak alle sammen. (UU-vejleder 4)

I dette citat fremhæver vejlederen, at et råd, man ofte ville give en majoritetsdansk ung om "bare at flytte hjemmefra", hvis der er konflikt med forældrene, ikke nødvendigvis er et godt råd at give etniske minoritetsunge. Sådanne unge flytter ofte hjemmefra senere end majoritetsdanske unge, og den personlige myndighedsalder på 18 år har dermed ikke nødvendigvis så stor relevans (Liversage & Christensen, 2017), ligesom en beslutning som uddannelsesvalg kan blive set som en familiemæssig, frem for som en individuel, beslutning.

Hvor vejlederen oplever, at det primært er unge mænd, der har forældrekonflikter om uddannelsesvalg, kan konflikterne for kvindernes vedkommende dreje sig om tidligt ægteskab og en ægtemand, der ønsker en traditionel kønsrollefordeling. Som vejlederen her beskriver det:

[Det drejer sig om mænd, der vil have, at] kvinder skal blive hjemme og passe børn. Men hvor jeg siger, at de skal gå til dansk. Og der er ofte ikke ret meget at gøre, andet end at sige, at "hvis du siger det, så får din kone ikke nogen penge". Og det er jo forfærdeligt at skulle bruge den trussel, men jeg har ikke nøglen til den dør, der kan løse det. Men det er ikke behageligt. (...) Der kunne det være rart at diskutere, om der var mulighed for andre ting i en sådan situation, som man ikke selv kan se. Så man ikke skal bruge trusler. Det er aldrig befordrende. (UU-vejleder 4)

Som det fremgår af citatet, bryder vejlederen sig ikke om at bruge den trussel, der ligger i, at en kvinde enten skal gøre, som vejlederne kræver (gå til dansk), eller miste sin indtægt. Den magt, vejlederen her kan udøve, er knyttet til, at hun er ansat på et jobcenter og henholder sig til reglerne for at modtage forskellige offentlige ydelser. Dette kan dog ses som en afvigelse fra vejledernes professionelle ideal, hvor man via argumenter skal motivere dem, man vejleder, til selv at ønske at gå ad den vej, som vejlederen udpeger.

Når man oplever, at etniske minoritetsunge er meget afhængige af, om deres forældre bakker op om deres beslutninger, uanset at de er fyldt 18 år, kan det som nævnt være vigtigt at inddrage forældrene – og ofte fædrene – i vejledning. En sådan involvering af forældre hører vi om fra flere vejledere. Fx fortæller en vejleder om en sag med en ung mand, der – på baggrund af vanskeligheder ved sit første studievalg – var skiftet til et nyt uddannelsessted. Det nye uddannelsessted oplevede, at der var vanskeligheder forbundet med dette studieskift, men at de havde svært ved at få hold på, hvad problemerne reelt drejede sig om. Det førte til, at vejlederen kom med følgende udspil:

Jeg siger så: "Jeg synes, vi skal have forældrene med ind over – vi skal finde ud af, hvad det handler om". Og den unge gik med til det – men var hundeanst for, hvordan faren ville reagere. Over, at han ikke var i gang med den uddannelse, som faren troede, han var i gang med. (...) Sit skift havde han ikke fortalt far om, kun mor – det var et dobbeltliv. (...) Det var tre møder af halvanden time med tolk på, og det var supergodt. Vi lavede det sådan, at moren og drengen kom først. Og så kom faren og drengen. Og så kom begge forældre og drengen den sidste gang. Vi skulle lige have fundet ud af: Hvordan står tingene – hvem ved hvad, og hvad skal vi tage højde for? (UU-vejleder 1)

Det er naturligvis ikke til at sige, i hvor høj grad vejlederens – efter eget udsagn vellykkede – håndtering af denne enkeltsag hænger sammen med det dagskursus om æresrelaterede konflikter, hun tidligere havde deltaget i. Men hendes håndtering af sagen viser en bevidsthed om flere forskellige forhold. Dels kan det være meget svært for en søn (uanset at han er personligt myndig) at fortælle sin far om et studieskift, hvorfor det er vigtigt, at sønnen får hjælp hertil. Dels kan en sådan samtale kræve ressourcer – her i form af tre længere møder, hvor der er sørget for en professionel tolks medvirken. Dels er det vigtigt at være sikkerhedsbevidst for først at afklare

med sønnen og moderen, hvordan man skal gå frem med en far, der – hører vi andetsteds – ”kan blive voldsomt vred og højlydt”.

3.10 Om brug af materialer

På endagskurset for UU-vejledere blev deltagerne orienteret om rådgivningsmulighederne hos Etnisk Ung/LOKK. De interviewede vejledere fortæller, at de i vid udstrækning kendte området inden kurset, og at de dermed også kendte til disse rådgivningsmuligheder i forvejen. Denne tilbagemelding i interviewene kan dog også hænge sammen med, at det måske primært er vejledere med særlig interesse for feltet, som har ønsket at lade sig interviewe.

At der er behov for at kende til mulighederne for ekspertrådgivning, hører vi fx om fra en UU-vejleder, der havde haft behov for sparring i en kompliceret sag:

Jeg ringede [til ekspertrådgivningen] og fik en lang og rigtig god sparring omkring, hvad mine handlemuligheder var i forhold til en pige, som var i en rigtig svær situation. (...) Jeg havde simpelthen en lang liste af ting, hvor jeg tænkte: ”Hvad fanden gør jeg her?” Jeg var handlingslammet i en eller anden forstand. Jeg havde brug for at vende situationen og mine muligheder. (...) Sparringen gik ud på, at jeg ikke skulle være så konkret, men jeg skulle byde mig til – som ressource. Og det gjorde jeg så, og det var jeg i en længere periode med den her unge pige. Så det var rart, at det var en mulighed [at få rådgivning]. (UU-vejleder 2)

Det var dog langt fra alle de interviewede vejledere, der havde haft behov for at trække på fx Etnisk Ung i de sager, som de mødte i deres arbejde.

Som beskrevet først i dette kapitel indgik det også i initiativ nr. 8, at der skulle udarbejdes elektronisk informationsmateriale. Dette materiale var det ikke alle de interviewede vejledere, som kendte, og ingen havde benyttet sig af det. Samtidig gav de interviewede vejledere ikke udtryk for, at de havde haft et behov for materiale, som de ikke havde fået opfyldt.

Fra UU-Danmark hører vi endvidere, at informationsmaterialet blev revideret på baggrund af oplæg og diskussioner på kurserne for UU-vejledere. På baggrund af nogle af Dialogkorpsmedlemmernes erfaringer måtte man således ...

... undervejs skærpe nogle elementer i det skriftlige materiale. Vi lavede faktisk en revidering af det efter den første runde af kurser. Det gik op for os, at der var noget med en skærpet indberetningspligt, som måske skulle have lidt mere fylde. Blandt andet var der en kvinde, som fortæller, hvordan hun blev tvangsgift som mindreårig og sendt ud af landet. Og der er ikke en eneste professionel voksen, som reagerer på det. Og det er simpelthen lovstridigt. Så der er nogle elementer i det her, som ikke bare handler om almindelig konfliktkyhede eller misforstået tolerance, men som også er, at man bliver nødt til at være meget klar på [lovgivningen]. (Interview, UU-Danmark)

Efter at projektperioden nu er udløbet, fortæller UU-Danmark, at dette informationsmateriale ikke længere bliver opdateret.

3.11 Samlet vurdering af initiativ 7: Kursus for vejledere i regi af UU-Danmark

Initiativet for UU-vejledere med flere var økonomisk set det mindste af de tre undersøgte initiativer: Det drejede sig om et kursus af én dags varighed. Det blev afholdt seks gange – tre gange i 2013 og én gang i hvert af årene 2014-2016. Omkring 30-35 personer deltog på hvert kursus, og alle kursusgange blev relativt hurtigt overtegnede. I alt deltog 198 personer på kurserne, og der har altså været efterspørgsel blandt praktikere på denne form for opkvalificering.

På baggrund af såvel de tilgængelige evalueringer som interview med syv vejledere, der havde deltaget i kurserne, samt med en repræsentant for UU-Danmark og med nuværende og tidligere medarbejdere i SIRI fremgår det, at der gennemgående har været stor tilfredshed med disse kurser. En kritik, der rejses af nogle kursusedtagere er, at varigheden på kun én dag satte sine begrænsninger for, hvad der kunne nås. Nogle deltagere oplevede i den forbindelse, at der dermed ikke var tid til tilstrækkeligt med nuanceringer og diskussioner på kurset. Samtidig er det ofte nemmere for fagprofessionelle at deltage på en enkelt kursusdag. Da en del fagfolk anser æresrelaterede konflikter for at være en nicheproblematik, de kun sjældent møder i deres arbejde, synes valget af et endagskursus – uanset et sådant kursus' begrænsninger – at være et fornuftigt valg.

I forhold til at kurserne var oprettet med henblik på deltagelse af forskellige former for vejledere på gymnasieniveau, overraskede det arrangørerne, at også et mindre antal fagfolk fra andre professioner deltog. Det drejede sig bl.a. om ansatte i politiet. Disses deltagelse på kurserne kan tyde på, at kurset har kunnet imødekomme et behov, der måske ikke har været nemt at tilgodese ellers. Det kan have drejet sig om faglige behov i relation til æresrelaterede konflikter. Derudover kan kurset have været attraktivt, fordi det gav mulighed for at mødes om et bestemt emne på tværs af faggrupper. Sådanne fælles kurser på tværs af faggrænser kan medvirke til at styrke samarbejdet, hvilket der kan være god brug for i indsatsen imod æresrelaterede konflikter. Samtidig er "fælles uddannelse" også en af flere samarbejdsformer, der kan bidrage positivt til det tværsektorielle samarbejde (Whiteford m.fl., 2014).

En tilretning i forhold til den oprindelige projektbeskrivelse var, at en planlagt erfa-gruppe af vejledere med særlig ekspertise i problemstillingen kun fik en kort levetid. I stedet har vejledere med behov for sparring kunnet rette henvendelse til Etnisk Ung, LOKK eller SIRI. Beslutningen om at nedlægge den planlagte erfa-gruppe ser ud til at have været velbegrundet. En hyppigt forekommende problemstilling ved etablering af særlige indsatser som den her undersøgte er nemlig, at der opbygges parallelle strukturer til allerede eksisterende tiltag. Dette kan både skabe såvel unødigt ressourceforbrug og forringe mulighederne for at få kvalificeret hjælp. De midler, der blev til overs ved nedlæggelsen af erfa-gruppen, blev i stedet brugt til at afholde et kursus i 2016.

Samlet set ser dette initiativ ud til at have været en succes: Med et begrænset budget er det lykkedes at tilføre udvalgte UU-vejledere kompetencer på området, som de selv beskriver som nyttige og vigtige. Uanset at en del af kursusedtagerne havde et udmærket kendskab til problematikken inden kursusedtagelsen, fortæller også erfarne vejledere, at de fandt kurset relevant.

Kursets relevans skyldes bl.a., at UU-vejledere, fastholdelsesvejledere med flere primært arbejder med unge mennesker på omkring 16-20 år. Erfaringer viser, at det er på dette tidspunkt i livsforløbet, at mere alvorlige æresrelaterede konflikter i forhold til forældres (manglende) accept af kæresteforhold og pres i forhold til ægteskab kan komme på dagsordenen. Dette stemmer også overens med, at æresrelaterede konflikter ofte har en kobling til udøvelse af seksualitet, og at

etniske minoritetsunge har en senere seksuel debut end majoritetsdanske unge (Liversage & Christensen, 2017, s. 151-152, se også afsnit 3.7).

Fra de fleste af disse vejledere hører vi dog også, at det ikke sker særlig tit, at de arbejder med noget, der klart kan betegnes som æresrelaterede konflikter. Det hænder dog, og her oplever de interviewede vejledere generelt, at deres vidensniveau er blevet øget, og at de fx er mere sikre på, hvor de selv – eller den unge – kan få hjælp til vanskelige problemstillinger.

Kurset har dog også givet relevant viden om et bredere emnefelt, der omfatter dels negativ social kontrol, dels det mere generelle samarbejde med etniske minoritetsfamilier. Et centralt tema her er de unges muligheder for at deltage på lejrskoler, og hvorledes man som uddannelsesinstitution griber det an, hvis ikke alle unge som udgangspunkt har mulighed for at deltage. Andre problemstillinger kan være uddannelsesvalg og samspillet med forældrene, hvis de unge har vanskeligheder ved at opfylde de høje forventninger, deres forældre kan have til dem, altså ikke nødvendigvis "æresrelaterede konflikter" og "negativ social kontrol". Med den klare interesse for, og de positive vurderinger af, denne indsats, synes den at være et format, som med fordel kan videreføres.

4 VEJLEDERROLLEN OG ARBEJDET PÅ OMRÅDET

På tværs af interviewene med grundskolevejledere og UU-vejledere er der mange ligheder. Det angår såvel de måder, hvorpå de omsætter de opkvalificerende indsatser til praksis og de udfordringer, som de oplever for arbejdet med æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol. Da grundskolevejllederindsatsen var af større omfang end UU-vejllederindsatsen (der ikke inkluderede øremærket arbejdstid), dominerer citater fra grundskolevejlederne i dette kapitel. Udfordringer i forhold til, hvordan man fx identificerer "negativ social kontrol" i det daglige arbejde, er dog også nogle, der har relevans for UU-vejlederne.

4.1 Udbytte af kurserne – viden og øget refleksion om emnet

I kapitel 2 og 3 har vi set flere eksempler på vejlederes overvejelser om, hvorvidt et givet forhold skulle fortolkes som en legitim forældrepraksis, som man fra skolens side skulle respektere, eller om det i stedet var noget, man som vejleder skulle gribe ind over for og søge at ændre. Den enkelte vejleder kunne således være i tvivl om, præcist hvor forskellige grænser skulle drages i et noget uklart og kompliceret felt. På linje hermed viser denne undersøgelses data også, at der kan være forskelle på en sådan grænsedragning de forskellige vejledere imellem. Hvor der er klar enighed om, at visse praksisser er "over grænsen", kan der i andre være forskelle mellem, om noget anses for at være "(negativ) social kontrol" eller ej. Sådanne forskelle kom tydeligt til syne på den netværksdag for grundskolevejledere i april 2017, som VIVE deltog i – se boks 4.1.

Boks 4.1 Øvelse – hvordan ser social kontrol ud i praksis?

På netværksdagen indgik forskellige aktiviteter for de 12 deltagere fra Hvidovre og Aalborg kommuner. En øvelse – en såkaldt "stoleleg" – starter med, at facilitator læser forskellige udsagn op om, hvad social kontrol er. De vejledere, der er enige i udsagnet, rejser sig herefter op og bytter plads. Vejlederne selv kan derefter byde ind med udsagn, der starter med "social kontrol er..." og ved selvsyn erfare, hvor mange af kollegerne, der tilslutter sig udsagnet.

Noget af øvelsen forløb som følger:

- "Social kontrol er, når jeg siger til min søn, at jeg skal ringe til Eskilds far, hvis du skal sove dér i nat" (2 personer bytter plads).
- "Social kontrol er, når jeg kender adgangskoden til mit barns sociale medier". (12 personer bytter plads)
- "Social kontrol er, når et barn ikke må overvære et luciaoptog, fordi det er fra Jehovas Vidner" (12 personer bytter plads).
- "Social kontrol er, når to seksårige diskuterer, om man må spise under ramadanen" (2 personer bytter plads).
- "Social kontrol er, når en pige ikke må gå til sit fritidsjob uden at blive fulgt af slægtning" (12 personer bytter plads).
- "Social kontrol er, når et børnehaveklassebarn ikke må komme i SFO og lege med de andre" (5 personer bytter plads).

Øvelsen fortsætter med, at deltagerne skal reflektere over, hvad der kan betegnes som *negativ* social kontrol, altså hvad der fx kan opleves krænkende for børn og unge.

Den refererede øvelse demonstrerer – og giver en bevidsthed om – at forskellige vejledere opfatter ting forskelligt. Øvelsen er dermed også en måde, hvorpå vejlederne kan lære hinanden og hinandens forståelse af, hvad der er (negativ) social kontrol, bedre at kende. Et væsentligt element i øvelsen er det afsæt, den giver for en diskussion omkring forskelle og ligheder i, hvad der skal betegnes som (negativ) social kontrol. Øvelsen eksemplificerer også de evaluerede kursers generelle tilgang: At man søgte at styrke deltagernes evner til refleksion og dialog, frem for fx at undervise ud fra en "facitliste" på området.

Tilgangen lod til at styrke deltagernes evner til at reflektere over, hvordan de selv gik fra et *tegn* til en *fortolkning*. Fx fortæller en af grundskolevejlederne, at hun på kurset blev klar over, at hun selv kunne lide af en grad af "tunnelsyn", hvor hun for hurtigt troede, at en sag, der implicerede etniske minoriteter, handlede om "noget æresrelateret", selvom dette måske ikke var tilfældet. Konkret tog hun på en af kursusdagene en sag op i gruppearbejde sammen med en facilitator, som var en ung mand med etnisk minoritetsbaggrund:

Det var om en pige, jeg havde snakket rigtig meget med. Hun havde fået en kæreste, der ville bestemme rigtig meget over hende. Og så siger [facilitator]: "Jamen, det kan også godt være, at han simpelthen bare er en vildt jaloux ung mand, og at det måske ikke handler om religion, eller at han er muslim". For man har tunnelsyn – nu sidder vi på det her kursus, og så handler det bare om det [æresrelaterede konflikter]. Så jeg prøver rigtig meget ikke at være forudindtaget og sige: "Hvad handler det faktisk om, det her?" (Vejleder H3)

Gruppearbejdet hjalp altså denne vejleder til at være mere åben og konkret i sin forståelse af en given sag. Tilsvarende fortæller en anden grundskolevejleder om, hvordan hun fik input til en bredere forståelse for udfordringer, der kan afholde forældre fra at lade deres børn komme med på lejrskole. På kurset hørte hun nemlig følgende fra en af de professionelle oplægsholdere:

[Oplægsholderen] sagde, at hun havde været med til nogle samtaler med en mor [hvis datter ikke måtte komme med på lejrskole], hvor det viste sig, at moren ikke var bange for, at datteren gjorde noget forkert. Men de havde boet i en flygtningelejr, og dér forsvinder børn altså. Så valgte man fra skolens side at invitere moren med, og efter et par dage var moren så tryk, at hun tog hjem igen. Dé tænk jeg, at der sagtens kan være tilfælde, hvor vi tror, at familien tænker, at der kan ske noget med pigen, som gør, at hun ikke er ærbar mere, men hvor der kan være noget andet på spil. Det har vi ikke været gode nok til at spørge ind til. (Vejleder A3)

De to grundskolevejledere fortæller her om positive oplevelser af, at ikke alt skyldes "noget æresrelateret", men at der kan ligge andre ting bag en given adfærd, som fx en kærestes kontrol, eller en mors uvilje mod datterens lejrskoletur. Denne mere nuancerede forståelse af en kompleks virkelighed danner dermed kontrast til en UU-vejleders oplevelse fra sit kursus, hvor hun (som nævnt i afsnit 3.4) ud fra oplæggene fik en oplevelse "lidt som om, at alt var æresrelateret, og det er jeg ikke enig i" (UU-vejleder 4). Ud over at forskellige individer kan opleve det samme kursus meget forskelligt, kan denne forskel i oplevelserne af de to kurser også ses på baggrund af, at UU-vejleder-kurset kun var af én dags varighed. Det er i sagens natur meget begrænset, hvor mange nuancer man kan få med på et sådant kursus – set i forhold til grundskolevejledernes kursus, hvor der var bedre muligheder for nuancering og refleksion.

4.2 Om tegn og fortolkning

Især på de lidt længere grundskolevejlederkurser var der et fokus på, at man som vejleder, lærer mv. både skulle være opmærksom på *tegn* hos børn og unge og være reflekativ i sin *fortolkning* af disse tegn. I forlængelse heraf fremhæver flere vejledere, hvordan de i forlængelse af indsatsen har en øget viden med sig, men at de også passer på med at drage for hurtige konklusioner, når de fx ser tegn på, at et etnisk minoritetsbarn ikke trives. Som vejleder H2 udtrykker det her:

Vi skal ikke diagnosticere med det samme. Men vi skal vide, at det kan være det her [noget æresrelateret] – men det kan også være noget andet. Alle kender de her tegn med at være bedrøvet eller udadreagerende. Det kan skyldes mange ting. Det kan være forældre, der er ved at gå fra hinanden, eller hvad ved jeg. (Vejleder H2)

Det var med andre ord vigtigt for vejlederne at have en åben tilgang til eleverne: Blot fordi eleven har etnisk minoritetsbaggrund, behøver det på ingen måde at dreje sig om "noget æresrelateret". Som en grundskolevejleder fra Hvidovre fortæller om sit arbejde:

Jeg starter med at se på barnet og sige: "Hun trives altså ikke". Og så står æresrelaterede konflikter et eller andet sted på den der lange liste [over potentielle problemer, barnet kan have]. (...) Så må jeg være nysgerrig – lege detektiv: "Hvad går det her ud på? Er du uvenner med veninderne?" Det er det rigtig tit. Men så kan man spørge: "Hvordan er det derhjemme? Må du gerne være ude om aftenen? Må du gerne have en kæreste?" "Nej, det må jeg ikke." "Hvad siger din storebror?" Så man kan tage de snakke. Og nogle gange vil de ikke svare. Og så – fair nok – men så ved vi, at nu har han [vejlederen] sagt det højt. [Og så tænker den unge måske:] "Måske skulle jeg gå derhen næste gang?" (...) Hvis man hele tiden – bare fordi det er en muslimsk pige – putter det ned i den samme kasse, så er det svært at se, hvad der handler om weltschmerz og det at være teenager, og hvad der handler om at være skidesur på sin lillebror. Og hvad der handler om, hvad forældrene siger, man ikke må. Man skal få det skilt lidt mere ad. Og det er vi blevet skarper på. (Vejleder H4)

Denne vejleder beskriver, hvordan det kan være et "detektivarbejde" at afklare, hvad der kan ligge bag, hvis en elev ser ud til at trives dårligt. Her kan der ligge lige så mange forskellige ting bag hos fx en muslimsk pige som hos alle mulige andre elever. Man skal med andre ord passe meget på ikke at "putte det ned i den samme kasse" og fx forvente, at det handler om for stram forældrekontrol. Samtidig bør der være en opmærksomhed på, at æresrelaterede konflikter er én mulighed blandt mange.

"Tegn" på mulige problemer med negativ social kontrol kan ses i andet end blot de unges opførsel. For eksempel fortæller en vejleder om, at en kollega henvender sig til hende med bekymring over, hvad der kan ligge bag en stil, som en etnisk minoritetselev har skrevet:

Ved at jeg har fået mere kendskab til det [æresrelaterede konflikter mv], har det gjort, at der er nogle [kolleger], der kommer og spørger til det. Der var faktisk én, der kom med en dansk stil, hvor hun siger: "Jeg tænker social kontrol, når hun skriver sådan dér. Hvad tænker du?" Så fik vi en fin snak om dette, og så gik [læreren] tilbage og snakkede med pigen (...) [Stilen handlede om] noget med ikke at måtte være ude, for så kunne der ske noget. Min kollega spurgte så: Er det sådan, at hun ikke måtte komme nogen steder? – det var vi blevet enige om, at hun skulle spørge ind til (...) Det viste sig så, at det var noget helt andet, der var på spil. (Vejleder A3)

Med en viden om, at det kan være svært "at spotte" de elever, der udsættes for noget, der kan betegnes som negativ social kontrol, har kurserne altså gjort vejlederne selv mere opmærksomme på at kigge efter tegn på sådan en kontrol og søge at afklare, hvad der ligger bag – gerne ved at tale med de unge selv om det, som vejlederne observerer. I nogle tilfælde – som vejleder A3 fortæller om her – har vejledernes øgede kompetencer på området også gjort, at kolleger henvender sig med overvejelser om elevers trivsel. Samtidig er det ikke alle mistanker, som viser sig at have bund i virkeligheden.

Bevidstheden om, at der kunne være forskellige årsager til det samme fænomen, influerede også på de måder, man på skolerne søgte at arbejde forebyggende på området. Som en vejleder fortæller i forhold til børnefødselsdage:

Vi har også nogle få familier, hvor børnene ikke må deltage i fødselsdage. Men er det social kontrol? Eller er det manglende kendskab til, hvad en dansk fødselsdag er? Så det prøver vi at gøre meget ud af i de små klasser – hvor vi fortæller om, at fordi man bliver inviteret til fødselsdag, så behøver man ikke selv at invitere til fødselsdag. For der kan godt være nogle, der ikke kan overskue at skulle invitere. Og det behøver man ikke. (Vejleder A3)

God information til etniske minoritetsfamilier er altså et middel, man kan bruge til at forebygge det, der fra en overfladisk betragtning kunne ligne (negativ) social kontrol.

4.3 Hvor og hvordan trækker man grænserne?

Som det fremgår, kan et "tegn", der umiddelbart tyder på (negativ) social kontrol, være et tegn på noget andet. Det kan dog også være tegn på negativ social kontrol – hvilket rejser spørgsmålet, om kontrollen har en karakter, som gør, at vejlederne skal søge at gribe ind over for den. Det er et meget væsentligt emne, som der ingen lette svar var på, og som gjorde det væsentligt, at lærerne reflekterede over deres egne praksisser. En sådan refleksion, såvel som kommunikation med kolleger om, hvad man hver især anser for acceptabelt/uacceptabelt, var også det, som "stoleøvelsen" for grundskolevejlederne skulle fremme (se boks 4.1, kapitel 4).

En vejleder beskriver problemstillingen således:

Vi er alle enige om, at ingen skal tvangsgiftes eller forfølges. (...) [Men] selv om man er 24 år og bor hjemme, så kan man være underlagt familiens regelsæt: "Når du bor her, så må du ikke være ude til klokken ét om natten", for eksempel. Hvordan skal den løses? Er det en kontrol, eller er det ikke en kontrol? Jeg opfatter det måske ikke som en kontrol. Og så synes min nabo måske noget andet. Det er vigtigt at få diskuteret – hvad er det, og hvornår kan jeg se, at der er en æresrelateret konflikt eller kontrol? (UU-vejleder 4)

Når vejlederne vurderer, om de skal gribe ind i en given ungs situation eller ej, kommer det i høj grad til at handle om den bredere trivsel. Det sker netop ud fra en forståelse for, at unge kan blive opdraget på en lang række forskellige måder, som alle kan være fuldt legitime. To vejledere fortæller følgende:

Jeg har jo også social kontrol med mine børn. Min datter på 19 år skal skrive hjem om, hvor hun sover. Det er opdragelse. Men lige så snart den sociale kontrol forhindrer den unge i at leve et selvstændigt, frit liv, så bliver det for meget. (Vejleder A5)

Hvornår er det reelt bare den måde, som vi hjemme hos os vælger at opdrage vores barn på? Fordi der er en grænse for, hvor meget vi egentlig kan tillade os at gå ind og blande os i det. Og så kommer man tilbage til at tale om social kontrol. Hvis der er en negativ social kontrol, så er det, vi skal reagere. Men der er altså også mange, hvor det bare er deres opdragelsesmønster, der er på den måde. I nogle af de snakke, vi har haft i vores netværk, handler det om, at hvis skolen oplever, at den unge bliver svækket i sine sociale relationer, så synes jeg godt, at man kan betegne det som negativ social kontrol. Hvis det er noget, hvor man kan sige, at den unge giver afkald på nogle ting på grund af et mønster i den pågældende familie, men man kan se, at det rent faktisk ikke har en skadelig effekt i hverken undervisningsøjemed eller i relationsarbejdet med den unge, jamen så skal man måske sige: "Så er det så den måde, de takler det på i den familie". Men jeg synes hele tiden, at vi er opmærksomme på, om en given sag eller konflikt har en negativ påvirkning på relationerne og på klassekammeraterne". (Vejleder H1)

I en familie kan man også – som vejleder A5 beskriver det ovenfor – have aftaler om, at en hjemmeboende datter (uanset at hun er fyldt 18 år og dermed er personligt myndig) informerer sine forældre om, hvor hun eventuelt sover, hvis hun ikke kommer hjem, uden at dette skal opfattes som negativ social kontrol. Som vejleder H1 fremhæver, er dialogen med de andre fra netværket vigtig i forhold at afgøre, hvad der er hvad, og "barnets tarv" er her et vigtigt pejlemærke. Hvis man iagttager noget, hvor barnet enten ser ud til at trives dårligt eller bliver begrænset i forhold til "det, som er alment muligt for andre børn og unge" (vejleder A3), skal man overveje at intervenere.

Samtidig peger vejleder A3 dog også på en fare, nemlig at ens fortolkning afhænger af, hvilken familie det er, frem for kun af, hvad der foregår i familierne: "Der findes jo også danske børn og unge, som må mindre end de andre, uden at jeg tænker, at det er negativ social kontrol – men forældre, som har lidt strengere opdragelse." En mulig udfordring kan altså være, at vejlederne kan komme til at "dømme" noget som "negativ social kontrol" i en etnisk minoritetsfamilie, som de i en majoritetsdansk familie ville have fortolket som noget andet, nemlig "strengere, men legitim, opdragelse". I det første tilfælde kunne de således føle sig kaldet til at intervenere, mens de i det andet tilfælde ville lade familie leve efter sine egne principper. Forskning dokumenterer, at fagfolk kan have en tendens til at vurdere identisk adfærd mere negativt, når den udøves af minoritetsfrem for af majoritetsborgere (Gilliam, 2006; Schram m.fl., 2013).

Citaterne i dette afsnit peger således igen på de vanskeligheder, der kan være i at afgrænse og identificere et fænomen som "negativ social kontrol" – en identifikation, der skal ligge til grund for efterfølgende handling. En vigtig rettesnor her er naturligvis den gældende lovgivning, men samtidig er vurderinger af, hvornår et barns trivsel fx skal anses for at være truet, langtfra altid lette at foretage i praksis.

En anden vejleder (UU-vejleder 1) omtaler det samme emne og siger eksplicit, at kurset fik hende til at reflektere mere over hendes eget værdimæssige ståsted i arbejdet med eleverne:

Noget af det, jeg tænkte over bagefter – ikke fordi det ikke var der inden, men det kom mere i fokus – [det er:] "Hvad er mine værdier, og hvad er andres?" Og det, at det er andres, gør dem ikke nødvendigvis dårligere. Det er ikke nødvendigvis min måde at leve på, som er den bedste. (UU-vejleder 1)

Denne vejleder påpeger her en central udfordring i arbejdet, som man løbende må forholde sig til: Hvornår søger man at gribe ind, fordi børn har behov for hjælp? Og hvornår intervenserer man

reelt, fordi man møder noget, som ikke er "dansk" nok, uden at denne anderledeshed nødvendigvis udgør et problem? Og hvordan bliver man i stand til at skelne imellem disse ting uden at ende i hverken "berøringsangst" eller "etnocentrisme"? Sådanne spørgsmål er ikke nemme at besvare, hvilket kan være en udfordring i vejledernes arbejde.

4.4 Hvad gør man, når man er i tvivl?

Som det fremgår, kan vejlederne og deres kolleger have god brug for at tale med andre om, hvordan de skal fortolke det, de iagttager, og hvordan de skal handle i forlængelse heraf. På grundskoleniveau kan netværket inden for og på tværs af de to deltagende kommuner give relevante sparringspartnere, hvor man fx kan diskutere et emne som det følgende:

Det kan være: "Hvad stiller jeg lige op med denne her pige, som fortæller mig noget, men siger, det skal være hemmeligt. Men det kan det ikke være, for jeg skal handle. Hvordan tager jeg den snak med hende?" Om det så er en lokal kollega eller en Aalborg-kollega [jeg vender det med], det er lige meget. Men at få vendt det med én, der kan sparre. Og sige: "Husk nu, hvis det er noget med at slå, så ikke noget med at sige det til forældrene". (Vejleder H4)

I citatet fremhæver vejleder H4 også, at man i potentielt æresrelaterede konflikter skal have en skærpet påpasselighed i forhold til at kontakte forældrene, da det i nogle tilfælde kan udgøre en sikkerhedsrisiko. Den alvor, som der kan være i sager på området, kan også i sig selv øge vejledernes behov for sparring og støtte. Som vejleder H3 siger:

[Arbejdet her] kan være så skelsættende for den unge, så jeg får et kæmpe ansvar. Det kan virkelig være, at det her barn skal fjernes efter snak med forældrene. Den ville jeg nok ikke tage alene, så jeg ville vende det med mit netværk – eller ringe ind til en af konsulenterne [fx i SIRI]. (Vejleder H3)

Den alvor, der kan være omkring de (dog ret sjældent forekommende) alvorligere æresrelaterede sager, var også det, der hurtigt medførte nedlæggelsen af UU-vejledernes særlige erfa-gruppe, da man har behov for reel ekspertbistand, hvis man kommer i berøring med en af de mere alvorlige sager.

4.5 Kan man stole på det, man får at vide?

Et sidste tema, der skal behandles i dette kapitel, er oplevelser af, at dialogen imellem skole og forældre kan udfordres i forhold til, om man altid kan stole på det, man får at vide. Kommunikation, især om sårbare emner, er afhængig af tillid. Er denne tillid ikke til stede, kan det føre til, at forældre fx fortier problemer, eller fortæller det, de måske tror, lærerne helst vil høre, frem for at sige tingene mere, som de er. Modsat kan forældrene også nære en mistro til det, lærerne fortæller dem. Når lærerne garanterer, at de vil have fuld kontrol med, hvad alle elever på en lejrskole foretager sig, kan det også vise sig – som vi hører om i afsnit 3.5 – at være ude af trit med virkelighedens begivenheder. Mistro, uanset om den er ensidig eller gensidig, er samtidig noget, der kan vanskeliggøre vejledernes arbejde. Det kan fx spille ind, når vejledere søger at fortolke tegn, de har observeret, og i forlængelse heraf ønsker at indhente mere information. Dette var også et tema, der blev berørt på kurserne:

Igennem vores uddannelsesforløb har vi jo også fået fortalt, at man [unge etniske minoriteter] helst ikke fortæller noget. Man lyver også gerne, hvis det er nødvendigt for at sikre, at der er ro på bagsmækken hos familien. (Vejleder H2)

Denne vejleder nævner at have været i berøring med mindst to sager, hvor han havde en klar fornemmelse af ikke at få sandheden at vide. Det gjorde det meget vanskeligt for ham at handle, og det var en kilde til frustration. Den ene sag handlede om en elevs (manglende) mulighed for at deltage i en lejrskole: Om denne pige og hendes forældre fortæller han følgende:

Vi havde lige haft det der enkeltvise forældremøde, man har en gang om året, hvor vi havde sagt, at vi glædede os til at have pigen med [på lejrskole]. Og [forældrene] sidder begge to og siger: "Ja, ja, det bliver også hyggeligt". Men bagefter kom der ikke en klar udmelding [om pigens deltagelse eller ej] – de trak den og trak den. Og så siger de, at hun skal til øjenlægen.

Det er en pissesvær sag at stå med, for hvad er det, vi reelt står med? Har vi nogen konkrete ting på det, eller er det en formodning eller en antagelse, vi har? Så derfor ringede jeg til [SIRI] for at få rådgivning. [De] kunne godt forstå mit dilemma, men jeg fik ikke noget brugbart (...) Og den står stadig hen i det uvisse. Jeg har ikke gjort andet, end at jeg har gjort faren udtrykkeligt opmærksom på det uhensigtsmæssige i, at hans datter skal til øjenlæge, når klassen skal til Jylland. Jeg sagde [også], at denne her lejrskole var varslet [året før]. "Ja, men" [siger faren], "man kunne ikke lige åbenbart rykke en øjenlægetid, for det var svært at få tid". Altså ... Så hun endte med ikke at komme med. Men hun var i konstant korrespondance med en anden muslimsk pige fra klassen, der fortalte hende, hvor sjovt og hyggeligt det var. Det var rigtig ærgerligt. (Vejleder H2)

Denne vejleder regner med, at "tiden hos øjenlægen" var faderens påskud for at holde sin datter hjemme fra lejrskole. Samtidig har en sådan behandlingstid en legitimitet i skolesystemet, som vejlederen ikke kan tilsidesætte – og heller ikke i den telefoniske rådgivning hos SIRI er der umiddelbart råd at hente. Eksemplet viser de vanskeligheder, vejlederne kan møde i deres arbejde.

Faderens brug af "øjenlæge-undskyldningen" ses som hans tilpasning til en situation, hvor det ikke er muligt blot at kræve sit barn undtaget fra lejrskole. Familiens åbenbart stærke ønske om, at datteren ikke deltager i lejrskole, bliver altså muliggjort ved det, som vejleder H2 helt klart *tror* er en usandhed. Det er dog en situation, der som beskrevet er vanskelig at agere i forhold til. Man må også formode, at en sådan (mulig) løgn generelt udfordrer det tillidsfulde samarbejde imellem skolen og forældrene. Samtidig peger eksemplet også på, at nogle familier anser det for meget vigtigt, at døtre fx ikke overnatter sammen med drenge, og at de vil gå langt for at sikre, at det undgås.

I forlængelse af emnet om oprigtighed i kommunikationen beskriver boks 4.2 to eksempler fra en anden familie, hvor vejleder H2 *tror*, at der ikke kommunikeres oprigtigt om en pige, der løber hjemmefra og hendes søster, der ikke skal med på lejrskole. Sådanne oplevelser, som kan være svære at få endeligt afklaret, er noget af det, som gør arbejdet på området udfordrende.

Boks 4.2 Case om forestillinger og formodninger.

En vejleder/skolelærer fortæller:

[En pige fra 8.klasse] stikker af hjemmefra og er væk hele weekenden. Så et andet barns mor ringer til klasselæreren og siger, at denne her pige er hos dem, og hun vil ikke hjem. Klasselæreren taler også i telefon med pigen, hvor hun grædende fortæller, at hun ikke gider alle de opgaver – hun skal passe de små og det ene og det andet og det tredje. Så derfor er hun løbet hjemmefra – og hun vil ikke hjem til sine forældre. Der bliver så sat alle de her ting i værk: Forældrene bliver orienteret, og hvis hun ikke skal hjem, hvor skal hun så hen? Det ender så med, at hun kommer hjem til [nogle slægtinge].

Mandag kommer hun så i skole, og klasselæreren tager hende ud og spørger, hvordan det går, og alle de der ting, man nu spørger om, for at sikre sig, at barnet har det godt. Og hun siger, så: "Nå, men det var ikke noget". Hun slår det hen, som om det overhovedet ikke har fyldt noget eller betydet noget. Og det rystede faktisk denne her lærer lidt og gjorde hende endnu mere bekymret. For hvad er det et forsøg på? Er det et forsøg på at dække over noget, der ikke skal foregå? Hun kunne have sagt: "Nå ja, det var noget lort". Så havde det været mere spiseligt, men det der med, at hun bare slår det hen med, at hun var lidt fjollet.

[Senere skal den samme piges søster ikke med på lejrskole, hvilket vejleder H2 søger at tale med hende om]:

Der var så en eller anden vag undskyldning [for ikke at deltage], som hun dækkede sig ind bag. Sådan er det jo med det her arbejde: Vi har nogle forestillinger, og så kigger vi efter, om det passer ind i det billede. Men det er svært. Det må jeg sige. (Vejleder H2)

Vejlederen oplever ikke at vide så meget om pigens situation – hverken før eller efter, at hun i en weekend stikker af hjemmefra. Hun nærer dog en bekymring for pigen, men kan ikke få afklaret, om der er grund til det. En stærkere relation og en højere grad af tillid imellem vejleder (eller eventuelt klasselærer) og den nævnte pige ville måske kunne gøre det muligt at få bedre viden om pigens situation. Dermed ville man også bedre kunne afklare, om hun eventuelt kunne have brug for hjælp og støtte – og på hvilken måde. Denne tillid synes dog ofte at være begrænset, uanset vejledernes specialfunktion, hvilket i praksis vanskeliggør deres arbejde på området.

4.6 Sammenfatning

I interviewene med såvel grundskolevejledere som UU-vejledere m.fl. hører VIVE om et arbejde, der udspiller sig i et kompliceret felt. En del vejledere oplever, at det kan være udfordrende at identificere de fænomener, de bør beskæftige sig med: Vejledere kan opleve, at de begreber, de arbejder ud fra, ikke altid er præcise og tilstrækkelige. De kan opleve, at der er begrænset tillid mellem vejledere og elever/forældre, hvilket kan begrænse den viden, de har om elevernes forhold og behov. Og de kan opleve at møde decideret misinformation, som gør det vanskeligt for dem at agere på området. Oplevelser af en sådan misinformation er desuden i sig selv med til at svække tilliden parterne imellem.

Vejledernes oplevelser peger på de udfordringer, der er i arbejdet på området, og understreger vigtigheden af, at der er et rum for dialog og refleksion for løbende at skabe mening og retning i arbejdet. Skabelsen af et sådant rum har – om end i begrænset omfang – været et element i de to undersøgte indsatser, og erfaringerne herfra understreger den fortsatte betydning af at fremme et sådant refleksionsarbejde. På baggrund af udfordringerne med fortolkninger og grænsedragninger på området kan man også overveje, hvordan arbejdet fremadrettet bedst kan rammesættes. Her

kan en klarere kobling til eksisterende regelværk om fx børns rettigheder muligvis være brugbart for at forankre fagpersonernes vurderinger af, hvad der fx skal anses for negativ social kontrol.

5 DIALOGKORPSET

Boks 5.1 Initiativ nr. 25: Dialogkorps af unge og forældre

”Social- og Integrationsministeriets Dialogkorps, bestående af frivillige unge kvinder og mænd, skal fortsat holde oplæg og gå i dialog om æresbegreber, tvangsægteskaber, religiøse vielser, ligestilling mellem kønnene mv. med andre unge piger og drenge på skoler, i ungdomsklubber og foreninger. For at nå nydanske forældre og komme i dialog med dem om disse emner udvides Dialogkorps til at også at have forældre blandt korpsets frivillige. Dialogkorps af forældre skal bl.a. besøge og gå i dialog med forældregenerationen i etniske minoritetsforeninger, boligforeninger, klubber mv.” (Social- og Integrationsministeriet, 2012, s. 52).

Strategiens initiativ nr. 25 er Dialogkorps, som er en videreførelse af det rollemodelkorps vedrørende æresrelaterede konflikter, der blev etableret i 2008. I forbindelse med lanceringen af den nationale strategi mod Æresrelaterede Konflikter i juli 2012 blev det eksisterende ungekorps fortsat, og det blev udbygget med et forældrekorps.

Korpsets hovedformål er at arbejde med holdningsbearbejdning blandt unge og forældre med etnisk minoritetsbaggrund med henblik på at forebygge fx tvangsægteskaber og lignende undertrykkelse. Det langsigtede formål med projektet er således, at færre unge udsættes for æresrelaterede konflikter, at flere unge modtager hjælp, og at flere forældre modtager rådgivning. Nogle af korpsets delmål er desuden at gøre unge mere bevidste om menneskerettigheder og ligestillingsprincipper, at skabe debat og refleksion om fx tvangsægteskaber og at gøre unge med udfordringer mere bevidste om deres muligheder for at få hjælp.

Dialogkorps er knyttet direkte til SIRI, der står for blandt andet booking af oplæg og afregning med Dialogkorpsets medlemmer, der honorarlønnes for deres arbejde. Det er også SIRI, der står for årlige weekendworkshops for Dialogkorps-medlemmerne, for udsendelse af et nyhedsbrev og for at rekruttere nye medlemmer til korps. Medarbejdere fra SIRI deltager endvidere aktivt i nogle af Dialogkorpsets arrangementer.

Dialogkorpsets oplæg holdes normalt enten for unge eller for forældre, men kan også rette sig imod fx mentorer eller frivillige. De klubber, skoler, beboerforeninger og lignende, som ønsker et Dialogkorps-oplæg, betaler normalt ikke for det. I perioden har Dialogkorps også (som det fremgik af kapitel 2 og 3) holdt en del oplæg for fagpersoner. Da sådanne oplæg ikke var en del af den oprindelige strategi, er finansieringen af dem lagt over i en anden pulje.

5.1 Korpsmedlemmerne og deres arbejde

Alle medlemmerne af Dialogkorps har etnisk minoritetsbaggrund, primært med oprindelse i forskellige lande i Mellemøsten og Sydøstasien. Ungekorpsets ca. 25 medlemmer er i mange tilfælde født i Danmark, mens de ca. 10 medlemmer af forældrekorps hyppigere er født i udlandet.

Korpsmedlemmernes personlige erfaringer med æresrelaterede konflikter dækker et bredt felt – nogle har ingen særlige personlige erfaringer med dette, mens andre har gennemlevet fx bortførelse til udlandet, vold og flugt fra familien på grund af seksualitet eller partnervalg. Disse personlige erfaringer kan både være en drivkraft for at indgå i korpsets arbejde og en ballast, der

aktivt benyttes i dialogarbejde. Korte nedslag i to ungekorpsmedlemmers personlige historier er fx følgende:

Min far havde givet mig en mobiltelefon. Han ringede så, når jeg var færdig med skole, ringede, når jeg stod på bussen, ringede, når jeg stod af bussen, og hvis jeg kom bare sådan fem minutter for sent, så var det et problem. (Dialogkorpset 1)

[På grund af et forhold til en ung mand, som forældrene er imod,] går vi under jorden i en måneds tid. Jeg skriver et brev til [forældrene] for at forklare dem: "Prøv at høre – jeg mener det her seriøst" – for det er virkelig, virkelig voldsomt. De græder og er kedede af det og [siger, at] jeg ødelægger deres liv, at jeg er egoistisk og kun tænker på mig selv. Det er ikke fysisk vold, men det er meget psykisk hårdt. (Dialogkorpset 2)

Korpsmedlemmernes egne udfordringer som unge, hvor en del måtte klare sig igennem store vanskeligheder med meget begrænset hjælp fra anden side, er i nogle tilfælde en vigtig motivation i deres nuværende deltagelse i Dialogkorpset. Som et medlem af ungekorpset fortæller om sin egen baggrund for at gå ind i korpset:

[Jeg vil gerne formidle] det, jeg ikke selv vidste som ung. Det ville være så fint, hvis de [unge etniske minoriteter] kunne få nogle redskaber, som jeg ikke selv havde. Ikke fordi vi skal fortælle dem, hvad der er rigtigt og forkert, men for at fortælle dem, hvor vigtigt det kan være, at man også bruger sin egen sunde fornuft og sin egen fornemmelse. [Og for at vise dem, at] ja, man kan overleve det. (Dialogkorpset 3)

Ud over deres etniske minoritetsbaggrund og deres forskelligartede personlige erfaringer havde korpsmedlemmerne også generelt en uddannelses- og/eller arbejdsmæssig baggrund, der kvalificerer dem til korpsarbejdet. De var fx uddannet som samfundsvidenskabelige kandidater eller socialrådgivere, og nogle arbejdede som fx integrations- eller familiekonsulenter. De havde med andre ord – ud over korpsarbejdet – ofte stor daglig berøring med etniske minoriteter/integrationsindsatser i forskellige former og bred viden om såvel etniske minoriteters situation som danske samfundsforhold. Denne dobbeltposition – som såvel personer fra en etnisk minoritet med levede erfaringer fra området og som danske fagpersoner – er et vigtigt element i nogle af korpsmedlemmernes arbejde. Med denne dobbeltposition kan medlemmerne bringe deres faglige viden og erfaringer i spil, når de holder Dialogkorps-oplæg. Omvendt kan de erfaringer, som oplægsarbejdet giver dem, også kvalificere deres arbejde i fx en kommunal forvaltning.

5.1.1 Forskellige målgrupper og virkemidler

Dialogkorpsets opgaver kan som nævnt inddeles i, om de retter sig imod unge, imod forældre eller imod fagfolk. I enkelte sammenhænge holdes også oplæg for en blanding af unge og deres forældre. I mange tilfælde optræder korpsmedlemmerne fx to sammen, hvorved deres personlige historier eller forskellige tilgange kan supplere hinanden. Det kan dreje sig om to medlemmer fra hhv. unge- og forældrekorpsset, der giver hvert deres perspektiv på generationsudfordringer i Danmark. Eller det kan være to fra ungekorpset, der har hhv. en "voldsom" og en "mere normal" personlig historie at tale ud fra. Tilrettelæggelse af oplæg afhænger af målgruppen og af, hvilken sammenhæng korpsmedlemmerne indgår i. Som det fremgår af kapitel 2 og 3, kan korpsmedlemmer også medvirke i opkvalificeringsforløb for fagfolk.

Korpset anvender også forskellige øvelser og lege i deres arbejde med målgrupperne. En øvelse kan være *fordomsleg*. Her får deltagerne nogle udsagn, der er korrekte for en af oplægsholderne.

De skal så vurdere, hvem af de to oplægsholdere, de tror "er ryger", "har været som en mor for sin lillesøster" eller "er gift med en dansker". Ud over at engagere deltagerne stiller en sådan øvelse også skarpt på de fordomme og på forhånd givne antagelser, man helt naturligt har til andre mennesker.

En anden øvelse er *stoleleg* (se afsnit 4.1 om denne øvelse med fagfolk). Her skal deltagerne forholde sig til, om givne udsagn (som "at have sex før ægteskab") er i orden eller ej.

En tredje øvelse kan være at snakke ud fra *dilemmahistorier*. Det er korte, fiktive historier, som kan bruges som afsæt for at diskutere de udfordringer, som unge kan havne i. Se boks 5.2 for et eksempel på brug af en sådan historie. Dette eksempel illustrerer både relevansen af korpsets arbejde i forhold til strategiens målsætning, og at de emner, der arbejdes med, ofte ikke har entydige og nemme løsninger. Endelig viser eksemplet, hvordan Dialogkorps-medlemmet søger at fremme deltagerens egne refleksioner frem for at præsentere et "korrekt" svar.

Boks 5.2 Eksempel på dilemmahistorie og efterfølgende diskussion. Observationsdata fra Dialogkorps-arrangement.

Dialogkorps-medlemmet opridsrer følgende case: En pige, der har en hemmelig kæreste, slår op med ham, fordi han presser på for at have sex, hvilket hun ikke ønsker. Han bliver vred og truer med at fortælle alle om deres hemmelige forhold. Hvad gør man? Efterfølgende udspiller sig følgende dialog.

Etnisk minoritetspige 1: Tal med studievejleder eller politiet.

Etnisk minoritetspige 2 [afbryder]: Det tror jeg ikke vil hjælpe.

Etnisk minoritetsdreng 1 [sagt med et skævt smil]: Få nogle drengevenner fra et bandemiljø til at true ham.

Etnisk minoritetspige 1: Det er et problem med de sociale medier – at han kan finde på at lægge billeder op dér.

Etnisk minoritetspige 3: Gå til en drengeven og få ham til at snakke med ham, fordi han respekterer drenge mere.

Dialogkorps-medlem: Kan man selv snakke med ham?

Etnisk minoritetspige 2: Man kunne sige, at hvis du bare vil have sex, kan du bare gå ud i byen.

Etnisk dansk pige: Man kan sige det til sin familie, og så sige det til ham, at hun har fortalt det til familien, så hun ikke føler sig truet mere.

Dialogkorps-medlem: Synes I, at det er et realistisk dilemma?

Etnisk minoritetspige 2: Ja, for folk har tendens til at tro på rygter.

Dialogkorpsets oplæg er ofte af to-tre timers varighed. Derudover har Dialogkorpset et andet format, de såkaldte *empowerment-workshops*. Dette initiativ lå oprindeligt under en anden del af strategien, men blev efterfølgende flyttet ind under Dialogkorpset. En empowerment-workshop kan være et todagesforløb, fx over en weekend, hvor man kan arbejde mere i dybden med deltagerne. Der er i alt blevet afholdt tre sådanne workshops med i alt 26 deltagere.

VIVE overværede en del af en empowerment-workshop med 9.-klassespiger med etnisk minoritetsbaggrund. De gik alle i samme klasse og havde fået tilbuddet om at deltage i workshoppen via SIRIs opsøgende arbejde. I løbet af de to dage arbejdede pigerne med forskellige øvelser, der blandt andet gik ud på at få dem til at overveje deres fremtidsdrømme, at diskutere, hvordan man finder en kæreste/ægtefælle (blandt andet med afsæt i Dialogkorps-

medlemmernes personlige fortællinger), og at deltage i øvelser, der handlede om at dele vanskelige personlige erfaringer. Workshoppen havde dermed et bredt sigte, der kan siges at handle om såvel selvudvikling og "empowerment", som om at gøre pigerne mere bevidste om deres rettigheder og muligheder i Danmark. Deltagernes tilbagemeldinger på disse workshops har også været positive, med kommentarer som de følgende:

Det har været virkelig sjovt. Noget har været lidt grænseoverskridende, men jeg har fået mere selvtillid og bedre selvværd. Gode øvelser og sjove oplevelser. Jeg er glad for at have været med, og jeg synes det er godt, at I har lyst til at hjælpe unge.

Jeg kunne godt lide at høre om deres [oplægsholdernes] liv, og hvad de har oplevet. Alt det, de har lært gennem tiden. Det hele har alt i alt været meget sjovt, spændende og lærerigt.

5.2 Evalueringer af Dialogkorpsets arbejde – forskellige data

Dialogkorpsets arbejde kan evalueres på flere forskellige måder: Man kan undersøge, om et oprindeligt opsat *måltal* er opnået. Man kan bruge kvantitative opgørelser til at belyse, i hvilket omfang målgruppen udtrykker fx *tilfredshed* i umiddelbar forbindelse med Dialogkorpsets arrangementer. Og man kan søge at belyse, om indsatsen har den *effekt*, som ønskes i strategien – altså i sidste ende at mindske omfanget af æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol. Hvor målopnåelsen i den første og til dels den anden tilgang kan være relativt nem at afgøre, må det siges at være det tredje mål – indsatsens eventuelle effekt – som har den største betydning, men som også er det, som er vanskeligst at vurdere.

5.3 Målopfyldelse for indsatsen

Ifølge projektbeskrivelsen skulle der afvikles 60 Dialogkorps-besøg årligt, fordelt på 30 besøg af ungekorpsset og 30 besøg af forældrekorpsset. Antallet af besøg i årene 2013-2016 har været som vist i tabel 5.1:

Tabel 5.1 Besøg af Dialogkorpset, afviklet under den nationale strategi i 2013-2016. Særskilt for arrangementer hos unge og forældre. Antal.

Årstal	Unge	Forældre
2013	70	19
2014	40	24
2015	32	19
2016	28	19
I alt	170	81

Som det fremgår, kan det planlagte antal af årlige besøg (30 for unge og 30 for forældre) anses for opfyldt for de unge, men ikke for forældregruppen, hvor det årlige antal besøg har ligget på omkring 20 besøg. Samtidig er Dialogkorpset nået ud til adskillige tusinde personer. Blandt andet har der i perioden været 73 oplæg for fagfolk – en delmålgruppe, der ikke optræder i den oprindelige målbeskrivelse, men som det viste sig relevant at holde oplæg for.

I forhold til brugernes tilfredshed med korpsarrangementerne viser de data (korte spørgeskema-besvarelser), som VIVE har fået adgang til, at såvel selve målgruppen (unge/forældre/fagfolk) som rekvirenterne bag de enkelte Dialogkorps-oplæg generelt udtrykker et højt niveau af tilfredshed. Antallet af besvarede evalueringsskemaer fra fx rekvirenter er dog begrænset.

Der er en del udfordringer i brugen af disse data. Ser man fx på de spørgeskemadata fra forældre, som VIVE har fået adgang til, er de svære at opsummere. Det skyldes, at spørgeskemaernes længde over tid varierer fra 5 til 16 spørgsmål, ligesom spørgsmålenes indhold varierer. Efter nogle, men ikke alle, oplæg er deltagerne fx blevet bedt om at vurdere kvaliteten af de enkelte aktiviteter (for eksempel "fordomslegen"). Og efter nogle, men ikke alle, oplæg er deltagerne blevet bedt om at svare på, hvordan de fx vil håndtere, at deres datter får en kæreste. Ordlyden af de enkelte spørgsmål varierer også imellem forskellige sæt af spørgeskemaer. Endvidere er nogle, men ikke alle, deltagere blevet bedt om at oplyse køn, etnisk oprindelse, antal børn og alder. Et datasæt optræder desuden to gange, og muligheden for at springe spørgsmål over har givet store variationer i svarprocenten.

En konklusion, der kan drages på baggrund af disse forældrebesvarelser, er dog, at stort set alle deltagerne angiver at være klart positive over for Dialogkorpset og gerne ville anbefale andre at få besøg af korpset. Desuden gives i langt overvejende grad positive svar på, om deltagerne i højere grad vil kunne tale med deres børn om ting, der er svære at tale om, efter at have deltaget i Dialogkorpsets oplæg.

VIVE har også fået adgang til data fra unge deltagere i Dialogkorps-arrangementer via adgang til spørgeskema-portalen SurveyMonkey, hvor besvarelserne ligger: Her kunne samles svar fra 627 unge – et tal, der er klart mindre end antallet af unge, der samlet set har deltaget i korpsets arrangementer. Også her er der visse variationer i spørgsmålsformuleringerne, ligesom der kan angives flere svar på det samme spørgsmål, eller spørgsmål kan springes over – noget, der alt sammen vanskeliggør en mere præcis analyse.

På baggrund af de tilgængelige spørgeskemadata fra de unge kan man dog konkludere, at der generelt er stor tilfredshed med korpsets arbejde. Noget tilsvarende fremgår også af andre foreliggende evalueringer (fx "Resultatanalyse af evaluering af Dialogkorps-besøg på Asgård Skole¹², 19-12-14" og "Resultatanalyse af evaluering af Dialogkorps-besøg hos unge i 2015¹³"). Spørgeskemabesvarelserne viser også, at de to aktiviteter, som de unge sætter størst pris på, er korpsets medlemmers personlige historier og den såkaldte fordomsleg.

5.3.1 Brugernes indstilling til forskellige emner

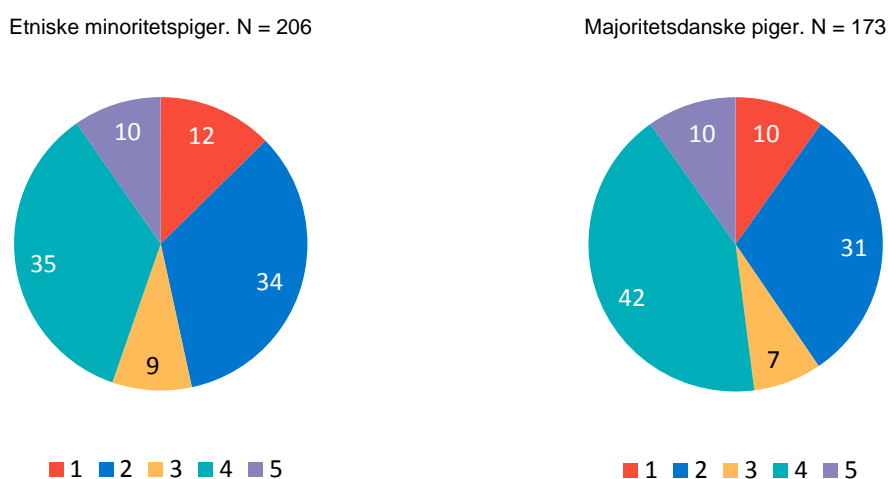
I forbindelse med Dialogkorps-oplæg har de unge også kunnet svare på spørgsmål om, hvordan man ville forholde sig til forskellige udfordringer. Et spørgsmål har været dette hypotetiske scenarie: "Forestil dig, at dine forældre forsøger at presse dig til at gå fra din kæreste, selvom du er virkelig forelsket i ham/hende. Hvad ville du gøre?"

12. I analysen fra 2012 sammenlignes de ca. 120 elevers svar på spørgsmål hhv. før og efter oplægget mht. svar på, hvad man skal gøre, hvis der er udfordringer med forældrene om valg af uddannelse og partnervalg. Analysen konkluderer, at der sker en udvikling fra før oplægget til efter oplægget: Efter oplægget angiver færre respondenter, at de vil tilpasse sig familiens ønsker, mens flere vil søge hjælp til at tale med familien. Ændringerne i svarene er dog begrænset og materialet lille, ligesom det ikke kan konkluderes, at unge også ville handle anderledes i en given situation. De unge spørges også om kendskab til forskellige hjælpemuligheder, som appen MÆRK og Etnisk Ungs rådgivning. Her stiger kendskabet markant fra før til efter.

13. Analysen fra 2015 bygger på data fra 210 unge, der har deltaget i otte ungearrangementer det år. Evalueringen pointerer, at sammenligning af "før-" og "efter"-besvarelser om, hvordan man ville handle i en given situation, vanskeliggøres af forskelle i formuleringen af spørgsmålene. Overordnet set viser evalueringen det samme billede som den mindre evaluering fra 2012: Der sker små – positive – ændringer i besvarelserne af, hvordan man ville handle i givne situation, og stor stigning i kendskabet til forskellige hjælpemuligheder, som før oplægget var ret ukendte. Det fremgår også, at deltagerne i langt overvejende grad er meget positive eller positive over for arrangementerne.

I det materiale VIVE har modtaget, er der 605 svar på dette spørgsmål¹⁴ fra unge, hvoraf hovedparten har været mellem 13 og 15 år. Da Dialogkorpset holder oplæg på skoler, hvor eleverne har både majoritetsdansk baggrund og etnisk minoritetsbaggrund, har de unge også skullet svare på, om deres forældre var født i Danmark eller ej. Opdeler man svarene på ovenstående spørgsmål på såvel køn som på forældres baggrund, ser svarene ud som vist i figur 5.1 og 5.2.

Figur 5.1 Dialogkorps-arrangementer. Respons på spørgsmålet: "Forestil dig, at dine forældre forsøger at presse dig til at gå fra din kæreste, selvom du er virkelig forelsket i ham/hende. Hvad ville du gøre?" Særskilt for baggrund og køn. Procent.

Anm.: 1 = Gøre som forældrene siger. 2 = Få hjælp. 3. Skjule, hvad man gør. 4 = Være ligeglad. 5 = Andet.

Figurerne viser for det første, at alle undergrupper har "Jeg vil være ligeglad" som deres foretrukne svar (med 35-46 pct.). Det næstmest foretrukne svar i alle undergrupper er "Jeg vil få hjælp" (med 28-34 pct.). Derudover kan det noteres, at pigernes svar ligner hinandens ganske meget, uanset forældrenes baggrund. Størst forskel i andele er der blandt dem, der vil være ligeglade. Dette svar angiver 35 pct. af de etniske minoritetspiger og 42 pct. af de majoritetsdanske piger. De etniske minoritetspiger svarer til gengæld hyppigere (men kun med to procentpoint i hvert af spørgsmålene), at de enten vil skjule det, de gør, for deres forældre, eller at de vil gøre, som forældrene siger.¹⁵

Imellem de to grupper af drenge udgøres forskellen primært af, at færre etniske minoritetsdrenge vil gøre, som forældrene siger (det svar angiver kun 3 pct. imod 9 pct. af de majoritetsdanske drenge). Til gengæld angiver de etniske minoritetsdrenge hyppigere at være ligeglade med, hvad deres forældre mener.

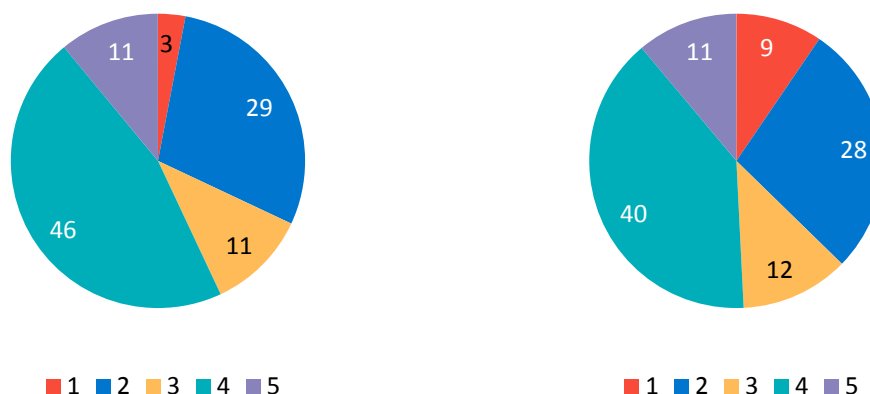
14. Da det har været muligt for hver ung at angive 0, 1 eller 2 svar på spørgsmålet, korrelerer de 605 svar altså ikke med 605 individer. Langt de fleste unge har dog kun svaret én gang på dette spørgsmål.

15. Der er ikke lavet signifikanstest på disse data.

Figur 5.2 Dialogkorps-arrangementer. Respons på spørgsmålet: "Forestil dig, at dine forældre forsøger at presse dig til at gå fra din kæreste, selvom du er virkelig forelsket i ham/hende. Hvad ville du gøre?" Særskilt for baggrund og køn. Procent.

Etniske minoritetsdrengene. N = 100

Majoritetsdanske piger. N = 173

Anm.: 1 = Gøre som forældrene siger. 2 = Få hjælp. 3. Skjule, hvad man gør. 4 = Være ligeglad. 5 = Andet.

Af den nationale strategi fremgår det, at man anser etniske minoritets elever for markant oftere at være udsat for negativ social kontrol fra deres forældre end majoritetsdanske elever (se også Als Research, 2011). Eksistensen af en sådan kontrol kunne forventes at få etniske minoritets elever til hyppigere at ty til strategier som enten at skjule eventuelle kærester eller at afstå fra kæresteforhold for at følge deres forældres ønsker. Data fra de unge, der har deltaget i Dialogkorpsets arrangementer, ser dog ikke ud til at indikere en sådan markant forskel imellem de to grupper af elever. Hvis disse data er retvisende, indikerer de, at der generelt er langt mindre forskel imellem elever med forskellige baggrunde, end der antages at være i den nationale strategi – de unge med etnisk minoritetsbaggrund har i store træk den samme adfærd ift. deres forældre som majoritetsdanske børn frem for at være underlagt et uønsket pres, der får dem til at ty til hemmeligholdelse eller underkastelse.

Et tilsvarende resultat – at majoritetsdanske unges og etniske minoritetsunges oplevelser af forældrekontrol ikke er så forskellige – er også konklusionen i en surveyundersøgelse af 18-årige med hhv. majoritetsdansk baggrund og etnisk minoritetsbaggrund. I denne survey er de unge blevet spurgt, hvor ofte de føler sig kontrolleret af deres forældre. For begge grupper viser tallene, at drenge føler sig mere kontrolleret end piger, og at mødre opleves som mere kontrollerende end fædre. Fokuserer man på forskellene imellem majoritetsdanske unge og etniske minoritetsunge, fremgår det, at de etniske minoritetsunge oplever mere forældrekontrol i deres liv, men også at forskellene er forholdsvis små. Således er det 40 pct. af de majoritetsdanske piger, der "aldrig" oplever, at deres fædre vil kontrollere eller dirigere dem, mens det tilsvarende tal for etniske minoritetspiger er næsten det samme – 37 pct. (ikke statistisk signifikant). Størst forskel imellem de to grupper ses i niveauet af mødres kontrol med deres drenge. Her oplever 17 pct. af de etniske minoritetsdrengene, at de "aldrig" kontrolleres eller dirigeres. Det samme gælder for 25 pct. af drengene fra den danske majoritet (signifikant på 99,9-procent-niveau; Liversage & Christensen, 2017, s. 73-76).

Ifølge skriftligt materiale fra Dialogkorpset er unge i forbindelse med Dialogkorps-arrangementer også blevet stillet spørgsmål som de følgende:

- Hvad kunne man gøre, hvis man af sin familie blev presset til at tage en uddannelse, man virkelig ikke havde lyst til?
- Forestil dig, at du bliver vildt forelsket i en pige/fyr. Men dine forældre vil ikke have, at du er kærester med nogen og især ikke med hende/ham. Hvad ville du gøre?

Også af svarene på disse to spørgsmål fremgår det, at de to klart hyppigste svar enten er at være ligeglad eller at søge hjælp. Endvidere synes piger oftere at ville søge hjælp, sammenlignet med drenge. Der er ingen spørgsmål, hvor der er meget markante forskelle imellem de etniske minoritetsunges og de majoritetsdanske unges besvarelser.

På linje med det generelle billede fra forskellige grupperes spørgeskemabesvarelser viser også VIVEs feltarbejde og fokusgruppeinterview med deltagere fra Dialogkorps-arrangementer gennemgående stor tilfredshed.

Om et arrangement, hvor en øvelse som *fordomslegen* var i brug, fortæller unge på cirka tyve år efterfølgende således:

Ung kvinde: Jeg synes, alle øvelserne var ret gode – også den første om, hvordan man danner sig et indtryk ud fra, hvordan folk ser ud. Altså, fordi der står to muslimer og en dansker, så tænker man, at det er de to muslimer, der har religiøse forældre og stramme regler. Hvor det egentlig var hende den tredje [majoritetsdanske unge kvinde fra SIRI, der havde religiøse forældre]. Så jeg synes, at det var en spændende leg.

Interviewer: Hvad synes I andre?

Ung mand: Det var meget spændende – i forhold til, at vi skulle analysere, hvordan de ser ud, og kigge på dem og bruge vores fordomme om, hvilke labels vi kan sætte på dem. Jeg synes, det var sjovt. Men det kan også være, at man var lidt forsigtige: "Kan man sætte [den label] på hende? Vil hun blive ked af det eller ramt på nogen måde?"

Ung kvinde: Man fik i hvert fald hovedet til at tænke (...) Det var virkelig svært at finde ud af, hvem der passede til hvad. (Unge voksne, cirka 20 år, København).

Noget af den tilfredshed forskellige interviewede deltagere udtrykker, knyttes til korpsmedlemmernes store åbenhed til at bruge deres personlige erfaringer, som en mor fortæller VIVE efter et Dialogkorps-arrangement: "Det var godt, at de kom med deres egne historier. På den måde fik de os til at være ærlige og ikke være generte og fortælle om vores problemer og de udfordringer, vi har". Den positive oplevelse af den personlige tilgang lyder også fra disse unge kvinder:

Kvinde 1: [Oplægsholderne] var rigtig gode. Det var gode historier – de var gode til at få os med. Virkelig dygtige.

Kvinde 2: Det var, som om de bare var vores venner, så man bare kunne snakke med dem.

Kvinde 1: Også bare at høre deres historier, så følte man sig mere knyttet til dem. Når de fortæller om deres eget privatliv til os, så tænker man: "Okay. Når de fortæller om sig selv, så føler jeg mig også mere tryk".

Kvinde 3: Ja, så vil man også gerne selv fortælle.

Interviewer: Er der noget nyt, I har tænkt på, efter i dag?

Kvinde 2: Bare det, at man ikke er den eneste med de her oplevelser. Du ved – at der er mange, der har det på samme måde som dig. (Unge voksne, cirka 20 år, København)

Korpsmedlemmernes personlige erfaringer synes at være et vigtigt virkemiddel for arbejdet, blandt andet fordi denne åbenhed fremmer mulighederne for identifikation. Som en ung pige fx fortæller (fra et fokusgruppeinterview med elever fra 9. klasse): "På nogle måder kan vi se os selv i dem. For vi har næsten de samme spørgsmål derhjemme, som de har haft. Så det kan vi godt relatere til." Korpsmedlemmernes etniske minoritetsbaggrund er således central for, at deltagerne kan identificere sig med dem. Samtidig viser deres historier, at man kan ændre sine egne vilkår og også komme langt i det danske samfund. Som en mor fortæller efter et korpsarrangement: "Det var godt, at de også havde anden etnisk baggrund. Det gør, at de er lidt mere tætte til os. Og når man ser, at de har haft de samme problemer, så får man et håb" (Forældregruppe, København).

5.4 Oplæg for unge

I interviewene giver Dialogkorps-medlemmerne også selv en række eksempler på, at deltagere har udtrykt tilfredshed med arrangementerne. Samtidig understreger korpsmedlemmerne, at de – med enkeltstående arrangementer – ikke kan "flytte bjerge". I stedet håber de, at de kan skabe små ændringer, der måske på længere sigt kan gøre en forskel. Som et medlem formulerer det, kan han af og til se på deltagerne, at ...

... der kommer et smil. Der kommer et håb – det kan man se. Men som jeg siger: Jeg kan ikke redde Gud og hver mand. Men så har jeg sået et lille frø, og så må [deltageren] kæmpe sin vej derfra. (Dialogkorpsmedlem 4)

Derudover kan man også gøre en forskel ved at bibringe målgruppen relevant viden, som den ikke havde før. Korpsmedlemmet fortæller i den forbindelse om et oplæg, han havde holdt kort tid forinden, og hvor han brugte en *mødomsquiz*, hvor deltagerne skulle gætte fup og fakta om dette emne.

Da vi var ude ved de unge, kom vi ind på mødomsquizen, hvor heller ikke pigerne kendte til det [fysiologiske fakta om emnet]. Da vi var færdige, kom tre piger løbende efter os og var så taknemmelige for, at vi tog det op, fordi nu kunne drengene se, at det ikke er sådan, det hænger sammen [som man ellers troede]. (Dialogkorpsmedlem 4)

Ny viden fra et korpsoplæg kan være af særlig vigtighed for enkelte unge. Det kan fx være unge, der har behov for hjælp, og som finder ud af, hvor de vil kunne modtage hjælp i en vanskelig situation. Noget sådant hører vi om fra et andet Dialogkorps-medlem:

Jeg havde en pige, der har været på et af møderne. Hun har en ven, der er homoseksuel, og de ringer til mig, fordi de vidste, at jeg vidste, hvor vi kunne beskytte ham henne. Han springer ud, og familien har sagt, at de slår ham ihjel (...) Så det var faktisk igennem dialogmødet [at de fandt ud af, hvad de skulle gøre]. (Dialogkorpsmedlem 5)

Det er ikke meningen, at korpsmedlemmerne skal yde personlig rådgivning, som det var tilfældet ovenfor. Samtidig er det – i en verden med fx Facebook – ofte ret nemt for en ung at række ud efter et korpsmedlem, der så, som ovenfor, kan hjælpe den unge videre. Citatet viser også, at den konkrete information, der gives på Dialogkorpsets arrangementer, kan være særdeles vigtig. På

arrangementerne lærer de unge deltagere således Etnisk Ungs rådgivning at kende, ligesom de introduceres til app'en MÆRK (en applikation, der giver oplysninger om æresrelaterede konflikter).

Spørgeskemabesvarelserne viser, at størstedelen af de unge, der deltager i arrangementerne, ikke kendte disse tiltag, før de hørte om dem fra Dialogkorpset.

Ny viden på Dialogkorpsarrangementer kan også opstå, når de unge udveksler tips om, hvordan man fx kan håndtere at få sin mobiltelefon tjekket af voksne. Som en pige siger, da talen falder på dette emne: "Hvis jeres far vil tage jeres telefon, så sig bare, at 'jeg har billeder af mine veninder uden tørklæde på'. Den har jeg brugt på min onkel mange gange!" (Korpsoplæg for skoleelever).

Oplæg og diskussioner, der handler om emner, som de unge selv tumler med, kan også give dem inspiration til at handle lidt anderledes i hverdagen. Som en ung kvinde til et fokusgruppeinterview fortæller, da hun bliver spurgt om, hvad der havde været det bedste ved arrangementet:

Det der med, at man ikke skal være sådan helt vildt tilbageholdende over for sine forældre. At man godt kan være lidt mere åben, og de måske også vil være lidt mere åbne over for dig også. At det måske ikke er så slemt, det, som du selv går og tror (...) For eksempel det med smøger. Selvom det er en slem ting at ryge, så skal man egentlig bare kunne sige til sine forældre: "Ja, jeg ryger smøger, og jeg ved godt, det er usundt, og jeg vil gerne stoppe". (Unge voksne, cirka 20 år, København)

Arrangementer kan med andre ord bidrage med ny, vigtig information til deltagerne. Det kan også være et forum for dialog, der kan give inspiration til, at man fx forsøger sig med lidt mere ærlighed og lidt mindre dobbeltliv over for sine forældre, som på deres side måske ikke vil reagere så skarpt, som man frygter. Her kan der altså være basis for at skabe forandringer med forholdsvis enkle midler.

Det kan derimod være mere vanskeligt at ændre på normer og praksisser, som tilskrives central betydning, både for bevarelsen af positive familierelationer og for selve ens identitet. En sådan problematik kan være den evigt centrale om unge kvinders forvaltning af deres seksualitet. Et korpsmedlem fortæller følgende om, hvordan piger/unge kvinder med etnisk minoritetsbaggrund kan forholde sig til dette emne:

[Til et oplæg] snakkede vi om et dilemma: "Du er forelsket i en dansk dreng. Han vil gerne møde dine forældre, og han vil gerne fri til dig. Hvad skal du gøre?" Og der er jo rigtig mange af de unge piger, der har det ekstremt voldsomt med det: "Det skal vi ikke" og "Det går i vasken" og "Jeg tør aldrig snakke med mine forældre om en dansk mand – jeg må gerne blive forelsket, men jeg ved jo godt, at jeg ikke må blive gift med ham". De finder alle mulige argumenter om ikke at gøre det på grund af ære eller social kontrol eller religion og etnicitet. Det er unge, der er født og opvokset i Danmark. De siger, at (...) ["vi vil ikke gøre det] fordi vi gør vores forældre kede af det", og "Mødrene siger, at det må vi ikke". For de skal ikke glemme, hvem de er. (Dialogkorps-medlem 5)

Her er der altså ingen nem tilslutning til, at man fx bare kan tale med sine forældre om at have forelsket sig i en dansk fyr. Dette emne er helt anderledes ladet end et emne som det, at man er begyndt at ryge. Denne forskel hænger sammen med, at unge kvinders partnervalg og forvaltning af deres seksualitet i de fleste af de etniske minoritetsfamiliers oprindelseslande tilskrives stor betydning (Ozyegin, 2009; van Moorst m.fl., 2012; Yuval-Davis, 1997) – desuden kan normer og praksisser i etniske minoritetsmiljøer i nogle tilfælde udvikle sig i mere traditionel retning, sammenlignet med situationen i oprindelseslandene (Maliepaard & Alba, 2016).

Citatet viser også, at det langtfra kun handler om, at forældregenerationen tvinger sin vilje igennem over for sine børn. De unge fra etniske minoriteter kan også selv udtrykke klare ønsker om at overholde grænser, som kun har relevans for de færreste majoritetsdanske unge. At der kan være fælles normer på tværs af generationer i etniske minoritetsfamilier, fremgår også af en surveyundersøgelse som "Kønsroller og social kontrol blandt unge med etnisk minoritetsbaggrund". Her fremgår det, at "mange unge selv deler holdninger, der understøtter social kontrol. Fx mener to tredjedele, at det er vigtigt, at unge kvinder har deres møddom intakt ved indgåelse af ægteskab" (Als Research, 2014, s.18).

5.5 Oplæg for forældre

En del af strategien 2012-2015 var udvidelsen af Dialogkorpset med et Forældrekorps. Medlemmerne af dette korps er ældre end medlemmerne af ungekorpset og tager fx ud i etniske minoritetsforeninger og holder oplæg. Et centralt emne her er at skabe dialog omkring børneopdragelse: Hvad kan udfordringerne med at opdrage børn i Danmark være, og hvordan kan man forholde sig til dem? I den forbindelse fortæller et medlem af forældrekorpsen, at noget af det vigtigste at formidle til forældre, der ikke har været så længe i Danmark, er, at de må forholde sig aktivt til de udfordringer, de møder i Danmark:

Jeg har selv teenagebørn, og mange af de forventninger og krav, de har til mig som mor, er jo fuldstændig langt væk fra det, jeg er opdraget med. Så jeg rykker mig også hele tiden og går på kompromis med de ting, jeg er opdraget til. Og det er det, jeg prøver at gå i dialog med forældrene om: At selvfølgelig er der nogle ting, vi accepterer og kan gå med på. Men så er der også noget, hvor vi må træde til som voksne og sige, at "her er grænsen og ikke længere". Det synes jeg er misforstået hos nogle af de familier, jeg besøger: "Jamen, nu er vi kommet til Danmark, og vi kan ikke stille krav til vores børn. De bestemmer selv. De er frie". (Dialogkorpsmedlem 6)

I dette citat er det tydeligt, at Dialogkorps-medlemmet bruger sin egen baggrund som mor med etnisk minoritetsbaggrund som afsæt for at diskutere børneopdragelse i Danmark. Hun fremhæver endvidere, at hun søger at bibringe nogle etniske minoritetsforældre en forståelse af, at de udøver for lidt kontrol med deres børn ud fra en misforstået holdning til, hvordan børneopdragelse udfolder sig i Danmark. Tilsvarende oplevelser af, at nogle etniske minoritetsforældre sætter for få rammer for deres børn, hørte vi også om fra grundskolevejlederne i kapitel 2. Der kan således være en betragtelig bredde i Dialogkorps-medlemmernes arbejde: Hvor man i nogle oplæg søger at hjælpe forældrene til at give deres børn friere tøjler, kan interventionen i andre sammenhænge bestå i det modsatte, afhængigt af hvilken forældregruppe og kontekst Dialogkorps-medlemmerne indgår i. Dette viser, at Dialogkorpset ikke kun arbejder snævert i forhold til netop æresrelaterede konflikter, men kan bidrage med en bredere indsats for de sammensatte udfordringer, som nogle etniske minoritetsfamilier står med.

Et andet medlem af forældrekorpsen fortæller, hvordan hun i arbejdet søger at hjælpe forældre til at give deres børn mere selvstændighed. Hendes afsæt er, at hun først udtrykker forståelse for minoritetsforældrenes bekymringer for deres børn i Danmark – en bekymring, der kan ligge bag den sociale kontrol. Men som hun søger at forklare forældrene...

Hvis de [unge] får forbud hele tiden, så gør de det endnu mere. Men så gør de unge det i skjul. Så lyver de over for jer – for det er mere spændende, når det er forbudt. Så hellere give dem lov til nogle ting og så være den, der er styrende. At sige: "Du må

gerne gå til fest – så henter jeg dig dér og dér. Og du må ikke drikke, før du er 16-17 år. Eller 18. Eller vores regler siger, at du slet ikke må drikke". Men derfor kan du ikke garantere – siger jeg – at de gør [som du siger]. For unge mennesker prøver alt. De gør det bare i skjul. Som du måske bliver meget ked af senere. Så vær åben over for jeres børn. (Dialogkorpsmedlem 7)

At fortælle forældre, at de bør give deres børn friere rammer i deres ungdomsliv, kan naturligvis være noget, der giver anledning til, at nogle forældre er uenige. Her fremhæver flere korpsmedlemmer, at de ikke kommer med "løftede pegefingre" om, hvordan alle bør leve, men bringer egne erfaringer og viden om forhold i Danmark i spil. Fx er det et faktum – som Dialogkorpsmedlemmet fortæller ovenfor – at en del etniske minoritetsunge i Danmark lever en grad af "dobbeltliv", hvor de i smug overskrider nogle af de rammer, som deres forældre har sat for dem (Liversage, 2014). Som ovenfor nævnt kan det være i forhold til at drikke alkohol. Det kan også handle om kærester og seksualitet. Det kommer et andet korpsmedlem ind på og inddrager her sine egne erfaringer i forhold til sin store søn:

Jeg har fortalt nogle af de her mødre, at min søn, han må godt have en kæreste, og han har også en [med anden etnisk baggrund end ham selv]. "Må han godt gå i seng med hende?" [spørger mødrene]. Jeg siger: "Jamen, hvis de skal i seng sammen, vil jeg helst, at de gør det et sikkert sted, og at de ikke skal ud i skoven eller på et toilet". "Er det ikke haram?", [spørger mødrene] Så siger jeg, at jeg er moderat muslim, og jeg vil helst ikke have, at min søn skal skjule noget for mig, og det er forskelligt fra menneske til menneske. (Dialogkorpsmedlem 5)

Som det fremgår, kan korpsmedlemmerne selv leve efter friere normer end deltagerne til arrangementerne – om det så handler om at tillade store børn relativt vide rammer med hensyn til seksualitet og partnervalg eller om at acceptere børns ægteskaber med majoritetsdanske partnere. Korpsmedlemmernes fortællinger om friere normer kan falde nogle – mere konservative – forældre for brystet. Som et korpsmedlem fortæller:

Nogle af dem bliver rigtig sure, når vi taler om kvinders rettigheder og frihed. At vi skal have selvbestemmelse over egen krop, vi skal bekæmpe social kontrol og snakke om tabuemner. Der er rigtig mange af dem, som synes, at "vi er nogle idioter, og at vi er blevet for danske. Og vi vil gerne gøre danskerne tilfredse, og vi har glemt vores religion og vores rødder. Vi må ikke være for fri og glemme, hvem vi er". Men det er jo også meningen, at vi skal sætte refleksioner i gang. (Dialogkorpsmedlem 5)

Som dette citat indikerer, kan det være en ophedet debat, der sættes i gang, og her kan oplægsholderne blive udsat for en betragtelig kritik og beskyldninger om at være "idioter" og "for danske". Denne modstand viser noget om, hvor dybt de normer, man med strategien ønsker at ændre, kan stikke blandt nogle etniske minoritetsborgere. Ud fra en individorienteret kultur som den danske kan overvejelser om partneres etnicitet synes af begrænset betydning, sammenlignet med overvejelser omkring personlig lykke. Set i en mere kollektivt orienteret forståelsesramme kan en ung kvindes forvaltning af egen seksualitet dog tillægges stor vigtighed, blandt andet fordi kvindens handlinger på dette område har betydning for hele det etniske miljø på længere sigt i forhold til, om dette miljø reproduceres eller gradvist opløses. Er sidstnævnte tilfældet, kan man også formode, at de normer, værdier og strukturer, som gruppen er bærer af, gradvist vil forsvinde. Etniske minoritetsfamiliers indlejring i såvel lokale som transnationale miljøer med andre fra samme baggrund som dem selv, kan i den forbindelse medvirke til, at der udvises en betragtelig modstand imod at ændre normer og praksisser hen imod dem, som den danske stat

tilskynder til. Ovenstående korpsmedlem får i tråd med dette at vide: "Vi må ikke være for fri og glemme, hvem vi er" – men samtidig får hun sat både en debat og tanker i gang hos deltagerne, og hun bidrager dermed muligvis til en gradvis forandringsproces, som endvidere – i en eller anden form – finder sted fra generation til generation (Green, 2006).

5.5.1 Om at fremme selvstændighed hos børn

Et centralt emne i det foregående afsnit er, hvilken grad af selvstændighed forældre skal tillade hos deres store børn. Dette er et gennemgående tema i korpsets arbejde, ligesom det er et centralt emne i den nationale strategi. Som beskrevet i kapitel 1 kan der være anseelige forskelle imellem, hvordan man anskuer opdragelse af børn, og hvor stor vægt man tillægger fx at fremme henholdsvis lydighed og selvstændighed i børn.

Etniske minoritetsforældre, som i mange tilfælde også kun har begrænset uddannelse med sig, kan således ankomme til Danmark med en meget anderledes forståelse af, hvad opdragelse består i. Sådanne forældre kan have brug for hjælp til at forstå, hvorfor den selvstændighed, de selv er opvokset uden den store veneration for, tilskrives så stor betydning i Danmark. Her fortæller et Dialogkorps-medlem, hvordan hun forklarer emnet:

[Jeg siger til forældrene, at] ...i Danmark bliver man ikke passet på, på gaden, sådan som man kunne blive dér, hvor man kom fra – hvis det var på landet i Tyrkiet eller i Pakistan, eller hvor det nu er. Dér har man været bedre til at passe på hinandens børn. Det gør man ikke i Danmark. Dér har man ansvar på en anden måde. Og derfor er selvstændighed enorm vigtig.

[Selvstændighed er også vigtig] i skolerne. Dér har vi prøvet gang på gang, at: "Du skal skrive noget selvstændigt om, hvad du har lavet i ferien". Eller: "Hvad mener du om det her?". Og [de etniske minoritetselever] går fuldstændig i stå – de kan ikke. For de er ikke opdraget til at være selvstændigt tænkende. (...) Selvstændighed betyder noget for deres uddannelse, siger jeg [til forældrene]. Det danske skolesystem kræver, at man kan tænke selvstændigt hele vejen igennem. Så forstår de på en anden måde. Og så er det, jeg siger, at børnene skal være med i samtalen derhjemme. (Dialogkorpsmedlem 7)

Dette citat viser, hvordan korpsmedlemmet søger at bygge bro imellem det danske skolesystems (og samfunds) forventninger til de etniske minoritetsbørn og forældrenes på forhånd givne antagelser. Hun tager afsæt i det faktum, at mange af forældrene har baggrund i landsbyer – mindre miljøer, hvor man har "været bedre til at passe på hinandens børn". Hun tager altså afsæt i en respektfuld forståelse for det, som de bringer med sig, men forklarer også, hvordan den nye, danske kontekst kan stille nye krav: At det er selvstændighed og ikke lydighed, som både kan gøre barnet bedre til at passe på sig selv og forventes af børn i skolen. Korpsmedlemmet fremhæver altså, at selvstændighed hos børn skal ses som noget, der kan være en forudsætning for, at de klarer sig godt i uddannelsessystemet – og en sådan succes er noget, som etniske minoritetsforældre generelt tillægger overordentlig stor betydning (Liversage & Christensen, 2017; Andersen, 2008). Endvidere giver korpsmedlemmet let tilgængelige handlingsanvisninger, som man som forælder skal samtale med børnene om – en væsentlig anvisning, da fokus på samtaler med børn ikke er en selvfølge for alle, men samtidig er noget, man som forælder relativt nemt kan blive bedre til.

5.5.2 At hjælpe forældre med den vanskelige opdragelse

Et emne, som korpset kan komme ind på i deres forældreoplæg, er brugen af fysisk afstraffelse af børn – noget, som blev forbudt ved lov i Danmark i 1997.¹⁶ Samtidig finder korporlig afstraffelse dog stadig sted i en del familier og er noget, som større andele af etniske minoritetsbørn end majoritetsdanske børn udsættes for (Korzen, Fisker & Oldrup, 2010; Oldrup m.fl., 2016), ligesom etniske minoritetsbørn også hyppigere rapporterer om at blive udsat for mere grov fysisk vold (Børnerådet, 2016). Hvordan medlemmer af Dialogkorpset søger at sætte en debat i gang om dette emne – og også søger at hjælpe forældrene til at finde andre og mere konstruktive måder at handle på – fremgår af dette citat:

[Til et oplæg fortæller en far, at] han var nødt til at slå sit barn, fordi sønnen simpelthen ikke lyttede til ham. Så sagde jeg: "Hvordan har du det med det? Hvordan er respekten mellem dig og din søn? Har han respekt, fordi han er bange for dig, eller fordi han elsker dig? Den respekt kan man jo opnå på to måder". Så fortæller [faren] så sin historie – om en gang, hvor hans far havde slået han rigtig meget, dengang de boede i hjemlandet. De var ellers bedste venner. Faren var kommet ind bagefter og havde sagt undskyld og var rigtig ked af at have slået ham. Så siger jeg til ham: "Når du fortæller den her historie, er det jo fordi du kan huske den. Du kan huske, at din far slog dig – voldsomt nok til, at du kan genfortælle episoden – men også, at det har gjort indtryk på dig, at din far indså, at han havde gjort noget forkert og sagde undskyld – og at det ikke løser alting, at man farer op og slår". Det kunne han godt se, men han var også bare så bange for, at hans søn skulle komme ud i dårlige miljøer, fordi de boede i et dårligt [bolig]område. (Dialogkorpset 4)

Som det fremgår af ovenstående, går medlemmet ikke ind med en "løftet pegefinger", da en frustreret far fortæller om at slå sin store dreng. I stedet opfordrer han faren til at reflektere over sin egen opvækst og søger derigennem at øge faderens forståelse for, hvad hans korporlige afstraffelse af sønnen kan betyde for deres forhold. Her ligger der et potentiale for, at faren vil ændre adfærd over for sin søn, samtidig med at det er umuligt at vide, om det sker. For som Dialogkorps-medlemmet afslutter sin beskrivelse af eksemplet: "Det ville jo være et mirakel, hvis der sker en adfærdsændring bare på én gang. Men bare det, at man sætter nogle tanker i gang, når mødet er færdigt [er godt]". Citatet illustrerer også, at faren slår sin søn, fordi han er bange for, at han kommer på afveje og fx bevæger sig ud i kriminalitet. Faren ønsker altså – som de fleste forældre – det bedste for sit barn, men har svært ved at finde ud af, hvordan han bedst hjælper sin søn frem imod en god fremtid.

I citatet ovenfor viser Dialogkorps-medlemmet forståelse for farens situation, selvom han på ingen måde bifalder, at han slår sin søn. På linje hermed synes korpsmedlemmer ofte at vise stor og nuanceret forståelse for de udfordringer, der kan være, når (ofte kortuddannede) etniske minoritetsforældre skal opdrage børn i et dansk samfund, som på mange måder er fremmed for dem. Som det også er velbeskrevet i litteraturen, kan nogle børn – blandt andet med basis i deres bedre forståelse for dansk sprog og samfund – modsætte sig forældrenes autoritet, og især fædre kan opleve at miste deres oprindelige magtposition (Charsley & Liversage, 2015; Jensen & Liversage, 2007; Pels & De Haan, 2007). Også kvinders rettigheder og muligheder i Danmark kan opleves som noget, der svækker fædrenes position i deres familier (Kleist, 2010; Liversage & Ottosen, 2015). Sådanne oplevelser og ønsket om at genvinde tabt autoritet kan være en medvirkende årsag til nogle mænds brug af fysisk magt.

16. Denne vedtagelse skete dog kun med én stemmes flertal.

Hvordan den anderledes manderolle kan betyde, at nogle mænd føler sig hjælpeløse over for deres børn og ender med at slå dem, fortæller et Dialogkorps-medlem følgende om:

Manderollen har ændret sig fuldstændigt blandt etniske minoritetsmænd. De har mistet den – det danske system har taget den fra dem. De ved ikke, hvordan de skal være i farrollen derhjemme, hvordan de skal håndtere den (...) I nogle hjem har de unge mennesker taget styringen på en forkert måde, tror jeg: "Jeg er ligeglad med dig, far, jeg gør, hvad der passer mig. Selvom jeg får nogen bank, så gør jeg det alligevel". Og den er farlig. Efter min mening slår [fædrene] tit i afmagt. Efter min mening burde nogle af mændene have kurser i, "hvordan jeg kan snakke med min dreng på en måde, så jeg kommer ind til ham" – i stedet for at bruge vold og skælde ud. (Dialogkorpsmedlem 7)

På linje med Dialogkorpsmedlem 4 ovenfor fortæller Dialogkorpsmedlem 7, at hun søger at få fædre, der fortæller, at de slår deres børn, til at forstå, hvad dette kan betyde for relationen. Hun beskriver fx, hvordan hun besøgte en mandeklub og her fik fædrene til at diskutere børneopdragelse med hende og med hinanden:

Det er så fantastisk at se. Både at jeg kan genkende noget af det – jeg kan sætte mig ind i [fædrenes] situation. Samtidig med, at jeg kan sige: "Hvordan kommer vi så ud af det her – sammen?" Fx var der en arabisk far. Han sagde hele tiden: "Jamen, jeg slår min dreng. Jeg slår." Så sagde jeg: "Ved du hvad, jeg synes ikke, du skal slå din søn." Jeg sagde: "Jeg er 60 år i dag. Min far har én gang i mit liv givet mig en lussing. Jeg glemmer den aldrig. At slå er ikke nogen løsning". "Jamen, hvad skal jeg så gøre?" "Jeg kan godt forstå, at du er frustreret, men i Danmark må man ikke slå børn. Det ved du godt, ikke?" "Jamen, hvad skal jeg gøre?" "Du skal snakke med ham. Du skal tro på ham. Du skal prøve at hjælpe ham." (Dialogkorpsmedlem 7)

Over for Dialogkorpsets medlemmer lader det altså til, at grupper af forældre kan føle en tryghed, der gør det muligt for dem at åbne sig og diskutere nogle af de vanskeligheder, de oplever i deres familieliv – vanskeligheder, der ellers er forbeholdt privatlivets lukkede rum. Dette kan være det første skridt på vejen til en forandringsproces. Dermed kan Dialogkorpsets arbejde – med "små skridt" – bidrage til opfyldelsen af strategiens formål: At unge udsættes for færre æresrelaterede konflikter og mindre negativ social kontrol. Samtidig viser eksemplerne også kompleksiteten af problemstillingerne. Når forældre begrænser deres børns muligheder eller bruger autoritære opdragelsesformer, behøver det altså ikke bunde i forældrenes medbragte normer og praksisser. Det kan i en del tilfælde i højere grad skyldes oplevelsen af magtesløshed eller begrænset indsigt i – og en tilknyttet frygt for – hvad der foregår i det danske ungdomsliv. At det kan være svært at være mor med etnisk minoritetsbaggrund, kan man fx høre efter et forælder-arrangement:

Vi har det svært, når vores børn går i skole. F.eks. er der blå mandag i min datters klasse, og vi ved ikke, hvad det går ud på. Hvor skal de hen, og hvad skal de lave? Min datter fortæller, at de skal bowle og holde fest osv. Min datter fortæller, at der er forældre med, og at alle skoler gør det. Men for mig er det svært at slippe hende.¹⁷

I forhold til sådanne udfordringer giver Dialogkorpsets arrangementer forældrene mulighed for at få bedre information om, hvad fx "blå mandag" er. Disse arrangementer giver også forældrene mulighed for at høre – eller selv at formulere – forslag til nye måder, hvorpå man kan forholde sig til sine børn. Og det giver dem et rum, hvor de kan lufte deres bekymringer og deltage i en dialog om det at være forældre i Danmark, både med ligesindede og med et Dialogkorps-medlem.

17. "Evaluerings – Analyse af interview v. Gellerups Bydelsmøder, 23-06-15"

Sidstnævntes dobbelte perspektiv – som både etnisk minoritetsforælder og engageret medlem af dansk samfundsliv – kan bidrage med nye indsigter, som forældrene ellers næppe ville få.

5.6 Oplæg for fagfolk

Endelig er en del af Dialogkorpsets arbejde at holde oplæg for fagfolk. Sådanne oplæg kan fx finde sted i forbindelse med forskellige undervisningsaktiviteter, som når Dialogkorps-medlemmer var med til at opkvalificere UU-vejledere (kapitel 3). Som det fremgik af interviewene med disse vejledere kunne især den personlige karakter af Dialogkorpsets oplæg gøre et meget stort indtryk på fagfolk.

Et andet vigtigt virkemiddel ved oplæggene til fagfolk var, at det enkelte korpsmedlem kunne give indsigt i, hvordan man – fra borgerside – oplevede det sociale system, fx dengang man som ung stod med alvorlige udfordringer, hvorved fagfolk har kunnet få indsigt i, hvad man skal være opmærksom på i arbejdet. Et Dialogkorps-medlem fortæller følgende om mødet med professionelle fra den danske velfærdsstat, den gang hun som teenager blev udsat for vold og kontrol fra sin fars side:

Jeg har aldrig været den, der har lavet kriminalitet (...) Når børn har problemer, så plejer de at farve deres hår rødt, men jeg reagerede aldrig udad. Jeg så altid ud, som om alting var i orden, så jeg fortæller, at det godt kan være, at en pige taler pænt og er stille og ikke reagerer udadtil på de her måder, men det er ikke ensbetydende med, at hendes verden er perfekt. (...) [De professionelle skal fx spørge:] "Hvorfor kommer hun ikke med til aktiviteterne?" – det er jo en af de mest tydelige. Hvis hun aldrig kommer med på tur, så gå hen og spørg hende. (...) Man behøver ikke være helt skarp, for at se, om et andet menneske reelt siger sandheden eller ikke gør. Man må da have et eller andet medmenneskeligt signal, der siger, at der er noget, der ikke passer dér. Tag fx forældresamtaler: Der er forældre, der er passive, ligesom mine var – de kommer aldrig til forældresamtaler. Hvorfor gør de ikke det? Jeg tog til min lillebrors forældresamtaler hver gang. [Og det fandt skolen åbenbart, at] Det var helt fint! [Med ironi i stemmen:] "Det respekterer vi bare". (Dialogkorpsmedlem 1)

Korpsmedlemmet fremhæver her vigtigheden af, at professionelle er opmærksomme på små signaler – fx fravær fra skolearrangementer – og at de tør gå tæt på de unge, hvis de får en mistanke om dårlig trivsel. At skolen ikke reagerede på, at hun som storesøster trådte i stedet for forældre til skole-hjem-samtaler, kan desuden betegnes som et svigt, der ikke burde finde sted. Her har en ung brug for kompetent handling og ikke misforstået accept. Qua deres position som såvel etniske minoriteter med – i en del tilfælde – egne erfaringer fra professionelt arbejde inden for det sociale område har korpsmedlemmerne et godt udgangspunkt for at øge fagfolks forståelse for etniske minoriteter. Et medlem af forældrekorpsset har følgende at sige om dette:

[Fagfolk] kommer med en del frustrationer, som jeg også selv kan sidde med [i mit arbejde]: "Hvorfor kommer de ikke til forældremøderne? Hvorfor svarer de ikke på brevene? Vi har prøvet alt" – de dér frustrationer, der bliver sat ord på. Dé prøver vi igen, igen, at skabe bro og skabe en forståelse for, at der er mange ting, der kan være svært. Selvom de har boet her i 15 år, så kan sproget fx være en barriere. (...) Så det er jo sindssygt vigtigt, at man som lærer eller sagsbehandler vægter relationsarbejdet. Det skal ikke misforstås med, at vi skal please dem og pleje dem. Nej, der skal også stilles krav fra dag ét – men på en god måde, med respekt og forståelse. Og igen bruger jeg

mig selv – men denne her gang som privat over for fagpersoner: Hvordan oplevede jeg skolen, da jeg var til skole-hjem-samtaler? Hvordan oplevede jeg min sagsbehandler? (Dialogkorpsmedlem 6)

Med sin dobbeltrolle kan medlemmet (der selv er familiesammenført som voksen) ”bygge bro”, fordi hun både kan forstå danske fagfolks frustrationer med etniske minoritetsforældre og baggrunden for disse forældres adfærd. Også hun understreger, at det er relationen til forældrene, som de danske professionelle skal arbejde på at styrke. Her oplever hun tit, at fx skolelærere ikke inddrager forældrene godt nok. Hun fortæller følgende om sine egne oplevelser fra sit arbejde:

[I mit arbejde har jeg prøvet at] gå i dialog med lærerne, når der skal holdes skole-hjem-samtale: ”Kig dog på forældrene!”. Det gør de ikke: Der bliver talt til barnet: ”Jamen, kære Ali, du er god til det og det, men så har du nogle problemer”. Hvor jeg [som forælder] bare sidder og tænker: ”Okay, hvis der kun bliver snakket til ham, hvad laver jeg så her?” Sådan ganske almindelig øjenkontakt og kigge – spørge ind: ”Hvad tænker I? Hvad gør I derhjemme? Kunne I løse det på en anden måde?” Det er så i forhold til skole-hjem-samtale. Og inddrag også forældre mere i det faglige. Vi har rigtig mange forældre, der har ressourcer hver på deres måde. Er de gode til at lave mad, så inddrag dem i hjemkundskab. De har været på flugt, så inddrag dem i historie eller geografi (...) De får hele tiden at vide, hvad der mangler, hvad der skal gøre anderledes. Men ikke den anden vej: Hvordan kunne vi bruge jer? Hvad kunne I tænke jer? Vi vil gerne høre om jeres rejse hertil, om jeres sprog. (Dialogkorpsmedlem 6)

I oplæg til fagfolk har Dialogkorpsmedlemmerne på denne måde et potentiale til at øge disse fagfolks forståelser for etniske minoriteters udfordringer, og hvad der er vigtigt at holde sig for øje i arbejdet med dem.

5.7 Dialogkorpsets arbejde – et lille bidrag i det store billede

Som det fremgår, går Dialogkorpsets arbejde i høj grad ud på at tage vigtige og vanskelige emner op, give ny viden og bidrage til at skabe dialog og refleksion – både blandt medlemmer fra ”det professionelle Danmark” og i etniske minoritetsmiljøer. Korpsets samlede indsats må dog siges at være begrænset – de er kun ca. 35 medlemmer i alt, og hver af dem holder måske kun nogle få oplæg om måneden. Nogle medlemmer er endvidere i perioder helt inaktive. Dermed er det begrænset, hvor stor forskel de på nationalt plan kan gøre i forhold til forekomsten af og indsatsen i æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol. For de færreste tilhørere vil nok ændre holdning til et givet fænomen eller begynde at handle på nye måder, blot fordi de deltager i et enkelt Dialogkorps-arrangement. Dialogen lød fx sådan her, da VIVE spurgte nogle unge voksne om deres reaktioner på det Dialogkorps-oplæg, de deltog i:

- Informant 1: Jeg synes, det var meget spændende.
- Informant 2: Jeg synes også, det var rigtig fedt.
- Informant 1: Vi lærte hinanden at kende, og vi fik set nogle emner i forhold til, hvad andre tænker. Vi kunne inddrage os selv.
- Interviewer: Er der nogle af dine holdninger, der ændrede sig, eller hvor du blev lidt provokeret?
- Informant 1: Nej overhovedet ikke. Jeg har mine holdninger, og de bliver, som de er. Jeg ved godt, hvad jeg vil med mit liv, og hvordan jeg tænker generelt. Jeg føler ikke, at jeg fik ændret nogle holdninger.

- Interviewer: Hvad med jer andre?
- Informant 3: Nej.
- Informant 4: Men spændende at høre andres holdninger. (Unge voksne, cirka 20 år, København)

En tilsvarende respons hører vi i et fokusgruppeinterview med forældre. Disse forældre fremhæver, at de selv i høj grad var enige med korpsmedlemmets tilgang til børneopdragelse, og at de havde den samme holdning inden oplægget. De fremhæver også, at der burde have været flere tilhørere til arrangementet, for "100 procent af os, der sidder her, der er ikke nogen problemer. Der er andre forældre, der har masser af problemer". Disse reaktioner stemmer godt overens med, at flere korpsmedlemmer fremhæver, at de kun i begrænset omfang oplever, at meget konservative eller meget isolerede forældre deltager i arrangementerne.

Med en dialogisk tilgang til arbejdet har korpsmedlemmerne i høj grad en dagsorden om at engagere deres tilhørere, frem for at føre envejskommunikation. En sådan dialog kan forløbe på mange måder, og fra nogle korpsmedlemmer hører vi, at de oplever, at potentialet for forandring er større, hvis man på et arrangement virkelig kommer ind og får fat i folk dér, hvor det kan gøre ondt. Det kan føre til en debat, der måske bliver ophedet. På den måde udvikler det sig ikke nødvendigvis til et arrangement, hvor alle efterfølgende går glade og veltilpasse hjem. En oplægsholder, der primært arbejder med forældre, svarer (med et glimt i øjet) følgende på et spørgsmål om, hvornår et møde for forældre har været et godt møde:

Når de er oppe at skændes, og når de er meget tæt på at slå hinanden ihjel. For så ved jeg, at jeg har gjort mit arbejde ordentligt. Fordi det sætter tanker i gang (...) Jeg bliver bekymret, når de er tavse og, når der ikke kommer noget debat. Så ved jeg ikke, hvor jeg har dem henne. (Dialogkorpsmedlem 5)

Som det fremgår, kan bølgerne gå højt til nogle arrangementer, når oplægsholderne sætter spørgsmålstejn ved centrale praksisser og værdier. At gøre dette kan skabe stor modstand hos nogle tilhørere. Dialogkorpsmedlemmet fortsætter:

Der sidder deltagere, der er glade for at blive oplyst, men der sidder også nogle, der tænker, at vi er en flok idioter, fordi vi oplyser om, hvordan deres børn kan flygte fra dem. [Folk med ekstreme holdninger], de kommer også til møderne. De vil gerne finde ud af, hvad det er for noget. Der er nogle af dem, der kan være irriterende og ubehagelige på møderne. (Dialogkorpsmedlem 5)

Dialogkorpsets medlemmer må dog også passe på, at de ikke skaber en alt for polariseret stemning, hvor dialog kan blive umulig. I den forbindelse fortæller korpsmedlemmer, at de søger at fornemme stemningen i den enkelte gruppe i forhold til, hvor kontroversielle emner det giver mening at bevæge sig ind på. Et andet medlem af forældrekorpsset forklarer det således:

[Hvad man taler om], kommer an på, hvem det er til. Er det nogle meget religiøse, så kan det være svært at tale om for eksempel seksualitet. Vi har et [korps]medlem, som er homoseksuel. [En gang hvor vi holdt oplæg sammen], kiggede han på mig og... [rystede tavs og næsten umærkeligt på hovedet]: Du har en fornemmelse: Hvad kan du snakke om her og hvad kan du ikke snakke om? Og det forstod jeg godt [så de valgte ikke at tale om korpsmedlemmets seksuelle orientering]. (Dialogkorpsmedlem 7)

Emner som homo- og transseksualitet kan altså være svære at tage op. Et andet emne, der nævnes som vanskeligt at få en dialog omkring, er religion. Korpsmedlemmerne skal altså agere i

et meget ladet felt, hvor de på den ene side skal tage vanskelige emner op og sætte diskussioner i gang med henblik på at rykke på folks holdninger og adfærd og på den anden side passe på, at det hele ikke bliver så ophidset, at der blot graves endnu dybere grøfter. Endelig skal de passe på både sig selv og alle tilhørerne i salen. Som et medlem af ungekorpset fortæller om denne problematik:

Mange gange kan det være lidt konfliktoptrappende emner, vi snakker om – svære emner. Der synes jeg, det kan være svært at vide, hvordan man demonterer konflikten uden at lukke ned for snakken. Fordi det skal heller ikke være sådan, at folk ikke tør sige noget – men de skal forstå, at vi skal tale ordentligt. (...) Andre gange kan det være svært at få dem til at tale overhovedet. Det er sårbare emner, og mange ved knap, hvad de mener. Mange har ikke ord eller forståelse – de er meget uvidende om det. Og når vi snakker følelser mod følelser, så er det rigtig svært at etablere en saglig debat. (Dialogkorpsets medlem 2)

Noget af indholdet på de opkvalificerende weekender for korpsetsmedlemmer har netop været at give redskaber til at facilitere debatter, også under vanskelige forhold. Uanset at man kan få gode redskaber til at gøre dette, kan det dog være en både praktisk og personlig udfordring at holde til den modstand, man kan møde under sine oplæg for Dialogkorpset. Her kan medlemmer af ungekorpset fx få at vide, at de skal "skamme sig" over den personlige historie, de deler med tilhørerne. Men kan korpsetsmedlemmerne navigere imellem disse udfordringer, kan de få skabt en dialog. Dermed kan deres indsats ses som en fin forlængelse af en dansk tradition for demokratisk debat og for at hjælpe folk med at nå frem til, og selv formulere, deres holdninger på et informeret grundlag. Et korpsetsmedlem beskriver arbejdet således:

For mig handler det meget om at få skabt et rum, hvor folk er trygge nok til at sige det, de tænker og føler – helt ærligt, uanset om det så er i den ene eller anden retning. Jeg kan blive rigtig glad, hvis jeg sidder i et rum med både radikale, ekstreme meninger og nogle mere moderate. Hvis man kan få en sober snak til trods for forskellighederne, tror jeg, at jeg har haft et godt besøg. Vores arbejde handler jo om at bygge bro, sikre dialog. Der er ikke nogen af os, der kommer med et svar på, hvad der er rigtigt og forkert. Men vi faciliterer nogle snakke og bringer nogle emner på banen, som man ellers ikke snakker om, eller som man ikke ved nok om. Jeg synes, det er meget fint at komme ud og opleve, hvor forskellige holdninger til det samme, der kan være inden for et miljø. Det er også at få en øjenåbner om, at du er ikke ene om at have de holdninger – og du er ikke ene om at have den udfordring. Især som ung tror man, at man er den eneste i hele verden [med et givet problem]. (Dialogkorpsets medlem 2)

Som korpsetsmedlemmet her fremhæver, kan en proces, hvor man accepterer forskellighed frem for at kræve, at alle tilslutter sig "den rette" holdning – af den ene eller anden slags – i sig selv være anskuelsesundervisning i demokrati og individuel selvstændighed.

5.7.1 Tilrettelæggelse af Dialogkorpsets arbejde

Som nævnt i begyndelsen af dette kapitel står SIRI for aflønning og opkvalificering af Dialogkorpsets medlemmer, for booking af oplæg og ofte også for udarbejdelse af *scripts* om, hvad et oplæg skal indeholde. Ansatte fra SIRI deltager også i nogle af korpsets arrangementer. Dette afsnit belyser, hvordan Dialogkorpsets medlemmer taler om den støtte, de får fra SIRI, da denne er et vigtigt element i korpsets samlede arbejde.

De korpsmedlemmer, som VIVE har talt med, udtrykker generelt stor tilfredshed med de årlige opkvalificerende weekender. Disse arrangementer er blandt andet en måde, som korpsets medlemmer lærer hinanden at kende på, og hvor nye medlemmer bliver en del af teamet. Om disse – ulønnede – weekendkurser fortæller et par interviewpersoner følgende:

Det er altid superspændende. Og så har vi det rigtig godt sammen – de unge og de ældre i korpset. (Dialogkorpsmedlem 7)

Det er så relevant. Det er også dér, vi kan høre om hinanden og lære hinanden at kende – altså den dér dynamik, hvor jeg kigger på dig, og så skal du komme ind. Det betyder rigtig meget, og det er tit og ofte dér i weekenderne, vi har mulighed for at fordybe os og sparre med hinanden. (Dialogkorpsmedlem 6)

I forhold til SIRIs rolle i Dialogkorpsets løbende arbejde er der større spredning i korpsmedlemmernes oplevelser. Her oplevede nogle, at samarbejdet af og til ikke fungerede optimalt. Ét punkt er den sammenhæng, man som korpsmedlem vil befinde sig i, når man skal holde oplæg. Her søger SIRI ved bookingen at sikre, at en ansvarlig rekvirent tager ansvar for fx at sikre ro og orden, men det er ikke altid, at dette sker i praksis. Korpsmedlemmerne kan derfor af og til befinde sig i sammenhænge, hvor der fx er uro af larmende børn til forældrearrangementer, eller urolige skoleelever, hvor de deltagende lærere ikke tager rollen som autoriteter på sig. Det er naturligvis ikke muligt at forhindre alle problemer i at opstå, og SIRI søger at indprente rekvirenterne deres ansvar, når korpsmedlemmer kommer på besøg. Når korpsmedlemmer løbende oplever udfordringer i forbindelse med dette, kan det dog indikere, at SIRIs kommunikation med rekvirenterne med fordel kan gennemgås og måske forbedres.

Nogle Dialogkorps-medlemmer fortæller også, at de til tider har en oplevelse af, at SIRI ressourcemæssigt er under pres. De kan opleve lange svartider på forespørgsler eller på refusion af udgifter. Nogle korpsmedlemmer udtrykker også ønsker om, at SIRI i højere grad, end det er tilfældet, deltager i korpsets arrangementer, især når disse involverer forholdsvis unge og uerfarne korpsmedlemmer, der kan have brug for opbakning til oplæg, der kan blive vanskelige. Af interview med såvel SIRI som Dialogkorps-medlemmer fremgår det, at der er igangsat et udviklingsarbejde med Dialogkorpset, og man må formode, at korpsmedlemmers og andres erfaringer samles op her, og at korpsets arbejde eventuelt tilrettes.

Et andet punkt handler om de *scripts*, som SIRI kan lave til de enkelte Dialogkorps-arrangementer. Forskellige medlemmer kan have forskellige oplevelser af, hvor hjælpsomme disse *scripts* er, og i hvilket omfang man i stedet skal tilpasse sit program efter de konkrete deltagere, som man kommer ud til.

Endelig må det nævnes, at Dialogkorps-medlemmerne generelt har et meget stort engagement i deres korpsarbejde og en stor glæde over, at det findes. Som et korpsmedlem formulerer det: *[Dialogkorpset] er bestemt godt – ti med pil opad. Jeg vil slet ikke kunne forestille mig, hvis projektet ikke fandtes. Der er bare brug for, at forældre får mulighed for at snakke med andre – at kunne gå i dialog med nogle, der har stået i samme situation. (Dialogkorpsmedlem 6)*

5.7.2 Forandringer på området

Nogle af de Dialogkorps-medlemmer, VIVE talte med, har været med, siden korpset startede op i 2008. De har derfor oplevet, at området gradvist har ændret sig. I denne forbindelse fortæller flere medlemmer, at de oplever, at efterspørgslen efter oplæg er blevet større, og at korpsets arrangementer også har fået en større geografisk udbredelse over tid. Flere fortæller også, at de

oplever gradvise forandringer blandt både unge og forældre i målgruppen. Som én fra ungekorpsset formulerer det: "De unge er mere selvbevidste i forhold til, da jeg var ung – dér vidste jeg ikke en skid" (Dialogkorpsmedlem 4). Dette synspunkt går igen i flere interview:

De unge er begyndt at gøre oprør. De siger: "Hvorfor kan jeg ikke...?" Dengang jeg var ung, var det ligesom ikke mig, der kunne afgøre, om jeg skulle vælge den ene eller anden uddannelse, for uddannelsesstedet skulle være tæt på mine forældres bopæl. Så hvis jeg ville læse noget i København, så kunne jeg ikke, for jeg var ikke blevet gift, og hvad ville andre sige? Men i dag kan de unge, der har lyst til at flytte til København eller Aalborg eller Sønderborg, gøre det. Og det er jo superfedt. Og med valg af ægtefæller er der rigtig mange, der vælger at sige, at "det er ham, jeg er forelsket i, og så er jeg ligeglad med, hvor han kommer fra". Og så er der andre, der decideret søger efter en fyr, der har kendskab til deres kultur osv. Men tendensen er positiv. (Dialogkorpsmedlem 8)

Det flytter sig nu, lige så langsomt. Det er fx mere og mere almindeligt at blive skilt. Var det for bare 10 eller 15 år siden, og en datter skulle skilles, så var det [sagt med ophidselse i stemmen] "min ære!" Det er begyndt at rykke sig i miljøet. (Dialogkorpsmedlem 7)

De gradvise ændringer hen imod større selvbestemmelse for unge med etnisk minoritetsbaggrund er en forandringsproces, der er velbeskrevet i litteraturen. Et større hollandsk studie viser tilsvarende, at der fra én generation til den næste sker forandringer hen imod værtslandets normer – fx i tilslutning til normer om ligestilling. Studiet viser dog også, at processen i cirka en femtedel af de undersøgte familier ser ud til at bevæge sig den modsatte vej (Maliapaard & Alba, 2016) – en indikation på vigtigheden af at arbejde aktivt med området. Derudover kommer der også løbende nye flygtninge og indvandrere til Danmark. Behovet for at skabe dialog om, hvordan man kan leve livet her i landet, ser altså klart ud til fortsat at være til stede.

5.8 Samlet vurdering af initiativ 25: Dialogkorps af unge og forældre

Det tredje initiativ, som denne rapport belyser, er Dialogkorpsset. I forbindelse med den nationale strategi 2012-2015 blev det allerede eksisterende ungekorps udbygget med et korps af forældre. Formålet var blandt andet at skabe dialog omkring æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol blandt etniske minoriteter og at udvide kendskabet til sådanne problemstillinger hos fagfolk.

De oprindeligt udmeldte måltal for Dialogkorps-medlemmernes aktiviteter var mindst 30 årlige oplæg for såvel unge som for forældre. Måltallet for ungeoplæg må siges at være opfyldt, mens der har været noget færre oplæg (cirka 20 årligt) for forældre. Derudover har der (på en anden bevilling) været afholdt i alt godt 70 oplæg for fagfolk, og Dialogkorps-medlemmerne har således været i kontakt med et betragteligt antal mennesker.

Som tidligere nævnt er Dialogkorpssets formål at "holde oplæg og gå i dialog om æresbegreber, tvangsægteskaber, religiøse vielser, ligestilling mellem kønnene mv. med andre unge piger og drenge" samt "besøge og gå i dialog med forældregenerationen". Dialogkorpssets medlemmer synes generelt at være godt i stand til at engagere deres tilhørere, og de har ofte held med at skabe den ønskede dialog. Dette fremgår af de generelt positive tilbagemeldinger, som et stort antal unge og forældre har givet umiddelbart efter deres deltagelse i forskellige arrangementer. Det samme fremgår også af interviewene med både grundskolevejledere og UU-vejledere, der har mødt Dialogkorps-medlemmerne på kurser, og af de fokusgruppeinterview efter afsluttede Dialog-

korps-arrangementer, der er udført til denne undersøgelse. Og endelig var Dialogkorps-medlemmernes evne til at engagere deres tilhørere også tydelige på de arrangementer, hvor VIVE deltog og observerede.

Centralt i deres evne til at engagere deres publikum er medlemmernes store engagement i det arbejde, de udfører. I interview med medlemmer af korpset var det tydeligt, at en del tillægger dette arbejde – der jo primært foregår ved siden af en almindelig fuldtidsbeskæftigelse – stor personlig betydning. Der kan dog være en vis selektionseffekt heri: Fra både korpsmedlemmer og medarbejdere i SIRI hører vi, at nogle medlemmer af korpset er mere engagerede i arbejdet end andre. På linje med dette var der nogle af de medlemmer, som VIVE søgte at få interviewtaler med, som ikke ønskede at stille op. Det er med andre ord muligt, at det i højere grad er de mere engagerede korpsmedlemmer, der har bidraget med interview til denne undersøgelse. Forskellige grader af engagement kan også have betydning for, i hvilket omfang medlemmerne fx deltager i forskellige korpsarrangementer, hvilket igen kan påvirke arbejdets kvalitet. På den anden side kan det have en selvregulerende effekt, idet mindre engagerede medlemmer kun bidrager til korpsets arbejde i begrænset omfang.

Tre elementer i korpsets arbejde kan fremhæves: For det første anvender man forskellige øvelser og lege for at skabe trykthed i den gruppe, der deltager, og for at få åbnet op for et emne som forskellige måder at leve på. For det andet anvendes – i forskelligt omfang – personlige historier og personlige erfaringer, som kan spille en vigtig rolle i at engagere deltagerne. For det tredje bruges forskellige spørgeteknikker og dialogværktøjer til at facilitere dialog og debat. De enkelte medlemmers kompetencer stammer dels fra deres egen baggrund og uddannelsesmæssige kvalifikationer, dels fra løbende opkvalificering på SIRI-arrangementer, hvor man blandt andet arbejder med forskellige redskaber og øvelser til at fremme trykthed og dialog.

Dialogkorpsets arbejde sigter som nævnt imod at ændre normer og praksisser, relateret til blandt andet seksualitet og børneopdragelse i etniske minoritetsmiljøer. Sådanne forhold er generelt vanskelige at ændre, og med en indsats, der ofte kun består i et arrangement af få timers varighed, kan man ikke forvente, at deltagerne efterfølgende omlægger deres liv radikalt. Samtidig tyder interview på, at oplæg for enkelte personer kan have en stor betydning: Det kan fx forekomme i tilfælde, hvor personer med behov for hjælp får viden om hjælpetilbud. Tilbagemeldinger fra deltagerne i Dialogkorps-arrangementer viser da også, at hjælpemuligheder som fx Etnisk Ung ofte er ukendte inden deltagelsen i arrangementet.

Med hensyn til ændringer i deltagernes måder at leve på hen imod en øget grad af individuel frihed og ligestilling imellem kønnene er det straks mere tvivlsomt, hvilken effekt arrangementerne har. Her bruger flere korpsmedlemmer selv udtrykket, at de ikke kan "flytte bjerge", men at de kan "så et lille frø": De kan bidrage til en potentiel forandringsproces, men forandringen skal ske inde fra deltagerne selv, og her er Dialogkorps-arrangementet kun en lille påvirkning blandt mange.

Samtidig fremgår det dog også, at der kan være en stor lydhørhed blandt deltagerne i arrangementerne, fx når korpsmedlemmerne bidrager med ny information om, hvad en mødom er – eller ikke er. Der kan også være stor lydhørhed, når korpsmedlemmerne formår at skabe en følelsesmæssig resonans hos deltagerne, som når forældre, der fortæller, at de slår deres børn, hjælpes til at huske (også følelsesmæssigt), hvordan det var selv at blive slået som barn, og hvad disse slag gjorde ved forholdet til den forælder, som slog.

Dette sidstnævnte virkemiddel – personlig erindring af smertefulde hændelser – har paralleller til en indsats, som har vist sig virkningsfuld i forhold til at ændre migranters praksisser for kvindelig kønslemlæstelse i Norge (Schultz & Lien, 2013). Fra den undersøgte norske indsats – der blandt

andet indeholdt oplæg om emnet fra personer med ikke-norsk baggrund – kan fremhæves følgende fire faktorer med paralleller i Dialogkorpsets arbejde, der er blevet opfattet som vigtige og effektfulde i en efterfølgende forandringsproces hos nogle af de somaliske deltagere:

- Flere eksponeringer til et budskab om forandring; enkeltstående eksponeringer kan have begrænset effekt. Denne pointe understreger samtidig vigtigheden af enkeltstående eksponeringer, der over tid kan bidrage til at skabe forandringer.
- Brug af forandringsagenter med etnisk minoritetsbaggrund, som har status og anseelse i de grupper, de holder oplæg for.
- Bidrag med viden om, hvordan praksisser fra oprindelseslandet kan være skadelige.
- Oplægsholdernes evne til at engagere tilhørerne følelsesmæssigt i deres egne erfaringer, fx hvordan en given praksis påvirkede dem selv som børn.

I Dialogkorps-medlemmernes fortællinger om arbejdet med forældre omkring det at slå børn er disse fire faktorer til stede. Korpsmedlemmerne ved godt, at de prøver at "så et frø", og at det enkelte arrangement nok ikke medfører den store forandring i sig selv. Korpsmedlemmerne deler etnisk minoritetsbaggrund med deltagerne, men kan samtidig formodes at have en vis status, fx på grund af deres positioner på det danske arbejdsmarked. Korpsmedlemmerne fortæller, hvilken skade det kan medføre at slå børn, og at det er ulovligt i Danmark. Endelig søger korpsmedlemmerne at få forældrene til selv at erindre, hvad det gjorde ved dem at blive slået som børn, og inddrager i nogle tilfælde egne erfaringer om dette som eksempel.

Af interviewene fremgår det også, at en del af de forældre, der deltager i Dialogkorps-arrangementer, udtrykker en følelse af afmagt over for deres børn, og at de har et stort behov for hjælp til at tilpasse deres opdragelsespraksisser til det danske samfund. Åbenhed over for at modtage en sådan hjælp kan dog forudsætte, at forældrene føler sig mødt og anerkendt – en oplevelse, som Dialogkorpsets medlemmer synes i stand til at give.

Dialogkorpset er forankret hos SIRI, der varetager korpsets sekretariatsfunktion. Indsatsen er altså forankret i en styrelse og dermed på centralt niveau, og ikke – som i en alternativ organiseringsform – i fx NGO-regi. På den ene side gør denne form for organisering, at korpsmedlemmerne løbende holdes opdateret, mens SIRI modsat er i tæt kontakt med de borgere, indsatserne på området retter sig imod. På den anden side er den valgte organiseringsform potentielt sårbar i kraft af den tætte kobling imellem myndighedsarbejde og et følsomt emne som folks holdninger til fx seksualitet og familieliv.

I forhold til Dialogkorpsets forankring hos SIRI indikerer nogle interview, at det til tider har været vanskeligt for SIRI at varetage sekretariatsfunktionen fuldt ud, muligvis på grund af påvirkning fra de forskellige omstruktureringer, der er sket i perioden. Der bør med andre ord være fokus på, hvordan man fremover forankrer og servicere Dialogkorpsets arbejde.

6 DEN SAMLEDE STRATEGI

National Strategi mod Æresrelaterede Konflikter for perioden 2012-2015 indeholder i alt 32 initiativer. Kapitlerne 2-5 i denne rapport har belyst tre af disse initiativer, men de er naturligvis kun en begrænset del af den samlede strategiske indsats. Dette afsluttende kapitel omhandler derfor den samlede strategi og berører kort samspillet imellem de forskellige initiativer. På baggrund af arbejdet med rapporten udpeger kapitlet også opmærksomhedspunkter, der kan have relevans i det fremadrettede arbejde med at begrænse omfanget af æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol.

Indledningsvist giver dette kapitel derfor et kort overblik over alle strategiens initiativer. Der henvises til bilag 1 for en enkeltvis gennemgang af alle 32 initiativer. Både dette kapitel og bilag 1 bygger primært på skriftligt materiale, som VIVE har modtaget fra SIRI. Derudover er der også anvendt andet skriftligt materiale fra området samt et mindre antal interview med udvalgte nøglepersoner (se kapitel 1).

6.1 Overblik over initiativerne i den nationale strategi

Et centralt emne i den nationale strategi har været, at *rammerne for indsatsen skulle styrkes*. Dette er fx sket ved at ændre vejledningen til serviceloven på børneområdet (initiativ nr. 1), ligesom det er blevet muligt at lave handlingsplaner til borgere over 18 år (initiativ nr. 3). Der er endvidere kommet retningslinjer på området til myndigheder og organisationer (initiativ nr. 4) samt information til kommunerne om genopdragelsesrejser (initiativ nr. 11). Endelig kan det nævnes, at man i initiativ nr. 14 har udviklet en ungeerklæring, der kan bruges ved bekymring for genopdragelsesrejse. Samlet set er rammerne for indsatsen dermed blevet udviklet på en måde, der har givet klart bedre muligheder for at arbejde på området.

Andre initiativer under den nationale strategi *har givet fagfolk bedre muligheder for at yde hjælp* ved fx at etablere nye former for tilbud eller give mulighed for økonomisk understøttelse i særlige situationer. Således er døgntilbud på området blevet opkvalificeret (initiativ nr. 18), der er oprettet opholdspladser til mænd (initiativ nr. 17), og der er søgt udviklet et bedre efterværn mv. (initiativ nr. 21). Under Strategien er det også blevet muligt at hjælpe personer hjem fra ufrivilligt udlandsophold (initiativ nr. 16), at støtte hjemvendte børn og unge (initiativ nr. 13) samt at give en mere sikker adressebeskyttelse (initiativ nr. 20).

I forhold til, hvordan sager på området skal håndteres, har man under Strategien også *hævet kompetenceniveauet hos forskellige grupper af fagfolk*. Det drejer sig om efteruddannelse af lærere, pædagoger, socialrådgivere m.fl. (initiativ nr. 6) samt de tidligere beskrevne indsatser for UU-vejledere (initiativ nr. 7) og grundskolevejledere på udvalgte skoler (initiativ nr. 22). Også medarbejdere på danske ambassader i udlandet (initiativ nr. 12) og Kvindekrisecentre (initiativ nr. 18) har fået øget viden om området. Endelig har årlige konferencer været med til at øge fagfolks kompetencer (initiativ nr. 9).

En væsentlig pointe i arbejdet på området er, at det kan være vigtigt at *kunne søge specialiseret bistand* i nogle sager. I den forbindelse er VISO¹⁸ blevet tilgængelig som en central rådgivningsenhed på området (initiativ nr. 1), ligesom rådgivningen i Etnisk Ung er blevet udvidet

18. VISO = Den Nationale Videns- og Specialrådgivningsorganisation på det sociale område og på specialundervisningsområdet.

til også at omfatte rådgivning om genopdragelsesrejser (initiativ nr. 14). Også viden om relevante kontaktpersoner hos politiet er søgt bredere udbredt under Strategien (initiativ nr. 5).

Andre elementer i Strategien har været *forbedrede muligheder for oplysning og forebyggelse*. Her er der blevet udviklet undervisningsmateriale til brug i folkeskolen for at skabe bedre muligheder for at diskutere emnet blandt skolernes elever (initiativ nr. 24). For genopdragelsesrejser er netbaseret informationsmateriale blevet gjort tilgængeligt for grundskoler, ungdomsuddannelser og forældre (initiativ nr. 10). Andre initiativer her har været afholdelse af blandt andet informationskampagner (initiativ nr. 26) og fyraftensmøder om emnet (initiativ nr. 23). Også Dialogkorpsets aktiviteter kan placeres som en forebyggende og oplysende aktivitet (initiativ nr. 25).

Endelig har Strategien haft en mere *overordnet vidensopsamlende dimension*. Det omfatter forskning på området (initiativ nr. 27), samarbejde med vidensbutikker for studerendes interesse for området (initiativ nr. 29) og et netværk af forskere og praktikere (initiativ nr. 30). Også en hjemmeside (initiativ nr. 31) og Integrationsbarometeret (initiativ nr. 28) hører til i denne del af Handlingsplanen.

6.2 Udfordringer i implementering af dele af Strategien

Det er ikke alle initiativerne, der er nået i mål i forhold til Strategiens intentioner. På baggrund af det (relativt begrænsede) materiale, VIVE har om den samlede Strategi 32 initiativer, synes nogle af de udfordringer, som visse initiativer har mødt, at kunne knyttes til den enkelte indsats' status som "nicheindsats". Se endvidere bilag 1. Således har der fx været begrænset kommunal tilslutning til et initiativ som grundskolevejlederindsatsen (initiativ nr. 22, se kapitel 2). Også ønsket om at gøre æresrelaterede konflikter til en del af de ordinære uddannelser for fx socialrådgivere viste sig heller ikke muligt at føre ud i praksis (initiativ nr. 6). Derfor blev dette initiativ udelukkende udmøntet som en diplomuddannelse, der blev oprettet på området (i regi af Metropol). En erfaring her var endvidere, at der i perioden var begrænset tilslutning til denne uddannelse, uanset at der kun blev oprettet ét hold årligt.

Da æresrelaterede konflikter er noget, som mange professionelle kun sjældent kommer i direkte berøring med, kan indsatsen ofte opleves som en nicheindsats. I forlængelse heraf er nogle af Strategiens initiativer kun blevet anvendt i begrænset omfang. Det gælder fx udrejseblanketten (initiativ nr. 14), som der tilsyneladende ikke er det store kendskab til. Det gælder også, så vidt VIVE er orienteret, brugen af handlingsplaner for de over 18-årige (initiativ nr. 3). I relation til sidstnævnte kan man formode, at både formuleringen af kommunernes ansvar på området og den begrænsede finansiering af tiltaget medvirker til dets begrænsede brug. Man bør derfor overveje, om initiativ nr. 3 – Handlingsplanerne for de over 18-årige – skal revideres.

Interview med nøglepersoner på området peger også på, at de problemstillinger, som Strategien adresserer, er komplicerede, og at givne løsninger kan have utilsigtede konsekvenser. Noget sådant er fx muligvis tilfældet med den udvidede adressebeskyttelse (initiativ nr. 20). På den ene side giver den model, som er udarbejdet under Strategien, en langt bedre beskyttelse, end det var tilfældet tidligere. På den anden side kan dette højere sikkerhedsniveau, og procedurerne omkring tildelingen af denne adressebeskyttelse, give problemer i andre sammenhænge. Det kan fx hænge sammen med, at den højere beskyttelse er blevet vanskeligere at opnå, eller at borgere med høj beskyttelse kan være så vanskelige at finde, at de kan få problemer med fornyelse af opholdstilladelser o.l. Sådanne konsekvenser ved nye tiltag synes uundgåelige, men er ikke desto mindre emner, man må arbejde videre med og finde de mest velegnede løsninger på.

To initiativer har endvidere vist sig ikke at kunne udføres inden for projektperioden. Det drejer sig dels om et indberetningssystem om genopdragelsesrejser, der viste sig mere udfordrende at etablere end oprindeligt forventet (initiativ nr. 15). Og det drejer sig om et netværk imellem krisecentre på tværs af landegrænser (initiativ nr.19), således at man fx kunne placere truede borgere på pladser i fx Sverige og dermed øge beskyttelsen af dem. Sidstnævnte initiativ viste sig dog ikke muligt at realisere, blandt andet fordi man under Serviceloven ikke kan medtage ydelser og foranstaltninger ved flytning ud af Danmark.

Også to andre tiltag, som primært rettede sig imod kvinder under og efter ophold på krisecentre eller botilbud, var sværere at realisere end oprindeligt planlagt. Det drejer sig dels om en indsats på krisecentre med opsøgende arbejde blandt etniske minoritetsforeninger (initiativ nr. 18), dels om en indsats i form af efterværn, mentorordninger mv., der samlet blev betegnet "koordinerende og netværksskabende overgangsindsats" (initiativ nr. 21). Der har desuden i nogle indsatser været forsinkelser i forhold til den oprindelige tidsplan, hvilket heller ikke har været optimalt.

Uanset at nogle initiativer ikke har medført de forventede resultater, vurderes den nationale strategi samlet set at have løftet arbejdet med æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol. I forhold til rækkevidden af Strategien må man også erindre, at den har været af begrænset størrelse, samtidig med at den har dækket over en betragtelig bredde. Denne dimensionering sætter i sagens natur sine rammer for, hvor stor national gennemslagskraft en sådan strategi kan få.

6.3 Opmærksomhedspunkter til det fremadrettede arbejde

Et vigtigt formål med denne rapport er at kvalificere det videre arbejde på området. En sådan kvalificering kan bedst tage afsæt i de tre initiativer – i forhold til grundskolevejledere, UU-vejledere og Dialogkorps – som rapporten har haft sit fokus på. Et samlet blik på disse tre initiativer viser for det første, at Strategiens indsatser opleves som nogle, der aktivt har bidraget til at hjælpe børn, unge og forældre med problemstillinger på området. Det er især sket ved, at indsatserne hæver kompetenceniveauet, øger fokus på og refleksioner omkring problemstillinger på området og giver en større bevidsthed om mulighederne for at søge specialhjælp.

På tværs af de tre initiativer ser vi også, at der er en vis spænding imellem, på den ene side, et fokus på æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol som det, der skal arbejdes med. Og på den anden side en virkelighed i skoler, på ungdomsuddannelser og bredt i etniske minoritetsfamiliers liv, hvor disse begreber ikke altid er den bedste mening.

En første observation i denne forbindelse (som primært stammer fra de to vejlederinitiativer) er, at hovedparten af de her interviewede frontmedarbejdere kun sjældent oplever at komme i kontakt med æresrelaterede konflikter – det gælder særligt på grundskoleniveau. En enkelt ungdomsskolevejleder havde dog en del kontakt med sådanne sager, men han var med i et nationalt netværk på området og havde altså en form for specialfunktion. Med andre ord kan fagpersoner, der arbejder med ordinære indsatser, ikke nødvendigvis genkende hovedoverskriften for indsatsen ("æresrelaterede konflikter") i deres arbejdsmæssige dagligdag, da de generelt opfatter det som "sådan noget hårdt noget". Arbejder man med mere specialiserede indsatser, der specifikt retter sig mod at yde støtte til personer, udsat for æresrelaterede konflikter, støder man naturligvis i langt større omfang på denne problematik (men se Liebman (2014) for en kritisk diskussion af begrebet "æresrelaterede konflikter" for sådanne specialiserede indsatser).

I og med at nogle frontmedarbejdere kun meget sjældent kommer i kontakt med noget, de mener er æresrelaterede konflikter, kommer bekæmpelsen af negativ social kontrol i fokus. Fagpersoner kan dog ofte være usikre på, om der i konkrete tilfælde er tale om negativ social kontrol. Denne usikkerhed kan blandt andet skyldes, at man som fagperson ikke har god nok føling med, hvad der foregår i børns og unges liv. Flere vejledere forklarer bl.a. dette med, at tilliden imellem vejledere og elever (og også med forældre) med etnisk minoritetsbaggrund ikke er så høj, som de kunne ønske sig, og ofte ringere end tilliden mellem skolen og flertallet af elever/familier med majoritetsdansk baggrund.

Mangel på tillid begrænser, hvad elever (uanset baggrund) betror til vejledere, og dermed, om de kan få adgang til den hjælp, de har behov for. I grundskolevejledernes og UU-vejledernes arbejde kan en sådan ringe tillid influere på rækkevidden af Strategiens indsatser. Vilklårene for relationsopbygningen imellem medarbejdere og elever/studerende er imidlertid indlejret i skolernes ordinære strukturer og ligger i vidt omfang uden for de beskrevne initiativers rækkevidde.

Inden for de givne rammer kan indsatserne dog også gøre en forskel. Frontmedarbejdere beskriver, at en central del af deres arbejde er at tolke de signaler, de aflæser hos forskellige elever, og vurdere, hvor der synes at være udfordringer, de bør fokusere på. I dette arbejde kan en forbedret kompetence inden for området – eller en styrket opmærksomhed på det – gøre, at man fortolker givne tegn og begivenheder på nye måder. For eksempel kan det, at en pige altid hentes lige efter skole af en slægtning, udløse en skærpet opmærksomhed fra vejlederside, frem for blot at blive set som et tegn på gode familiebånd.

En del af vejledernes arbejde – blandt andet om, hvornår noget er et "problem" og dermed kalder på nærmere opmærksomhed – ser altså ud til at være præget af en del usikkerhed. Et opmærksomhedspunkt i det videre arbejde kan dermed være, om man med fordel kan forankre et emne som "negativ social kontrol" i de eksisterende juridiske rammer for børns og unges liv i Danmark.

Et andet forhold, der træder frem på baggrund af interviewene med vejledere og Dialogkorpsmedlemmerne, er en høj grad af diversitet og kompleksitet i de problemer de støder på eller hører om i deres arbejde. Nogle gange udspringer negativ social kontrol tilsyneladende af forældres ønske om at opretholde bestemte praksisser – fx til døtres seksualitet – som tillægges stor betydning af dem selv og af deres netværk. Det er dermed en af de problemstillinger, som Strategiens indsatser klart retter sig imod. Andre gange er unge imidlertid udsat for negativ social kontrol af helt andre årsager end medbragte kulturelle normer og praksisser i indvandrede familier.

En stærk social kontrol kan fx vise sig at udspringe af forældres frygt for, hvad der kan ske med deres børn – de har måske erfaringer med, at børn kan forsvinde fra forældre i en flygtningelejr, hvis de lades ude af syne. Andre gange udspringer den negative sociale kontrol måske ikke af forældres forsøg på at bevare deres ære, men af, at de ønsker at undgå det stigma, der tænker, at det er, hvis deres barn fx får en psykiatrisk diagnose. Nogle forældres ønske om at holde børn og unge i stramme tøjler er desuden langt fra altid blot en videreførelse af medbragte normer og praksisser – det kan også være et forsøg på at beskytte børnene i en udfordrende virkelighed, hvor de unge alt for let kan komme på afveje i de udsatte boligkvarterer, hvor familierne – på grund af deres begrænsede ressourcer – har deres hverdag. Unges indblanding i kriminalitet eller lignende kan her være en reel fare, som forældrene må forholde sig til. Endelig kan migration i sig selv være en udfordrende oplevelse, hvor tab af sprogkundskaber, beskæftigelse og netværk sætter familier under pres og får dem til at handle på måder, som måske er uhensigtsmæssige, men som ikke nødvendigvis altid skal fortolkes som ene og alene knyttet til medbragte normer omkring familiers ære. Det skal også tilføjes, at man i arbejdet med de tre undersøgte indsatser netop søger at skærpe opmærksomheden på, hvor komplekst problemfeltet er, og fremme den

dialog og refleksion, som er nødvendig for bedre at kunne afdække, hvilken karakter specifikke problemer har i de enkelte familier.

Endelig oplever fagfolk, at nogle børn (og skoler) udfordres, fordi etniske minoritetsforældre har *for lidt*, frem for *for meget* kontrol med deres børn. En sådan form for udfordring ligger selvsagt langt fra Strategiens fokus. Fra en frontmedarbejders perspektiv er der dog stadig tale om etniske minoritetsbørn og -unge, hvis trivsel er dårlig, hvorfor det er noget, disse medarbejdere skal forholde sig til.

Som et eksempel kan bruges arbejdet med at forhindre nogle etniske minoritetsforældres brug af fysisk afstraffelse over for deres børn. Fra studier ved vi, at etniske minoritetsforældre hyppigere end majoritetsdanske forældre afstraffer deres børn fysisk, uanset at dette er ulovligt. Hvis fagfolk *a priori* antager, at sådanne straffe primært eller udelukkende udspringer af et dybt funderet æreskodeks, som børn skal videreføre, kan det medføre en opfattelse af, at forandringer vil være svære at skabe. Brug af fysisk afstraffelse kan dog have mange andre udspring. Således kan det, ifølge Dialogkorpsets erfaringer med forældredialog om emnet, skyldes afmagt, utryghed og manglende alternative opdragelsesstrategier. Hvis og når det er sådanne forhold, der medfører, at nogle børn og unge lever med negativ social kontrol, er der også anderledes muligheder for at skabe dialog og forandring hos sådanne forældre og i sidste ende bedre forholdene for deres børn. Det er netop en pointe fra interviewene med Dialogkorps-medlemmer, at nogle forældre udtrykker, at de har et behov for hjælp til børneopdragelse i Danmark. Det er med andre ord vigtigt fremadrettet at have opmærksomhed på – og diskutere – samspillet imellem indsatsernes begrebs- og rammesætning og den hverdag, som indsatserne udspiller sig i.

I forlængelse af Dialogkorpsets arbejde omkring børneopdragelse kan det også fremhæves, at dette korps ser ud til at kunne skabe dialog om vanskelige og sårbare emner – en dialog, der tilsyneladende ikke altid er mulig at skabe i skoleregi. Det rejser spørgsmålet om, hvordan man fra skoleside bedst samarbejder med og opbygger tillid til forældrene. Nogle af grundskolevejlederne udtrykker et ønske om at styrke forældresamarbejdet og sætte ind så tidligt som muligt med forebyggelse. Dialogkorpsets metode til at hjælpe forældre til et ændret forhold til deres børn kan tjene som inspiration for andre faggrupper, der arbejder med samme emner. Det kan fx dreje sig om, hvilke argumenter man bruger i forsøget på at påvirke forældrenes opdragelsespraksis. Man kan fx koble forældres stærke ønsker om, at deres børn skal klare sig godt i uddannelse, med viden om den store betydning, som selvstændighed har i det danske uddannelsessystem, for at give en bedre forståelse for, at der over for nogle børn bør slækkes på kontrollen. Tilgangen til det bredere skole-hjem-samarbejde er dog også et emne, der ligger klart ud over de initiativer, der indgår i den evaluerede Strategi.

Til slut kan nævnes en række yderligere opmærksomhedspunkter. Et af disse er betydningen af *ledelsesmæssig opbakning* for, hvordan en indsats reelt implementeres. Det fremgår bl.a. af det initiativ, der involverer grundskolevejlederens arbejde i folkeskolens hverdag. Her findes der mange forskellige dagsordner, og der skal ledelsesmæssig opbakning til, hvis en indsats i forhold til æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol skal kunne nå bredt ud.

Et andet opmærksomhedspunkt er, at der i en del sager på området er behov for at samarbejde på tværs af organisationer og sektorer. Her viser interview, at man ikke altid møder de rette kompetencer hos alle medarbejdere. Det kan fx være i de kommunale socialforvaltninger, som er en central aktør på området. Flere indsatser under Strategien har netop rettet sig imod at *hæve kompetenceniveauet i kommunerne*, men dette arbejde ser fortsat ud til at have betydning i årene fremover.

En pointe er desuden, at små og tidsbegrænsede indsatser er sårbare. Nogle vejledere påpeger, at en indsats, som fx er knyttet op på relativt få medarbejdere og løber i en afgrænset periode, i sagens natur er sårbar over for udskiftning i medarbejderstaben undervejs, og langt fra altid har rodfæstet sig, når projektperioden udløber. Et opmærksomhedspunkt kan derfor være, hvordan en sådan sårbarhed kan modvirkes ved, at indsatserne forankres bedst muligt.

Endelig kalder Strategiens relative nichekarakter også på opmærksomhed. Området er organiseret på én måde i Danmark, men kunne også organiseres anderledes. En overvejelse er, om indsatsen med fordel kunne samtænkes bedre med andre, eksisterende indsatser. Således indgår tilsvarende indsatser i Norge i en overordnet handlingsplan imod vold i nære relationer (Bredal & Lidén, 2015; Lidén & Bredal, 2017; Lidén m.fl., 2015). Også i fx det boligsociale arbejde kan der være klare overlap med intentionerne i den undersøgte strategi. Et opmærksomhedspunkt kan derfor være at overveje, hvordan man bedst organiserer og begrebssætter indsatsen.

En afsluttende bemærkning skal knyttes til den udvikling, der er sket på det bredere felt i den periode, den undersøgte strategi er forløbet. Det har været nogle år, hvor unge med etnisk minoritetsbaggrund, der er opvokset i Danmark, i stigende grad har ytret sig offentligt om de vilkår, de er vokset op under. Centrale indspark her har været Yahya Hassans digtsamling "*Yahya Hassan*" (2013), Ahmed Mahmouds fortælling *Sort Land* fra sin opvækst i Askerød (2015) og Geeti Amiri (der har sit eget radioprogram "Geetisk Råd" på DR), der udgav bogen *Glansbilleder* i 2016. Emner som æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol figurerer nu i den offentlige debat på nye måder.

Det er naturligvis ikke muligt at vurdere, i hvilket omfang – om overhovedet – den undersøgte Handlingsplan har medvirket til disse stemmers fremkomst. Men at der sker en udvikling på feltet, er tydeligt. En sådan udvikling kan tilslutningen til et af initiativerne i denne strategi også tyde på. Det drejer sig om diplomuddannelsen med titlen "Perspektiver på socialt arbejde i relation til æresrelaterede konflikter": I årene 2012-2016 var det ikke muligt at få fyldt de årlige hold på denne diplomuddannelse op. Uddannelsen kører igen i 2017, og Metropoli rapporterer, at kurset for første gang er fuldttegnet. Det er en mulig indikator på, at der er en øget bevidsthed om og interesse for emnet blandt frontpersonalet i bl.a. kommunerne.

BILAG 1 – OVERBLIK OVER STRATEGIENS 32 INITIATIVER

Dette bilag er en kortfattet gennemgang af de 32 initiativer fra den Nationale Strategi mod Æresrelaterede Konflikter 2012-2015 (herefter "den nationale strategi"). Ultimo 2016 var 16 af disse initiativer afsluttet, 14 var i drift, og ét var ved at blive sat i gang.¹⁹ Til strategien var der i alt afsat 24 mio. kr. Yderligere 6,2 mio. kr. var overført fra tidligere. I dette beløb er indeholdt 1,0 mio. kr., afsat til evaluering.

Myndighedsarbejde – initiativ 1-5

Initiativ 1: Etablering af en central rådgivningsenhed i regi af VISO

Første initiativ i den nationale strategi var at etablere en central rådgivningsenhed i regi af VISO, den nationale Videns- og Specialrådgivningsorganisation på det sociale område og på specialundervisningsområdet. VISO skulle varetage etablering af en central rådgivningsenhed i æresrelaterede konflikter, VISOs leverandørnetværk skulle styrkes, og rådgivning skulle støtte op om kommunernes tilrettelæggelse af indsatsen mod æresrelaterede konflikter og stå for opkvalificering af fagfolk. Indsatsen blev udmøntet i 2013-2015. Herudover har VISO, ligesom før 2013, udøvet rådgivning i personsager om æresrelaterede konflikter.

Selve indsatsen er foregået ved, at der blev oprettet en central rådgivningsenhed i VISO, bestående af en projektleder og to faglige konsulenter, som er opkvalificeret inden for området. De faglige konsulenter har varetaget alle henvendelser til VISO i personsager, ydet indledende rådgivning, varetaget visitation af sager til VISOs leverandør og samarbejdet med leverandøren i de enkelte sager. Projektlederen har varetaget alle sager om kommunernes tilrettelæggelse og opkvalificering af medarbejdere. Øvrige medarbejdere i VISO har fået deres viden styrket på området, og der er udarbejdet interne retningslinjer til håndtering af henvendelser om æresrelaterede konflikter.

Leverandørnetværket er endvidere blevet udvidet til at indbefatte Etnisk Konsulentteam i Københavns Kommune, Videnscenter for Familiepleje i Københavns Kommune, Rådgivningen Janus, Center for Interkulturel Dialog, RED Safehouse og Tværkulturel Familierådgivning v. Farwa Nielsen.

I projektperioden 2013-2015 har VISO fået 55 henvendelser i personsager. Af disse har 31 resulteret i egentlige forløb, fordelt på 23 kommuner. Herudover har VISO i samme periode rådgivet om tilrettelæggelse af kommunal indsats og opkvalificering af fagfolk i 11 kommuner.

Antallet af enkeltsager var 13 i 2014 og 16 i 2015. I 2016 har VISO haft 27 enkeltsager om æresrelaterede konflikter samt to henvendelser om tilrettelæggelse af indsatsen vedrørende æresrelaterede konflikter i kommunerne.

Den økonomiske ramme for initiativet var 2,25 mio. kr.

19. Opdelingen og rækkefølgen af de 32 initiativer varierer. Denne gennemgang af strategiens initiativer er opbygget svarende til en status fra SIRI, dateret 1. juni 2016.

Initiativ 2: Vejledning til serviceloven på børneområdet

Andet initiativ i National Strategi mod Æresrelaterede Konflikter 2012-2015 var at revidere vejledningen til servicelovens regler om særlig støtte til udsatte børn og deres familier (vejledning nr. 3 til serviceloven). Ifølge strategien skal afsnittet sætte fokus på, at kommunerne i æresrelaterede sager skal være opmærksomme på underretning, undersøgelse af barnets forhold, handleplaner, foranstaltninger samt alvoren af æresrelaterede sager, der kan udmunde i genopdragelsesrejser, vold eller drab.

Vejledning nr. 3 til serviceloven blev udfærdiget og offentliggjort i 2014. Den indeholder et selvstændigt kapitel, der beskriver æresrelaterede konflikter, opmærksomhedspunkter for fagfolk i mødet med æresrelaterede konflikter, relevante rådgivningsmuligheder og muligheden for inddragelse af politiet.

Det er i denne evaluering ikke muligt at vurdere, i hvilket omfang vejledningen til serviceloven bruges i de enkelte kommuner.

Hos Styrelsen for International Rekruttering og Integration (SIRI) nævner man, at et positivt resultat af det selvstændige kapitel om æresrelaterede konflikter i den omtalte vejledning er, at man har fået en officiel definition af æresrelaterede konflikter – en definition, der kan anvendes på tværs af alle aktører, der arbejder med feltet. Det er ligeledes en definition, man har brugt aktivt hos SIRI i forbindelse med faglig opkvalificering (se kapitel 1).

Der har ikke været noget budget til at understøtte initiativ 2.

Initiativ 3: Handlingsplaner for de over 18-årige

Tredje initiativ i strategien mod æresrelaterede konflikter er, at der i loven om social service indskrives en forpligtelse for kommunalbestyrelser til at tilbyde borgere over 18 år en handleplan i tilfælde, hvor borgeren er i risiko for en alvorlig æresrelateret konflikt. Initiativet, der er indskrevet i servicelovens stk. 12a, forpligter kommunerne til at tilbyde gratis rådgivning samt udforme en handleplan for borgere over 18 år, der er udsat for eller i risiko for en alvorlig æresrelateret konflikt.

Initiativet har til formål at sikre en koordineret indsats, der både kan hjælpe den pågældende person til umiddelbar sikkerhed og sikre en fremadrettet rehabiliteringsindsats.

Ligesom til vejledningen om serviceloven er VIVE ikke i stand til at vurdere, i hvilket omfang handleplanen for de over 18-årige bruges. Flere nøglepersoner på feltet giver dog udtryk for, at de oplever, at sådanne kommunale handleplaner ikke bruges i noget særligt vidt omfang.

SIRI fortæller, at tilbagemeldinger fra kommunerne peger på, at en del af forklaringen kan være den relativt vage og åbne formulering af kommunalbestyrelsernes forpligtelser, hvor disse skal tilbyde en handleplan, hvis de "vurderer, at det er nødvendigt". En ekspert på feltet nævner desuden, at det er svært for kommunerne at handle ud fra dette initiativ, når der er begrænsede økonomiske midler knyttet til arbejdet med sådanne handleplaner.

Hos SIRI er det endvidere indtrykket, at kommuner med krisecentre pga. større erfaring med feltet kan være mere opmærksomme på muligheden for at lave handleplanen for de over 18-årige.

Den økonomiske ramme for initiativet var 0,3 mio. kr.

Initiativ 4: Retningslinjer for frontpersonale og etablering af netværk mellem centrale myndigheder

Initiativets formål var at gøre faggrupper bedre i stand til at handle hensigtsmæssigt i forhold til æresrelaterede konflikter. Ifølge initiativet skulle der udarbejdes vejledningsmateriale om håndtering af æresrelaterede konflikter til medarbejdere (fx sagsbehandlere, lærere, pædagoger, krisecentermedarbejdere og sundhedspersonale) med kontakt til unge. Der skulle endvidere etableres et netværk mellem centrale myndigheder.

Initiativ 4 er udmøntet ved, at der er udarbejdet håndbøger om æresrelaterede konflikter til sagsbehandlere, sundhedspersonale, krisecentermedarbejdere, lærere og pædagoger.

Der er ligeledes udarbejdet faktaark om fx æresrelaterede konflikter, genopdragelsesrejser, negativ social kontrol og tvangsægteskaber. Ifølge SIRI har der været stor efterspørgsel på retningslinjerne til sagsbehandlere, hvilket tyder på, at de professionelle har haft et behov herfor.

Ift. netværk er der etableret en tværministeriel arbejdsgruppe i regi af det daværende Social- og Integrationsministerium med deltagere fra Justitsministeriet, Udenrigsministeriet, Undervisningsministeriet, Ligestillingsafdelingen i det daværende Ministeriet for Ligestilling og Kirke, samt SIRI, Rigspolitiet, RED-Safehouse og Etnisk Ung. Arbejdsgruppen holdt i handlingsplanens periode møde ca. en gang om året.

Den økonomiske ramme for initiativet var 0,4 mio. kr. samt 0,2 mio. kr., der tidligere var afsat.

Initiativ 5: Udbredelse af viden om politikredsens kontaktpersoner

I hver af landets politikredse sad der inden 2012 en kontaktperson vedrørende æresrelaterede konflikter. Initiativ 5 indebar, at viden om disse kontaktpersoner, hvor kommunerne kan rette henvendelse ved behov for en politimæssig indsats vedrørende æresrelaterede konflikter, skulle udbredes. Formålet med initiativet var at sikre en mere effektiv og sikker sagsbehandling i forhold til æresrelaterede konflikter.

Det er primært politikredsens kontaktpersoners eget ansvar at udbrede kendskab om deres funktion til relevante kontakter i egen kommune. Ifølge kontaktpersonen fra én politikreds er der betydelig forskel på, hvor udbredt kendskabet til kontaktpersonen er i forskellige dele af landet, blandt andet afhængigt af, om den samme person har været på posten i længere tid, eller om der har været en høj grad af udskiftning.

Ifølge en kontaktperson ved Rigspolitiet er status på dette initiativ som følger: I 2013 udfærdigede Rigspolitiet en vejledning til brug for politiets behandling af æresrelaterede sager. Formålet med vejledningen er at fastlægge en overordnet ramme for den samlede politimæssige håndtering af denne kriminalitetsform såvel lokalt i politikredsene som centralt i Rigspolitiet. I vejledningen er der bl.a. anført, at kendskab til politiets kontaktpersoner skal videregives til relevante samarbejdspartnere i kommunerne. Politikredsene samarbejder på lidt forskellig vis med kommunerne, idet der ikke nationalt er sat retning for en samarbejdsmetode. Politikredsene giver udtryk for, at de har et tværfagligt kendskab til de kommunale samarbejdspartnere og vice versa samt gode tværfaglige samarbejder, både på det æresrelaterede område og på andre sagsområder, fx overgreb mod børn.

Rigspolitiet har etableret samarbejder med ressourcepersoner i landets politikredse med henblik på at dele viden og erfaringer. Rigspolitiet afholder et årligt seminar med ressourcepersonerne om æresrelaterede forbrydelser, hvor der orienteres om ny viden, nye metoder og nye tiltag samt

deles erfaringer m.v. Rigspolitiet har en løbende sparring med ressourcepersonerne om verserende æresrelaterede sager og kan eksempelvis tilbyde undervisning i relevant viden på området.

Rigspolitiet har siden 2015 undervist i risikovurderingsværktøjerne SARA:SV (vold i nære relationer), SAM (stalking) og PATRIARK (æresrelaterede konflikter), som anvendes til at vurdere risikoen for vold og drab i de pågældende sager. I undervisningen anbefales alle efterforskere at etablere og pleje de eksterne samarbejder, herunder også de kommunale.

Der har ikke været noget budget til at understøtte initiativ 5.

Opkvalificering af fagfolk – initiativ 6-9

Initiativ 6: Uddannelse af lærere, socialrådgivere og pædagoger

Sjette initiativ var at oprette fagmoduler om æresrelaterede konflikter til lærere, pædagoger og socialrådgivere.

Jf. projektbeskrivelsen for initiativ 6 var formålet med dette initiativ at:

- Sikre, at fagfolk har en konkret baggrundsviden om æresrelaterede konflikter, herunder social kontrol, tvangsægteskaber og genopdragelsesrejser
- Sikre, at fagfolk har en basisviden om æresrelaterede konflikter og kan identificere æresrelaterede konflikter, samt ved, hvordan man handler på disse sager, og hvor man kan hente hjælp
- Forankre viden om æresrelaterede konflikter i efteruddannelsesforløb eller på uddannelserne
- Indarbejde elementer om æresrelaterede konflikter i de ordinære uddannelser.

Initiativet er udmøntet ved etablering af et efteruddannelsesmodul på 10 ECTS-point om æresrelaterede konflikter på den sociale diplomuddannelse på Metropol. Faget hedder "Perspektiver på socialt arbejde i relation til æresrelaterede konflikter". Oprindeligt var det ellers formålet med initiativ 6, at der også skulle implementeres elementer om æresrelaterede konflikter på ordinære uddannelser. Dette viste sig dog ikke muligt at gennemføre, da man hos Styrelsen for Videregående Uddannelser (under det daværende Uddannelses- og Forskningsministerium) i samråd med de relevante uddannelser kom frem til, at det umiddelbart ikke var relevant med en centralt initieret indarbejdelse i uddannelserne i form af konkrete moduler mv.

Efteruddannelsesmodulet blev udbudt første gang med opstart i januar 2014. Kurset indeholder blandt andet emner som introduktion til begreber, politik og viden omkring æresrelaterede konflikter, hvordan æresrelaterede konflikter håndteres i praksis, risikovurderinger og juridiske rammer, kulturforståelse, vold i nære relationer, interkulturel kommunikation og viden om udsatte familier. På første kursus i 2014 var der 12 deltagere.

En evaluering fra Metropol viser, at deltagerne var positive over for kurset og udtrykte, at de havde fået øget opmærksomhed på mulige æresrelaterede konflikter, øget viden om samarbejds-muligheder, hjælp og rådgivning samt redskaber til selv at kunne skelne imellem forskellige aspekter i en konkret sag. Der var dog også en del kritik af kurset for at være for akademisk tilrettelagt i forhold til målgruppen af socialrådgivere, politimænd, lærere, boligsociale medarbejdere osv.

Kurset blev også gennemført i 2015 og 2016, og i de tre år fra 2014 til 2016 deltog i alt 37 personer. Nøglepersoner oplever, at det forholdsvis lave antal deltagere kan udspringe af, at feltet opleves som et ret lille og dermed perifert felt af mange kommunale praktikere.

Modulet er videreført i 2017. Her har man søgt at tilpasse kurset i forhold til den tidligere kritik, og det vil fremover foregå som et aktionslæringsforløb, hvor man allerede fra start vil inddrage deltagernes egne cases. Det hold, som startede i september 2017, er fuldttegnet med 21 deltagere.

Den økonomiske ramme for initiativet var 1,0 mio. kr.

Initiativ 7: Efteruddannelse og information til studievejledere, UU-vejledere mv.

Initiativ 7 er at kvalificere studievejledere, UU-vejledere og fastholdelsesvejledere til at identificere og vejlede unge, der står i eller over for æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol.

UU-Danmark har afholdt tre kurser i 2013: et kursus i 2014, et kursus i 2015 og et kursus i 2016. Alle kurser har været fuldtegnede og har fået meget positive evalueringer fra deltagerne. Der er i perioden 2013-2016 blevet efteruddannet 198 vejledere. Se endvidere kapitel 3.

Den økonomiske ramme for initiativet var 0,5 mio. kr.

Initiativ 8: Opkvalificering af personale på døgntilbud og samarbejdsaftaler om sikre pladser til unge under 18 år

Initiativ 8 omhandler etablering af tilbud om særlig opkvalificering af personale på døgninstitutioner, så de bliver i stand til at kunne håndtere æresrelaterede sager.

Jf. projektbeskrivelsen for initiativ 8 var formålet med dette initiativ, at:

- Flere døgninstitutioner skulle blive i stand til at modtage unge, der var udsat for æresrelaterede konflikter, og således sikre en større geografisk spredning i sådanne botilbud, som igen kan højne sikkerheden for de unge
- Personalet på døgninstitutionerne skulle have en faglig ballast for håndteringen af unge, udsat for æresrelaterede konflikter
- Sikre, at unges særlige pædagogiske behov ved ophold på døgninstitutioner kunne tilgodeses
- Sikre, at personalet havde viden om særlige sikkerhedsmæssige foranstaltninger.

Ifølge projektbeskrivelsen var det oprindelige mål at afholde 4-6 kurser med ca. 25 medarbejdere på hvert kursus på døgninstitutioner i perioden 2014-2015. Måltallet har altså været 100-150 personer. Kurserne har været afholdt af Professionshøjskolen Metropol i samarbejde med SIRI.

De to første kurser blev afholdt i foråret 2016. Efter afholdelse af kurserne var tilbagemeldingerne, at kurserne var for teoretisk tunge. På baggrund heraf blev indholdet efterfølgende tilrettet. To yderligere kurser blev afholdt i efteråret 2016. Ifølge en medarbejder på Metropol var der cirka 20 deltagere på hvert af de fire kurser, og måltallet er dermed ikke helt opnået.

To opholdssteder er endvidere blevet gjort i stand til at tage imod unge under 18 år, som har udfordringer i forbindelse med æresrelaterede problemstillinger. Det er sket via fx opkvalificering af personalet og fysiske ændringer for at øge sikkerhedsniveauet på institutionerne. Ifølge institutionernes egne tilbagemeldinger har de startet velfungerende tilbud op. Ifølge tal fra SIRI har

i alt 12 unge haft ophold på de to institutioner (fordelt med syv på den ene og fem på den anden institution).

Den økonomiske ramme for initiativet var 2,0 mio. kr. samt 1,2 mio. kr., der tidligere var afsat.

Initiativ 9: Årlig konference for fagfolk

Ifølge initiativ 9 skulle det daværende Social- og Indenrigsministerium i samarbejde med LOKK afholde en årlig konference, målrettet fagfolk, med henblik på at udbrede viden om æresrelaterede konflikter mv. Jf. strategien var målgruppen for konferencerne relevante faggrupper, forskere, medarbejdere for NGO'er, frivillige aktører på området m.fl.

LOKK og Etnisk Ung har afholdt konferencer i årene 2012-2015. Titelne på konferencerne har været som følger:

- 2012: Ære og konflikt – forældre i fokus
- 2013: Ære og konflikt – metoder og muligheder i arbejdet med æresrelaterede konflikter
- 2014: Dobbeltliv
- 2015: Parallelsamfund og individets rettigheder
- 2016: Seksualitet, krop og ligestilling.

Tilgængelige evalueringer af konferencerne herfra viser, at der generelt har været stor tilfredshed med de enkelte konferencer. Hos SIRI er indtrykket tilsvarende, at man hos arrangørerne har været gode til at rekruttere en mangfoldig gruppe af fagpersoner til konferencerne. Et antal deltagere og oplægsholdere på konferencerne, som VIVE har talt med, har generelt også fundet konferencerne velorganiserede og meningsfulde.

Den økonomiske ramme for initiativet var 0,2 mio. kr. samt 0,1 mio. kr., der tidligere var afsat.

Indsats imod genopdragelsesrejser – initiativ 10-16

Initiativ 10: Informationsmateriale om genopdragelsesrejser

Initiativ 10 havde til formål at udarbejde internetbaseret informationsmateriale til at støtte op om forebyggelse af, at unge sendes på genopdragelsesrejser. Der skulle udvikles materiale til brug på grundskoler, ungdomsuddannelser m.fl. Materialet skulle øge læreres og studievejlederes kendskab til problematikken, gøre disse i stand til at reagere hensigtsmæssigt i relevante situationer og bedre de unges muligheder for at få vejledning. Endvidere skulle der udvikles materiale, rettet mod forældre med etnisk minoritetsbaggrund. Materialet skulle oplyse om lovgivning på området og om de mulige konsekvenser af genopdragelsesrejser i fx opholdstilladelser, familiens økonomi og børnenes trivsel.

Informationsmaterialet om genopdragelsesrejser blev udarbejdet af SIRI. Materialer til såvel lærere/vejleder og til forældre er tilgængeligt på SIRIs hjemmeside og på app'en MÆRK.

SIRI-medarbejdere fortæller, at man i forbindelse med udarbejdelse af materialet holdt fokusgrupper med forældre. Feedbacken fra deltagerne i fokusgrupperne, som førte til en præcisering af materialet, var, at man skulle tale mere direkte om, hvad genopdragelsesrejser er, frem for at gå forsigtigt og måske lidt for florumvundet til emnet. SIRIs indtryk er, at materialet har ramt målgruppen udmærket.

Den økonomiske ramme for initiativet var 0,3 mio. kr.

Initiativ 11: Informationsbrev til kommunerne om genopdragelsesrejser

Integrationsministeriet udarbejdede i 2007 et informationsbrev om genopdragelsesrejser til kommunerne. Som del af strategien fra 2012-2015 skulle materialet revideres og opdateres og derefter sendes ud til kommunerne igen. Formålet med informationsbrevet var at klæde sagsbehandlere i kommunen på til at håndtere sager om genopdragelse og andre ufrivillige udlandsophold.

Et sådant brev blev udviklet, og det indeholdt en gennemgang af relevant lovgivning, information om ambassadernes indsats og rådgivning i forbindelse med genopdragelsesrejser. Reviderede informationsbreve er efterfølgende blevet udsendt.

Der har ikke været noget budget til at understøtte initiativ 11.

Initiativ 12: Opkvalificering af ambassadepersonale

Initiativ 12 indeholdt et modul til uddannelse af ambassadeansatte, der skal give sådanne ansatte viden om æresrelaterede konflikter, genopdragelsesrejser, gældende lovgivning og retningslinjer på området og kontaktdata til relevante hjælpeorganisationer i Danmark. Herudover skulle allerede udstationerede medarbejdere på relevante ambassader i Mellemøsten efteruddannes.

Modulet for førudsendelses-ambassadepersonale blev afholdt i hvert af årene 2014-2017, og efteruddannelsen blev afholdt i 2013 i Istanbul, i 2015 i Rabat og i 2016 i Dubai. Der blev også afholdt opfølgende efteruddannelse for udsendt ambassadepersonale.

Hos SIRI oplever man, at feedbacken fra førudsendelses-modulet for nye medarbejdere har været positiv. Dette modul synes også mere hensigtsmæssigt at afholde end den opfølgende efteruddannelse. SIRI oplever også, at det har givet god mening at få input fra ambassadepersonale om, hvilken viden de har behov for. Dette har kvalificeret og udviklet kurserne fra år til år. Tilbagemeldingen fra deltagerne har ligeledes været, at det har været godt at få indblik i, hvordan der arbejdes med det æresrelaterede felt i Danmark.

Den økonomiske ramme for initiativet var 0,2 mio. kr.

Initiativ 13: Støtte til hjemvendte børn og unge og hotline²⁰

Jf. initiativ 13 skulle børn og unge, der var hjemvendt fra genopdragelsesrejse, modtage bedre støtte.

Initiativet indebærer dels, at der i vejledningen til serviceloven er tilføjet, at kommunen ved en ungs hjemvenden fra en genopdragelsesrejse skal overveje, om der skal ydes særlig støtte. Kommunen kan få besked om en sådan hjemvenden ved, at Udenrigsministeriet tager kontakt til den relevante kommune. Mere konkret kan Udenrigsministeriet sende et brev for at opfordre kommunen til at overveje, om den unge skal tilbydes særlig støtte som fx psykologhjælp, kontaktperson eller familierådgiver.

Jævnfør strategien skulle der endvidere etableres en hotline med støttesamtaler til unge, hjemvendt fra genopdragelsesrejse. Man besluttede, at denne hotline skulle indgå som en del af Etnisk Unge telefonrådgivning om æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol. Unge under

²⁰ Økonomisk hører hotlinen ind under initiativ 14.

18 år, der har behov for dette, kan endvidere tilbydes støttesamtaler efter henvendelse til Etnisk Ung i forbindelse med genopdragelsesrejser.

Bilagstabel 1.1 viser fordelingen af antal af henvendelser over årene til Etnisk Ung's hotline samt typen af henvendelserne.

Bilagstabel 1.1 Henvendelser¹ om genopdragelsesrejser til Etnisk Ung. Særskilt for problemstilling og år. Antal.

Emne:	2012	2013	2014	2015	2016
Utryk ved udlandsrejse	25	25	26	41	47
Trussel om genopdragelsesrejse	35	27	24	38	32
Hjemkommet fra genopdragelsesrejse	0	4	16	12	17
Vil tilbage fra udlandet	8	4	10	14	18
Samlet antal henvendelser	60	55	70	93	100

Note 1: En henvendelse kan handle om mere end ét emne, hvorfor det samlede antal henvendelser er lavere end summen af typer af henvendelser i de enkelte år.

Tabellen viser dels, at flere unge henvender sig på grund af utryghed ved, eller oplevelser af trussel ved, genopdragelsesrejser. Færre henvender sig efter at være kommet hjem fra genopdragelsesrejse eller for at få hjælp til at komme hjem fra udlandet. Over årene har antallet af henvendelser været stigende.

LG Insight har lavet en midtvejsevaluering af Landsorganisationen af Kvindekrisecentres (LOKKs) arbejde med æresrelaterede konflikter for perioden 22-10-2014 – 31-12-2015. Rapporten belyser blandt andet Etnisk Ungs rådgivning ved genopdragelsesrejser. Den konkluderer, at måltallene i indsatsen mod genopdragelsesrejser (fordelt imellem unges og fagfolks brug af rådgivningen) er blevet opfyldt i den undersøgte periode (LG Insight, 2016).

Den økonomiske ramme for initiativet var 0,2 mio. kr. samt 0,1 mio. kr. til hotline, der økonomisk hører under initiativ 14.

Initiativ 14: Ungeerklæring/ udrejseblanket

Social- og Indenrigsministeriet skulle i samarbejde med Udenrigsministeriet udarbejde en udrejseblanket til unge, der frygter at blive sendt på hjemsendelsesrejse.

Blanketten skulle indeholde den unges erklæring om, at vedkommende ikke ønsker at komme på genopdragelsesrejse samt informationer om rejsemål. Ved at den unge giver en sådan blanket til en relevant voksen, vil erklæringen kunne overdrages til myndighederne, hvis den unge ikke er tilbage i Danmark til den forventede tid.

Det daværende Social- og Integrationsministerium har i 2014 udarbejdet en udrejseblanket, der administreres af Etnisk Ung. Denne udrejseblanket er tilgængelig på Udenrigsministeriets og Etnisk Ungs respektive hjemmesider. Etnisk Ung kan opbevare udfyldte blanketter og kontakter myndighederne, hvis de finder det nødvendigt.

Hos SIRI har man indtryk af, at blanketten ikke bruges i noget større omfang, muligvis fordi den er blevet lang og relativt bureaukratisk. Fra Etnisk Ung hører VIVE, at relevante fagpersoner har et meget begrænset kendskab til blanketten, hvilket naturligvis begrænser, hvor meget den anvendes. Da blanketten kan opbevares både hos Etnisk Ung og fx på en skole, er der ikke noget overblik over antallet af blanketter, der har været i brug. Etnisk Ung har i alt udarbejdet og

deponeret 3-4 blanketter. Ingen af disse blanketter har ført til efterfølgende handling, da den unge vendte tilbage fra udlandet på det forventede tidspunkt. Brugen af denne blanket ser altså ud til at have været begrænset.

Der har ikke været noget budget til at understøtte initiativ 14.

Initiativ 15: Centrale indberetningssystemer

Initiativ 15 var at iværksætte et centralt indberetningssystem med det formål at lave en statistik over antal genopdragelsesrejser. Dette initiativ har vist sig vanskeligere end forventet at etablere. Ministeriet har fået Datatilsynets godkendelse til at modtage og behandle oplysninger på cpr-niveau til statistisk brug. Man forventer, at opgørelser fra Udbetaling Danmark om ulovligt skolefravær vil kunne bidrage med et overblik over omfanget af genopdragelsesrejser, men man forventer ikke, at dette billede vil blive fuldstændigt. Arbejdet med at afklare mulighederne for at lave statistik på området er således stadig ikke afsluttet.

Der har ikke været noget budget til at understøtte initiativet.

Initiativ 16: Hjemmel til hjemtransport af voksne

Jf. initiativ 16 skulle der skabes hjemmel til, at Udenrigsministeriet og kommunerne kan betale for hjemtransport af en ung over 18, hvis han/hun opholder sig ufrivilligt i hjemlandet og ikke selv er i stand til at betale sin hjemtransport.

Der er afsat en fast pulje til at hjælpe folk, der opholder sig ufrivilligt i udlandet, med at betale hjemrejsebilletten og dermed komme tilbage til Danmark. Puljen er igangsat fra 2017 og administreres af SIRI. Oprindeligt var der lagt op til, at initiativet skulle finansieres med et engangsbeløb på 200.000 kr. Dette er ændret til et årligt beløb på 100.000 kr. som en del af Finansloven.

Hos SIRI har man ikke modtaget ansøgninger, siden puljen blev offentliggjort i marts 2017. Man har dog indtryk af, at både Etnisk Ung og Udenrigsministeriet er meget opmærksomme på puljens eksistens.

Den økonomiske ramme for initiativet var 0,2 mio. kr.

Støtte til unge – initiativ 17-22

Initiativ 17: Opholdspladser til mænd

Initiativ 17 havde til formål at skabe sikre opholdspladser til unge mænd, der flygter fra familien pga. æresrelaterede konflikter. Jf. strategien skulle dette ske som selvstændige tilbud eller i tilknytning til andre bosteder, hvor unge mænd kan få den fornødne sikkerhed, rådgivning og støtte.

RED Safehouse fik bevilget 2 mio. kr. igennem strategien til at etablere opholdspladser til mænd. De første pladser blev etableret i 2014 og de sidste ultimo 2015, og pladserne er efterfølgende gjort permanente som del af RED Safehouse's almindelige bevilling.

Den økonomiske ramme for initiativet var 2,0 mio. kr. samt 1,2 mio. kr., der tidligere var afsat.

Initiativ 18: Indsats på kvindekrisecentre

Initiativ 18 var en indsats for kvindekrisecentrenes arbejde med kvinder, der er udsat for æresrelaterede konflikter. Indsatsen skulle ske ved en opkvalificering af medarbejdere på krisecentrene samt uddannelse af ressourcepersoner i krisecentrene til at rådgive og uddanne andre krisecentre om kvinder, der er udsat for æresrelateret vold. Indsatsen skulle herudover indeholde forebyggende aktiviteter i regi af kvindekrisecentrene. Den primære målgruppe har været etniske minoritetskvinder, der var udsat for æresrelateret vold, med det formål, at de skulle have den rette hjælp samt oplysning om hjælpemuligheder, når de henvender sig til landets krisecentre.

Initiativet fik bevilget 2,4 mio. kr. over fire år til opkvalificering af kvindekrisecentrenes ressourcepersoner. Ifølge en statusrapport om initiativet (januar 2016) er i alt 13 ressourcepersoner på 8 krisecentre blevet opkvalificeret. Endvidere har 30 kvinder henvendt sig til de deltagende krisecentre vedrørende en æresrelateret konflikt i perioden 2013-2016²¹. Der er ligeledes afholdt dialogmøder for i alt 12 mænd og 22 kvinder.

Feedbacken vedrørende selve opkvalificeringen af ressourcepersonerne har været positiv, og ressourcepersonerne har følt sig fagligt bedre rustede til at arbejde med kvinder, der er udsat for æresrelaterede konflikter, samt været glade for at vide, at de kan trække på Etnisk Ung ved behov for faglig sparring. I initiativet var der dog også planlagt et opsøgende arbejde med kontakt til etniske minoritetsforeninger. Dette arbejde viste sig vanskeligere end forventet at udføre i praksis: Ikke alle ressourcepersoner har afholdt dialogmøder med målgruppen, muligvis fordi det for nogle har været svært at tage kontakt til de forskellige indvandrerforeninger for at aftale dialogmøderne og/eller de har været utrygge ved at skulle afholde sådanne møder.

Den økonomiske ramme for initiativet var 2,4 mio. kr.

Initiativ 19: Netværk mellem krisecentre og sikre bosteder på tværs af landegrænser

Formålet med initiativ 19 var at etablere et netværk mellem krisecentre og sikre bosteder på tværs af Danmark og de omkringliggende lande. Intentionen var, at man i et sådant netværk kunne gøre det muligt for borgere midlertidigt at blive bosat uden for landets grænser, hvilket kunne højne sikkerheden for borgere, der oplevede sig forfulgt. Dette initiativ viste sig dog ikke muligt at realisere, blandt andet fordi man under serviceloven ikke kan medtage ydelser og foranstaltninger ved flytning ud af Danmark.

Den økonomiske ramme for initiativet var 0,2 mio. kr.

Initiativ 20: Udvidet adressebeskyttelse

Initiativ 20 var at etablere mulighed for udvidet adressebeskyttelse for at øge sikkerheden for personer, der er udsat for æresrelaterede konflikter. Udlændinge- og Integrationsministeriets departement har stået for udførelsen i samarbejde med Økonomi- og Indenrigsministeriets cpr-kontor.

Ordningen er udformet således, at personer, der er udsat for æresrelaterede konflikter, kan få tildelt en "høj vejkode", hvorved kun få medarbejdere i en kommune kan fremsøge data på personen. Det er politiet, der har mandat til at rette henvendelse til kommunen, når en person anses for at være så truet, at han/hun kan tildeles "høj vejkode".

21. Tallene repræsenterer kun seks ud af otte krisecentre, da SIRI ikke modtog tallene fra alle krisecentre inden for tidsfristen.

Hos SIRI har man indtryk af, at den høje vejkode er et effektivt redskab til at sikre adressebeskyttelse. Det har dog samtidig vist sig, at tilgangen til tider nærmest kan være for effektiv. Således kan danske myndigheder have vanskeligt ved at finde en person, der har fået tildelt høj vejkode, når vedkommende fx skal have fornyet sin opholdstilladelse i Danmark. En nøgleperson fortæller også, at den nye adresse i nogle tilfælde er blevet relativt vanskelig at få adgang til. Endelig er en problematik ved initiativet, at den høje vejkode skal tildeles i den kommune, den pågældende borger flytter til. For borgere, der flytter ind på et RED Safehouse, er dette problematisk, da beliggenheden af deres bopæl skal hemmeligholdes.

Den økonomiske ramme for initiativet var 0,5 mio. kr., overført fra en tidligere indsats.

Initiativ 21: Efterværn og mentorordning

Initiativet har været at etablere en efterværnsordning for unge, der har været i en alvorlig æresrelateret konflikt. Indsatsen skulle rettes både imod unge, der grundet æresrelaterede konflikter opholdt sig på krisecenter, bosted e.l., og imod andre unge med tilsvarende udfordringer. Initiativet indeholdt oprindeligt flere projekter. Det var oprettelse af mentorordninger til unge kvinder, empowerment-workshops til unge kvinder, lokalt forankrede ressourcepersoner og en efterværnsindsats til unge. Disse indsatser har man hos SIRI over årene prøvet at tænke sammen på forskellig vis.

Pr. 2017 er status, at efterværnsprojektet og de lokale ressourcepersoner er tænkt sammen i et projekt, der kaldes en "koordinerende og netværksskabende overgangsindsats". Mentorordningen Connect ligger som et selvstændigt initiativ hos Ungdommens Røde Kors, og empowerment-workshopperne er blevet noget, som Dialogkorpset arbejder med. Endvidere er projektperioden, der under den oprindelige strategi lå i perioden 2012-2015, flyttet længere ud i fremtiden. Således er rammen for initiativet p.t. sat til perioden 2016-2018, og det er dermed ikke afsluttet endnu.

Formålet med initiativet har overordnet set været at støtte unge til at opbygge en selvstændig tilværelse, der er fri for negativ social kontrol og herunder med mulighed for opbyggelse af sociale relationer, uddannelse og beskæftigelse. Derudover har initiativet skullet generere metodisk viden om, hvordan man bedst muligt understøtter koordinationen af de unges forløb og overgang til en selvstændig tilværelse.

I forhold til den koordinerende og netværksskabende overgangsindsats skulle denne indsats ifølge projektbeskrivelsen sigte imod følgende:

- At udvikle og afprøve validerede metoder i en civilsamfundsmæssig kontekst, som kan styrke koordinationen og struktureringen af den unges forløb og overgang til en selvstændig tilværelse. Her er Rambøll udvalgt som ekstern leverandør, der skal udvikle et metodekoncept og et strukturerende dialog- og overgangsredskab til de unge.
- At afprøve funktionen af lokale ressourcepersoner fra civilsamfundsregi som en koordinerende instans i forhold til forebyggende, opfølgende og netværksskabende tiltag. Fire civilsamfundsaktører skulle via en ansøgningspulje udpeges til at indgå som projektledere i dette projekt ud fra et dokumenteret samarbejde med deres kommuner.

En beskrivelse af baggrunden for indsatsen kan findes i (Rambøll, 2013). Rambøll tilrettelagde indsatsen som udvikling af en applikation. Denne app skulle primært strukturere civilsamfundsaktørers støtte til unge. Det viste sig dog vanskeligere end forventet at engagere relevante medlemmer af civilsamfundet, hvorfor den undervisning i redskabet, som Rambøll skulle stå for, er

udskudt. Indsatsen er p.t. omlagt, og værktøjet skal afprøves hos RED og øvrige opholdssteder ultimo 2017.

Connect Mentorordningen er et samarbejde imellem Etnisk Ung og Ungdommens Røde Kors. Målgruppen er etniske minoritetsunge mellem 18 og 30 år, der har brudt med deres familie grundet en æresrelateret konflikt eller negativ social kontrol. En del af strategien mod æresrelaterede konflikter var en udvidelse af Connect Mentorordningen til at dække flere geografiske områder i Danmark og at udvide ordningen fra kun at være et tilbud til unge kvinder til også at gælde unge mænd, der har været i en æresrelateret konflikt. En yderligere ambition var at udvide projektet til også at gælde kvinder, der ikke er skilt, men fx ønsker skilsmisse mod familiens vilje eller fastholdes i et uønsket samlivsforhold pga. religiøse normer, socialt pres mv.

Det viste sig, at man ikke kunne udvide projektet til at gælde unge mænd, da det ikke var muligt at rekruttere mentorer i denne målgruppe. Man undlod også at arbejde med kvinder, der ønsker skilsmisse, ud fra overvejelser om, at mentorerne ikke var klædt ordentligt på til at hjælpe i sådanne situationer.

Numerisk har der været et mål om at nå 30 personer (dvs. kvinder) i projektperioden, der løber til og med udgangen af 2017. Det anses dog for usandsynligt, at dette mål opfyldes, da man fra starten af 2016 til april 2017 kun var oppe på 11 mentorer (Statusrapport, april 2017). En årsag til vanskelighederne med at rekruttere mentorer kan være, at mentorerne primært er unge, ressourcestærke etnisk danske kvinder, der måske ikke er et oplagt match for målgruppen. En anden årsag kan være, at der er brug for et større arbejde med fx at fortælle om ordningen på forskellige krisecentre. En yderligere årsag kan være, at medarbejderne på krisecentrene ikke prioriterer tiden, der skal bruges til at fortælle om mentorordningen, hvorfor et mere eksplicit samarbejde med sådanne centre eventuelt kan medvirke til at øge antallet af mentorer. Også for mentorernes fremmøde til efteruddannelse og supervisioner har de opnåede resultater været begrænsede.

Ordningen skal evalueres af Als Research.²²

Under denne indsats skal også nævnes, at én civilsamfundsaktør, Exitcirklen, i 2017 fik tildelt midler på baggrund af en ansøgning til puljen.

Den økonomiske ramme for initiativet var 2,4 mio. kr. samt 1,1 mio. kr., der tidligere var afsat.

Initiativ 22: Vejledere på grundskoler

I dette initiativ skulle der etableres en vejlederfunktion med særlig viden om æresrelaterede konflikter på udvalgte grundskoler. Vejlederne skulle kunne identificere, støtte og rådgive unge, der oplever æresrelaterede konflikter, samt vejlede det øvrige personale på skolerne om emnet. Om initiativets udmøntning, se især kapitel 2.

Den økonomiske ramme for initiativet var 2,8 mio. kr.

22. <http://www.alsresearch.dk/dansk/projekter/evaluering/evaluering-af-Connect>.

Oplysning og holdningsbearbejdning – initiativ 23-26

Initiativ 23: Informationsmateriale og møder med lokale aktører

Der skulle udarbejdes et faktuel informationsmateriale, der indeholdt oplysninger om æresrelaterede konflikter, rettigheder og støttemuligheder, som kan anvendes bredt af lokale aktører, samt indgås samarbejde med lokale aktører mv.

I 2013 indgik man et samarbejde med boligselskabet KAB om opkvalificering af udvalgte boligsociale medarbejdere. Samme år indgik man et samarbejde med Albertslund Kommune om opkvalificering af kommunale medarbejdere og afvikling af dialogbesøg hos forældre og unge i kommunen. Der blev i 2014 lanceret flere faktaark om social kontrol, religiøse vielser mv.

Den økonomiske ramme for initiativet var 0,9 mio. kr.

Initiativ 24: Udarbejdelse af undervisningsmateriale til grundskoler

Initiativ 24 var udvikling af undervisningsmateriale om æresrelaterede konflikter til grundskolens mellemtrin og udskoling. Materialets formål skulle være at oplyse børn og unge om deres rettigheder samt om kønsligestilling, religiøse vielser mv. og styrke unge i deres dialog med deres forældre.

I foråret 2017 blev materialet til grundskolens mellemtrin og udskoling præsenteret på en netværksdag for grundskolevejledere fra Aalborg og Hvidovre. Den umiddelbare respons fra vejledere, der har afprøvet materialet, er, at det er nemt at anvende, og at det inkluderer relevante emner (se kapitel 2). Nogle vejledere udtrykker et ønske om, at der også udvikles materiale til grundskolens indskolingstrin.

Dele af materialet, der altså først er blevet tilgængeligt for forholdsvis nylig, vil endvidere blive anvendt af Dialogkorpset. Dialogkorpset vil også udbrede kendskabet til undervisningsmaterialet, når de er ude og holde oplæg.

Den økonomiske ramme for initiativet var 0,7 mio. kr.

Initiativ 25: Dialogkorps af unge og forældre

Det eksisterende Dialogkorps vedrørende æresrelaterede problemstillinger, som består af frivillige unge kvinder og mænd, fortsættes og suppleres af et korps af forældre, der skal sikre dialogen med målgruppen af forældre om æresrelaterede problemstillinger – se kapitel 5.

Den økonomiske ramme for initiativet var 2,75 mio. kr.

Initiativ 26: Informationskampagne og idékatalog

Jf. dette initiativ skulle der iværksættes en informationskampagne med henblik på at synliggøre, hvor unge kan få hjælp og støtte i tilfælde af æresrelaterede konflikter.

Kampagnen blev gennemført i samarbejde med Als Research og var henvendt til både unge og forældre. Kampagnen skulle både oplyse om og understøtte holdningsændringer på området. Kampagnen bestod bl.a. af dialogworkshops, YouTube-film og idékataloget "Et spørgsmål om ære". Herudover er udviklet en mobilapplikation, "Mærk", med information og støtte til både unge og fagfolk.

En interviewperson fortæller, at der som en del af kampagnen blev afholdt dialogmøder i boligområder og her blandt andet opsat forskellige plakater. I forbindelse hermed opstod en modkampagne – uden afsendernavn – hvor ”mod”-plakater blev klistret oven på informationskampagnens plakater, ofte kort tid efter, at disse var blevet sat op. En sådan respons viser, at nogle tiltag, der skal sikre unge bedre hjælp og støtte i tilfælde af æresrelaterede konflikter, kan vække anseelig modstand i nogle miljøer.

Den økonomiske ramme for initiativet var 0,5 mio. kr. samt 0,2 mio. kr., der tidligere var afsat.

Viden og forskning – initiativ 27-32

Initiativ 27: Forskningsprojekter

Der skulle afsættes midler til to forskningsprojekter, hvoraf det ene forskningsprojekt skulle sikre viden om årsager til æresrelaterede konflikter. Det andet forskningsprojekt skulle være mere anvendelsesorienteret.

Behov for forskning, identificeret under denne strategi, videreføres i den nye Handlingsplan mod æresrelaterede konflikter, der løber fra 2017 til 2020.

Den økonomiske ramme for initiativet var 0,8 mio. kr. under Strategien 2012-2016, samt 1,0 mio. kr., der tidligere var afsat.

Initiativ 28: Integrationsbarometer

I 2012 lancerede det daværende Social- og Integrationsministerium et Integrationsbarometer til at måle udviklingen i integrationen af nydanskere på områder som uddannelse, beskæftigelse mv. I regi af Initiativ 28 skulle der udvikles indikatorer til integrationsbarometret vedr. omfanget af og aspekter ved æresrelaterede konflikter. Barometret dækker løbende spørgsmål, relateret til negativ social kontrol og æresrelaterede konflikter. Integrationsbarometerets økonomi er forankret andetsteds og har dermed ikke budget under denne strategi.

Initiativ 29: Samarbejde med Vidensbutikkerne på universiteterne.

Der blev etableret et samarbejde med Vidensbutikkerne på universiteterne, således at studerende kunne vælge at skrive bacheloropgave eller speciale om emner vedrørende æresrelaterede konflikter. Der er i perioden 2013-2015 lavet to bacheloropgaver og syv specialer inden for feltet.

Projektet er afsluttet i 2016. Fra SIRIs side var en tanke med projektet, at man kunne blive inspireret til at tænke i nye problemstillinger eller på nye måder, men på det område har man ikke fået så meget ud af projektet. SIRI har dog bemærket, at tiltaget har fået nogle personer til at engagere sig i feltet på måder, de nok ikke ellers havde engageret sig, hvilket opleves som positivt. SIRI afholdt i februar 2015 et seminar for specialestuderende, hvor de fremlagde deres specialer for hinanden og SIRI, diskuterede udfordringer og delte erfaringer.

Der har ikke været noget budget til at understøtte initiativ 29.

Initiativ 30: Netværk af forskere og praktikere

Ifølge dette initiativ skulle der etableres et netværk af forskere og praktikere. Netværket skulle skabe rammer for, at der fortsat produceres relevant og brugbar forskning og viden på området,

der kan understøtte praksis, både på forebyggende niveau og i håndteringen af konkrete sager. Netværket skulle også være med til at udvikle og kvalitetssikre praksis på området via vidensdeling og løbende diskussion af projekter og initiativer. Endelig skulle netværket bidrage til at sikre, at international viden og erfaringer løbende formidles til relevante aktører på feltet.

I regi af SIRI blev første møde i netværket afholdt ultimo 2016 med deltagelse af både praktikere og forskere. Den umiddelbare feedback fra deltagerne var, at blandingen af forskere og praktikere var vellykket, og at deltagerne havde gavn af at snakke sammen på tværs. Med en kadence med møder hvert halve år har der siden været afholdt ét møde i foråret 2017, ligesom et møde er planlagt ultimo 2017.

Den økonomiske ramme for initiativet var 0,1 mio. kr. Dette beløb skal dække perioden 2016-2018.

Initiativ 31: Hjemmeside

Jf. initiativ 31 i strategien mod æresrelaterede konflikter skulle der etableres undersider vedr. indsatsen mod æresrelaterede konflikter på det tidligere Social- og Integrationsministeriums hjemmeside. Desuden skulle der skabes et samlet overblik over relevant information for fagfolk og andre med behov for viden om æresrelaterede konflikter på ministeriets portal "Viden, der virker".

På www.integrationsviden.dk, under emnet æresrelaterede konflikter, er der nu adgang til SIRIs materiale om æresrelaterede konflikter, rettet imod forskellige faggrupper. Det drejer sig om fx håndbøger til sundhedspersonale, krisecentermedarbejdere, lærere og pædagoger, pjecer om genopdragsrejser mm. Der er desuden etableret undersider på Udlændinge- og Integrationsministeriets hjemmeside om arbejdsområdet vedr. æresrelaterede konflikter.

Der har ikke været noget budget til at understøtte initiativ 31.

Initiativ 32: International konference om æresrelaterede konflikter

Ifølge dette initiativ skulle der afholdes en international konference om æresrelaterede konflikter. Formålet var at fremme vidensdeling og udveksle erfaringer i arbejdet med æresrelaterede konflikter.

En international konference om forebyggelse, holdningsbearbejdning og involvering af civilsamfundsaktører blev afholdt i november 2014.

Den økonomiske ramme for initiativet var 0,3 mio. kr. samt 0,2 mio. kr., der tidligere var afsat.

LITTERATUR

- Als Research (2014): *Kønsroller og social kontrol blandt unge med etnisk minoritetsbaggrund*. København: Als Research
- Andersen, J.G. (2008): *Holdninger til uddannelse og arbejde blandt unge indvandrere, danskere og deres forældre*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Anitha, S. & A. Gill (2009): "Coercion, Consent and the Forced Marriage Debate in the UK". *Feminist Legal Studies*, 17, s. 165-184.
- Arnett, J.J. (2004): *Emerging adulthood: The winding road from the late teens through the twenties*. Oxford: Oxford University Press.
- Arnett, J.J. (1995): "Broad and Narrow Socialization: The Family in the Context of a Cultural Theory". *Journal of Marriage and the Family*, 57(3), s. 617-628.
- Bourdieu, P. (1998): *Masculine Domination*. Stanford: Stanford University Press.
- Bredal, A., B. Bråten, K. Jesnes & A.H. Strand (2015): *Et blikk inn i skolen – minoritetsrådgivere sett fra brukernes ståsted*. Oslo: Fafo.
- Bredal, A. & H. Lidén (2015): *Hva med 2017? Første delrapport i følgeevalueringen av Handlingsplan mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og alvorlige begrensninger av unges frihet 2013-2016*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Bredgaard, T. & S.M. Sieling-Monas (2016): "Virkningsevaluering". I: T. Bredgaard (red.): "Evaluering af offentlig politik og organisationer", kapitel 12. København: Hans Reitzels Forlag.
- Børnerådet, 2016: "Analyse: Vold i hjemmet". Analysenotat, Børneindblik nr. 7, november 2016.
- Caldwell, J.C. (1978): "A theory of fertility: from high plateau to destabilization". *Population and Development Review*, 4(4), s. 553-577.
- Carling, J. (2008): *The human dynamics of Migrant Transnationalism*, *Ethnic and Racial Studies*, 31(8), s. 1452-1477.
- Charsley, K. & A. Liversage (2015): "Silenced Husbands: Muslim marriage migration and masculinity". *Men and Masculinities*, 18(4), s. 489-508.
- Chuang, S.S. & C. Tamis-LeMonda (2009): "Gender Roles in Immigrant Families: Parenting Views, Practices, and Child Development". *Sex Roles*, 60(7-8), s. 451-455.
- Darvishpour, M. (1999): "Intensified gender conflicts within Iranian families in Sweden". *Nora: Nordic Journal of Women's Studies*, 7(1), s. 20-33.
- Engebriksen, A. & Ø. Fuglerud (2007): *Ungdom i flyktningfamilier – Familie og vennskap – trygghet og frihet?* Oslo: NOVA – Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring, rapport 3/2007.
- Ferguson, A. (2001): *Bad Boys: Public schools in the Making of Black Masculinity*. Ann Arbor: University of Michigan.

- Gilliam, L. (2006): De umulige børn og det ordentlige menneske – et studie af identitet, ballade og muslimske fællesskaber blandt etniske minoritetsbørn i en dansk folkeskole. København: Danmarks Pædagogiske Universitet.
- Green, N.L. (2006): "Time and the study of assimilation", *Rethinking History*, 10(2), s. 129-258.
- Gressgård, R.E. & C.M.Jacobsen (2003): "Questions of Gender in a Multicultural Society", *Nordic Journal of Women's Studies (NORA)*, 11(2), s. 69-77.
- Halman, L., R. Inglehart, J. Diez-Medrano, R. Luijkx, A. Morena & M. Basanez (2008): *Changing values and beliefs in 85 countries: Trends from the Values Surveys from 1981 to 2004*. Leiden: Brill Publishers.
- Heath, A. & Y. Brinbaum (2007): "Explaining ethnic inequalities in educational attainment". *Ethnicities*, 7(3), s. 291-305.
- Hyman, I., S. Guruge & R. Mason (2008): "The impact of migration on marital relationships: A study of Ethiopian immigrants in Toronto". *Journal of Comparative Family Studies*, 39(2), s. 149-163.
- IMDI (Integrerings- og Mangfoldsdirektoratet) (2014): *Erfaringer og anbefalinger fra minoritetsrådgivernes arbeid i 2014*. Oslo: IMDI.
- Institut for Menneskerettigheder (2017): *Ekstrem Social Kontrol*, København: Institut for Menneskerettigheder.
- Jacobsen, C.M. (2011): *Islamic Traditions and Muslim Youth in Norway*, Leiden: Brill.
- Jakobsen, V. (2015): *Uddannelses- og beskæftigelsesmønstre i årene efter grundskolen, En sammenligning af indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande og etniske danskere*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 15:17.
- Jakobsen, V. & A. Liversage (2010): *Køn og etnicitet i uddannelsessystemet – Litteraturstudier og registerdata*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 10:29.
- Jensen, T.G. & A. Liversage (2007): *Fædre, sønner, ægtemænd – om maskunitet og manderoller blandt etniske minoritetsmænd*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 7:28.
- Kleist, N. (2010): "Negotiating respectable masculinity: gender and recognition in the Somali diaspora". *African Diaspora*, 3, s. 185-206.
- Korzen, S., L. Fisker & H. Oldrup (2010): *Vold mod unge i Danmark. En spørgeskemaundersøgelse blandt 8.-klasser-elever*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 10:32.
- Kragh, L. (2010): *Kampen om anerkendelse, spillet om ære*. København: Academic Books, Center for Sundhed og Samfund, Københavns Universitet.
- Lewig, K., F. Arney & M. Salveron (2010): "Challenges to parenting in a new culture: implications for child and family welfare". *Evaluation and Program Planning*, 33(3), s. 324-332.
- LG Insight (2016). *Midtvejsevaluering af Landsorganisation af Kvindekrisecentre (LOKKs) arbejde med æresrelaterede konflikter*. København: LG Insight.

- Lidén, H. & A. Bredal (2017): *Fra særtiltak til ordinær innsats. Følgeevaluering av handlingsplanen mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og alvorlige begrensninger av unges frihet*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Lidén, H., A. Bredal & E. Hegstad (2015): *Fremgang – Andre delrapport i følgeevalueringen av handlingsplan mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og alvorlige begrensninger av unges frihet 2013-2016*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Liebmann, L.L. (2014): *Et spørsmål om ære? Intertekstuelle læsninger af fortællinger om æresrelateret vold*. København: Københavns Universitet.
- Liversage, A. (2013): "Tyrkiske skilsmisser i Danmark". *Dansk Sociologi*, 24(2), s. 79-100.
- Liversage, A. (2014): "Secrets and lies when ethnic minority youth have a nikah". I: P. Shah: *Family, Religion, and Law – Cultural Encounters in Europe*, London: Ashgate.
- Liversage, A., & Christensen, C. P. (2017). *Etniske minoritetsunge i Danmark*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 17:08.
- Liversage, A. & M.H. Ottosen (2017): "Out of Touch – Understanding Post-divorce Relationships between Children and Fathers in Ethnic Minority Families". *Nordic Journal of Migration Research*, 7(1), s. 38-46.
- Liversage, A. & M.H. Ottosen (2015): "When family life is risky business, immigrant divorce in the women-friendly welfare state". I: T.T. Bengtsson, M. Frederiksen & J.E. Larsen (red.): *Risk and the modern welfare state – sociological investigations of the Danish case*. New York: Palgrave Macmillan, s. 109-123.
- Liversage, A. & M.H. Ottosen (2014): "Changing times – Family formation processes among Turkish immigrant women and their Danish majority peers". *Journal of Comparative Family Studies*, 45(4), s. 459-474.
- Liversage, A. & M. Rytter (2014): "Formodning om tvang: Fætter-kusine-ægteskaber og omlagte livsbaner". I: M.Rytter og A. Liversage (red.): *Ægteskab og Migration: Konsekvenser af de danske familiesammenføringsregler 2002-2012*, Aarhus: Aarhus Universitetsforlag, s. 221-241.
- Maliepaard, M. & R. Alba (2016): "Cultural Integration in the Muslim Second Generation in the Netherlands: The Case of Gender Ideology". *International Migration Review*, 50(1), s. 70-94.
- Markus, H.R., S. Cross, A. Fiske, C. Gilligan, T. Givon, C. Kanagawa & J. Miller (1991): *Culture and the Self: Implications for Cognition, Emotion, and Motivation*. *Psychological Review*, 98(2), 224-253.
- Matute-Bianchi, M. (2008): "Situational ethnicity and patterns of school performance among immigrant and non-immigrant Mexican-descent student". I: J.U. Ogbu: *Minority status, oppositional culture and schooling*, New York: Routledge, s. 397-432.
- Moldenhawer, B. (2005): "Transnational Migrant Communities and Education Strategies Among Pakistani Youngsters in Denmark". *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 31(1), s. 51-78.
- Moldenhawer, B. (2002): *Skolen – en nøgle til integration af etniske minoritetsbørn?* Aalborg: AMID Working Paper Series 25/2002.

- Ochocka, J. & R. Janzen (2008): "Immigrant parenting: A new framework of understanding". *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 6(1), s. 85-111.
- Oldrup, H., M.N. Christoffersen, I.L. Kristiansen & S.V. Østergaard (2016): *Vold og seksuelle overgreb mod børn og unge i Danmark 2016*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 16:16.
- Ottosen, M.H., A. Liversage & R.F. Olsen (2014): *Skilsmissebørn med etnisk minoritetsbaggrund*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 14:18.
- Ozyegin, G. (2009): "Virginal facades: Sexual freedom and guilt among young Turkish women". *European Journal of Women's Studies*, 16(2), s. 103-123.
- Pels, T. & M. De Haan (2007): "Socialization practices of Moroccan families after migration: A reconstruction in an "acculturative arena"". *Young*, 15(1), s. 71-89.
- Portes, A. & R.G. Rumbaut (2001): *Legacies: the story of the immigrant second generation*. Berkeley: University of California Press.
- Predelli, L.N. (2004): "Interpreting Gender in Islam. A Case Study of Immigrant Muslim Women in Oslo". *Gender and Society*, 18(4), s. 473-493.
- Rambøll (2013): *Kortlægning af erfaringer med efterværn og behov for nye støttemuligheder*. København.
- Samad, Y. (2010): "Forced marriage among men: An unrecognized problem". *Critical Social policy*, 30(2), s. 189-207.
- Samad, Y. & J. Eade (2002): *Community Perceptions of Forced Marriages*. London: Community Liaison Unit, Foreign and Commonwealth Office.
- Schmidt, G., B.K. Graversen, V. Jakobsen, T.G. Jensen & A. Liversage (2009): *Ændrede familiesammenføringsregler – hvad har de nye regler betydet for pardannelsesmønstret blandt etniske minoriteter?* Copenhagen: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 9:28.
- Schram, S.F, J. Soss, R.C. Fording & L. Houser (2009): "Deciding to Discipline: Race, Choice, and Punishment at the Frontlines of Welfare Reform", *American Sociological Review*, 74(3), s. 398-422.
- Schultz, J. H. & I.L. Lien (2013): "Meaning-making of female genital cutting: Children's perception and acquired knowledge of the ritual". *International Journal of Women's Health*, 5(1), s. 165-175.
- Socialstyrelsen (n.d): "Hvad er social control?" (faktaark); <http://uim.dk/filer/integration/hvad-er-social-kontrol.pdf>.
- Suárez-Orozco, C. (2006): "Gendered Perspectives in Psychology: Immigrant Origin Youth". *International Migration Review*, 40(1), s. 165-198.
- Szczepanikova, A. (2005): "Gender relations in a refugee camp: A case of Chechens seeking asylum in the Czech Republic". *Journal of Refugee Studies*, 28(3), s. 281-298.
- Tranæs, T., C. Hvidtfeldt, B. Jensen, M.L. Schultz-Nielsen, L.V. Slot & J.G. Andersen (2008): *Indvandrere og det danske uddannelsessystem*. København: Gyldendal.

UU-Danmark (2015): Æresrelaterede konflikter, slutrapport. UU-Danmark, København, november 2015.

van Moorst, B.R., R.H.W. van Lunsen, D.K.E. van Dijken & C.M. Salvatore (2012): "Backgrounds of women applying for hymen reconstruction, the effects of counselling on myths and misunderstandings about virginity, and the results of hymen reconstruction". *The European Journal of Contraception and Reproductive Health Care*, 17(2), s. 93-105.

Whiteford, H., G. McKeon, M. Harris, S. Diminic, D. Siskind & R. Scheurer (2014): "System-level intersectoral linkages between the mental health and non-clinical support sectors: a qualitative systematic review". *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 48(10), s. 895-906.

World Values Survey (2015): WVS Database.

Yuval-Davis, N. (1997): *Gender and Nation*. London: Sage.

Aarseth, H. (2014) "Finanskapitalismens kjønnsromantikk: Næringslivselitens kjønns-komplementære familiekultur". *Tidsskrift for Kjønnforskning*, 3-4(38), s. 203-218.

**VIDEN I
VELFÆRD**

DET NATIONALE FORSKNINGS-
OG ANALYSECENTER FOR VELFÆRD